

MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

Staten – Fakta om størrelse, struktur og endring

Forvaltningsutsyn 2004

MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

Staten – Fakta om størrelse, struktur og endring

Forvaltningsutsyn

Forord

For å kunne realisere målene og prinsippene i Regjeringens arbeid med modernisering, brukerreting og forenkling i offentlig sektor, er det viktig for Moderniseringsdepartementet å kartlegge, dokumentere og systematisere kunnskap om viktige utviklingstrekk ved offentlig sektor.

Med publikasjonen Forvaltningsutsyn utgir departementet for første gang en samlet og bred fremstilling om tilstanden og utviklingen i statsforvaltningen. Søkelyset settes på fakta om struktur, størrelse og endring. Publikasjonen presenterer data som belyser viktige reformer, organisering, samfunnsøkonomi, personale og et internasjonalt perspektiv.

Jeg håper at publikasjonen vil spre kunnskap om utviklingen av forvaltningen og være en nyttig tilvekst til dokumentasjonen om offentlig sektor.

Oslo, mars 2005

Morten Andreas Meyer
Moderniseringsminister

1	Innledning – om offentlig sektor	4
1.1	Bakgrunn og formål	4
1.2	Innhold og datagrunnlag	4
1.3	Om offentlig sektor	5
1.4	Utviklingstrekk i offentlig sektor	9
2	Viktige reformer i staten	14
2.1	Nye sentrale organer	14
2.2	Organisatoriske reformer i justissektoren	16
2.3	Utdanningsreformer	18
2.4	Ny lokalisering av tilsynsorganer	19
2.5	Andre reformer	20
3	Organiseringen av statens virksomhet	24
3.1	Organiseringen i dag	24
	Statlige forvaltningsorganer	25
	Selskaper med statlig eierskap	31
	Stiftelser med statlig tilknytning	33
3.2	Strukturelle endringer	35
	Hovedtrekk i utviklingen 1947 - 2004	35
	Nærmere om utviklingen 1985 – 2004.	38
	Strukturendringer og antall ansatte 1990-2003	43
4	Personale i staten	48
4.1	Andelen kvinner og menn	49
4.2	Alder	52
4.3	Utdanning	58
4.4	Heltid og deltid	67
4.5	Fast og midlertidig ansatt	73
4.6	Ansatte på kurs	74
4.7	Lønn	74
5	Staten i samfunnsøkonomien	80
5.1	Statens størrelse i økonomien	80
5.2	Produksjon i staten	85
5.3	Sysselsetting i staten	91
5.4	Statsforvaltningens inntekter og utgifter etter art	96
5.5	Statsforvaltningens utgifter etter formål	100
5.6	Statlige overføringers geografi	104
6	Offentlig sektor i et internasjonalt perspektiv	106
6.1	Offentlig forvaltnings utgifter	107
6.2	Offentlig konsum	107
6.3	Netto finansinvesteringer	108
6.4	Offentlig gjeld	110
6.5	Utgifter til helse.	111
6.6	Utgifter til utdanning	112
6.7	Utgifter til utviklingshjelp	113
6.8	Bruk av Internett	115

1 Innledning – om offentlig sektor

1.1 Bakgrunn og formål

I 2003 utga Statskonsult rapporten Forvaltningsutsyn, som var et egeninitiert prosjekt der siktemålet var å presentere data som belyser sentrale sider ved statsforvaltningen om samfunnsøkonomi, organisering, personale, aktuelle forvaltningspolitiske temaer og et internasjonalt perspektiv. Vi samarbeidet nært med Statistisk sentralbyrå og Rokkansenteret om data og analyser, noe som var avgjørende for bredden og kvaliteten i datatilfang.

Dette var et første forsøk på å gi en samlet og bred fremstilling om tilstand og utvikling i statsforvaltningen basert på kvantitativt orientert informasjon med søkelys på fakta om struktur, størrelse og endring.

Utgivelse av denne type oversiktsdata har også som siktemål å være en nyttig tilvekst til dokumentasjonen om offentlig sektor av interesse for både departementer og andre som har behov for fakta om staten og offentlig sektor.

På bakgrunn av de positive erfaringene med prosjektet har Moderniseringsdepartementet ønsket å videreføre arbeidet med å lage denne type oversikter over tilstand og utvikling i staten og har gitt Statskonsult i oppdrag prosjektet Forvaltningsutsyn 2004.

1.2 Innhold og datagrunnlag

Hovedtemaene er

- viktige reformer– kapittel 2
- statens organisering– kapittel 3
- personale i staten– kapittel 4
- staten i samfunnsøkonomien – kapittel 5
- internasjonalt perspektiv– kapittel 6

En generell beskrivelse av offentlig sektors oppbygging og utvikling er gitt innledningsvis, se punktene 1.3 Om offentlig sektor og 1.4 Utviklingstrekk i offentlig sektor.

Viktige kilder for data om disse temaene er den offisielle statistikken som forvaltes av Statistisk sentralbyrå, og Forvaltningsdatabasen om organisasjonsformer m.v. som er bygget opp av Rokkansenteret i samarbeid Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Det meste av statistikken som presenteres, er utarbeidet spesielt for dette prosjektet av Statistisk sentralbyrå og Rokkansenteret etter bestilling fra Statskonsult. I tillegg kommer det materialet som Statskonsult har samlet og bearbeidet.

1.3 Om offentlig sektor

Offentlig sektor og måten den er sammensatt på, kan beskrives på ulike måter.

På grunnlag av definisjonene i offentlig statistikk (nasjonalregnskapet) kan offentlig sektor skjematisk fremstilles som vist i figur 1.3.1.¹

Figur 1.1 Skjematisk illustrasjon av offentlig sektor

Her er offentlig sektor inndelt i offentlig *forvaltning* og offentlige *foretak*.

Den offentlige *forvaltningen* omfatter ikke-markedsrettet virksomhet, er kontrollert av offentlige myndigheter og finansiert av offentlig midler. Den består av statsforvaltningen og kommuneforvaltningen. Forvaltningen omfatter generell administrasjon i departementer og direktorater, forsvar, rettsvesen, undervisning, helse- og sosialvesen.

Statsforvaltningen kan med utgangspunkt i nasjonalregnskapet, deles inn i statens bevilgningsregnskap (statskassen medregnet folketrygden) og andre stats- og trygderegnskap. *Kommuneforvaltningen* har undergruppene kommuner og fylkeskommuner.

Offentlige foretak omfatter i hovedsak markedsrettet virksomhet. Foretakene kan være direkte underlagt offentlig styring eller selvstendige juridiske enheter. Dersom staten eller kommuner/fylkeskommuner kontrollerer - direkte eller indirekte - over 50 prosent av aksje- eller andelskapital eller annen eierkapital, regnes foretakene som offentlige foretak. Bakgrunnen for det offentliges rolle i foretakene er gjerne å sikre myndighetene mulighet til innflytelse på områder av stor samfunnsøkonomisk betydning.

¹ Avgrensningen av offentlig sektor følger SSBs standarder for institusjonell sektorgruppering. Selv om definisjonene er klare, gjør endringer i politiske myndigheters styringsbehov samt strukturelle og teknologiske endringer at innholdet i offentlig sektor stadig endrer seg og at det oppstår nye avgrensingsproblemer.

Boks 1.3.1 Statsforvaltningen

Statsforvaltningen omfatter følgende undersektorer:

Statskassen medregnet folketrygden

Her inngår Statens bevilgningsregnskap med folketrygden. Undersektoren omfatter bl.a. departementer og direktorater, forsvar, retts-, politi- og fengselsvesen.

Andre stats- og trygderegnskap

Her inngår:

- Bankinvesteringsfondet
- Forskudd, deposita og offentlig fond
- Prisreguleringsfondene mv.
- Statens pensjonskasser
- Norges Forskningsråd
- Øvrige sentrale trygdeordninger under Rikstrygdeverket
- Folketrygdfondet
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Universiteter og høyskoler
- Helseforetakene

En annen måte å beskrive statsapparatet på, er å ta utgangspunkt i den formelle organisasjonsstrukturen² i staten og måten en virksomhet er knyttet til den utøvende statsmakt på. Tilknytningsformen regulerer myndighetenes styringsmuligheter og de statlige virksomhetenes handlefrihet.

Det finnes tre hovedformer - forvaltningsorganer, statlige selskap og stiftelser - og en rekke underformer:

Forvaltningsorganer er del av staten som juridisk person og utgjør hovedtyngden av virksomhetene i staten. Denne tilknytningsformen omfatter ordinære forvaltningsorganer, forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og forvaltningsbedriftene. Virksomhetene i denne gruppen styres gjennom forvaltningsmessig instruksjon med statsråden som parlamentarisk og konstitusjonelt ansvarlig for alle sider ved virksomheten. Staten er finansielt ansvarlig for virksomhetene som finansieres over statsbudsjettet og gjennom salg av tjenester, avgifter etc.

Statlige selskap er selvstendige rettssubjekter der det eksisterer et eierforhold mellom staten og selskapet. Denne formen omfatter heleide statsaksjeselskap, statsforetak, særlovselskap, helseforetak og deleide statsaksjeselskap. Virksomhetene styres gjennom henholdsvis aksjeloven med særbestemmelsene for statsaksjeselskaper, statsforetaksloven og den enkelte lov for særlovselskapene og helseforetakene. Det finansielle ansvaret er lagt til det enkelte selskap som finansieres utenfor statsbudsjettet gjennom salg av produkter og tjenester samt eventuelle tilskudd. Det forretningsmessige ansvaret ligger hos selskapets styre og ledelse. Statsrådets parlamentariske og konstitusjonelle ansvar er begrenset til statsrådets funksjon knyttet til generalforsamling, foretaksmøte eller årsmøte.

² Heller ikke disse definisjonene fanger inn hele spekteret. Flere virksomheter representerer en blandingsform med elementer av flere tilknytningsformer i seg, eller har helt særegne karakteristika (f.eks. Domstolsadministrasjonen og Norges Bank).

En tredje hovedform er *stiftelser* med statlig tilknytning. Disse er selveiende og selvstyrende og drives i henhold til stiftelsesloven. Stiftelsene er selv finansielt ansvarlige, og de finansieres gjennom tilskudd og salg av tjenester. Statens styringsmuligheter er indirekte og kan skje gjennom lovgivning, oppnevning av styremedlemmer, godkjenning av vedtekter eller vilkår knyttet til bevilgninger.

Boks 1.3.2 Kommuneforvaltningen

I nasjonalregnskapet er kommuneforvaltningen inndelt i følgende undersektorer:

Kommuner

Det er 434 kommuner, og undersektoren dekker kommunal administrasjon og annen kommunal eller felleskommunal virksomhet uten særregnskap.

Det meste av kommunenes ressurser går til å dekke tjenesteproduksjon innenfor sentrale velferdsoppgaver som barnehager, grunnskole samt pleie- og omsorgstjenester.

Kommunal forvaltning omfatter også vannforsyning, avløp og renovasjonsvirksomhet samt kommunal bygge- og anleggsvirksomhet

Fylkeskommuner

Det er 19 fylkeskommuner, og undersektoren dekker fylkeskommunal administrasjon og annen fylkeskommunal eller felles fylkeskommunal virksomhet uten særregnskap.

Den dominerende virksomheten er videregående opplæring. Det går også betydelige ressurser til å dekke oppgaver innenfor samferdsel.

Fylkeskommunal forvaltning omfatter også fylkeskommunal bygge- og anleggsvirksomhet.

(Spesialisttjenestene på barne- og familievernområdet er overført til staten.)

Boks 1.3.3 Offentlige ikke-finansielle foretak

Offentlige ikke-finansielle foretak omfatter i underkant av 2050 foretak og følgende undersektorer:

Statens forretningsdrift

Statens forretningsdrift omfatter statlige forvaltningsbedrifter direkte underlagt Stortingets bevilgningsmyndighet. Regnskap for disse bedriftene inngår i statsregnskapet.

Denne kategorien består av 5 enheter: Statsbygg, Forsvarsbygg, GIEK, Pensjonskassen og Kartverket.

Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE) inngår også som en del av statens forretningsdrift. Stortinget vedtar hvert år SDØEs budsjett og rammer, og inntekter, utgifter og investeringer kanaliseres direkte over statsbudsjettet. Fra mai 2001 ivaretas SDØE av statsaksjeselskapet Petoro. Netto kontantstrøm i 2003 var 69 mrd kroner mot 67 mrd i 2002. Verdien av SDØE er beregnet å ha økt med 14 mrd kroner i 2003.

Statlig eide foretak

Som statlig eide foretak regnes statlig eide foretak og statsforetak. Statlig eide foretak består av selskaper organisert som selvstendige juridiske enheter, med egne styringsorganer og med ansvar for egen økonomi. Dette er foretak hvor aksjemajoriteten direkte eller indirekte er på statlige hender.

Statlig eide foretak utgjør i overkant av 480 foretak. Av disse er 5 statsforetak.

Statlig eide foretak finnes innenfor flere næringsområder, bla. olje- og gassutvinning, enkelte industribransjer og telekommunikasjon. Over 96 prosent av foretakene er organisert som aksjeselskaper.

De statlig eide foretakene omfatter statlige aksjeselskaper som Statoil og Telenor mv. og statsforetak som Statkraft og Statnett.

Kommuneforetak

Som kommuneforetak regnes kommunal forretningsdrift og selvstendige kommuneforetak.

Kommunal forretningsdrift består av forvaltningsbedrifter med og uten særregnskaper.

Selvstendige kommuneforetak består av selskaper som er organisert som selvstendige juridiske enheter, med egne styringsorganer og med ansvar for egen økonomi. Dette er foretak hvor aksjemajoriteten direkte eller indirekte er på kommunale hender.

Det er ca. 1550 kommuneforetak hvorav ca. 440 er kommunal forretningsdrift, mens ca. 1110 er selvstendige kommuneforetak.

De fleste foretakene finnes innenfor næringene avfallshåndtering, kommunal eiendomsdrift, havnevesen og kommunale kinoer.

Kommunal forretningsdrift er videre i all hovedsak organisert som kommunale foretak, interkommunale selskaper og kommunale bedrifter organisert etter kommunelovens §11 og §27 mv.

Selvstendige kommuneforetak driver i all hovedsak med kraft- og vannforsyning, omsetning og drift av fast eiendom og arbeidstrening for ordinært arbeidsmarked/varig vernet arbeid. De betyr mest innen produksjon og distribusjon av elektrisitet. Over 92 prosent av foretakene er organisert som aksjeselskaper.

Boks 1.3.4 Offentlige finansielle foretak

Offentlige finansielle foretak omfatter Norges Bank og statlige låneinstitutter. Det er for tiden fire statlige låneinstitutter:

- Den Norske Stats Husbank
- Statens Lånekasse for utdanning
- Innovasjon Norge ble opprettet 1. januar 2004 og har tatt over virksomheten til Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond (SND), Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere.
- Garantiinstituttet for Eksportkreditt

Låneinstituttene er opprettet gjennom egne lover. De får fastsatt rammer for sine lånebevilgninger i de årlige nasjonalbudsjettene, og Stortinget får hvert år melding om de forskjellige instituttenes virksomhet.

1.4 Utviklingstrekk i offentlig sektor

Den offentlige sektoren i Norge har vokst sterkt i tiden etter krigen. Offentlig styring og myndighetsutøvelse omfatter flere samfunnsområder og er til dels mer intensiv og omfattende enn den tidligere har vært, blant annet gjennom deltakelse i ulike former for næringsvirksomhet.

På noen virksomhetsområder har den teknologiske utviklingen ført til at virksomheter som tidligere kunne drives som offentlige monopoler, nå møter konkurranse fra private bedrifter. Disse endringene innebærer begrensninger og problemer med den ordinære forvaltningsorganmodellen for organisering av statlig virksomhet.

Utviklingen har ført til et behov for å vurdere hvilke organisasjonsmodeller som er mest egnet for den enkelte virksomhet. Hvilken tilknytning den enkelte virksomhet bør ha til Storting og Regjering, er blant annet avhengig av de politiske myndigheters behov for å styre virksomheten og i hvilken grad virksomheten er avhengig av statlig finansiering.

Økende bruk av nettobudsjettering i statsforvaltningen

Nettobudsjettering innebærer at det gis særskilte fullmakter både med hensyn til ressursforvaltning og intern organisering. I praksis innebærer dette blant annet at virksomhetene får sine løpende bevilgninger i en samlet uspesifisert form (50-poster i statsbudsjettet).

Slike fullmakter er blitt gitt til forvaltningsinstitusjoner som krever høy grad av faglig eller verdimessig uavhengighet. Blant disse virksomhetene finner vi forskningsrådene, universitetene og også en rekke kapitalforvaltningsenheter som Petroleumsfondet og Folketrygdfondet. Selv om regjeringen avstår fra direkte utøvelse av sin instruksjonsmyndighet, er disse virksomhetene fremdeles en del av staten som juridisk person.

Siden tidlig på 1990-tallet har antallet virksomheter som er nettobudsjettert, økt betydelig. I statistikken for offentlige finanser kommer dette til uttrykk gjennom betydelig vekst i delsektoren *andre stats- og trygderegnskap*.

Statens forretningsvirksomhet

Parallelt med at flere forvaltningsorganer har gått over til nettobudsjettering, er statlige virksomheter som engasjerer seg i næringsvirksomhet, blitt omorganisert fra forvaltningsbedrifter til statseide aksjeselskap. Dette er virksomheter som i hovedsak drives på kommersielt og forretningsmessig grunnlag, enten som naturlige monopoler eller i konkurranse med private foretak.

I denne organisasjonsformen er virksomhetene å betrakte som egne rettssubjekter eid av staten, noe som innebærer at statens instruksjons- og organisasjonsmyndighet ikke gjelder på samme måte som for forvaltningsenheter. Myndighetenes innflytelse er begrenset til representasjon i virksomhetens styrende organer i kraft av sitt eierskap. At statlige virksomheter organiseres som aksjeselskaper, innebærer også at de har ansvaret for sin egen økonomi og kan gå konkurs når betingelsene for det etter konkursloven er til stede.

Om utviklingen av statlige foretak

I den siste 10-15 års perioden har det vært en gradvis nedgang i antall foretak og også i antall sysselsatte innenfor sektoren "Statens forretningsdrift". Dette skyldes i hovedsak omorganisering av statlige forvaltningsbedrifter til statsforetak og aksjeselskaper.

Eksempler på slike virksomheter er Statkraft, Statnett, Telenor, NSB og Posten. Den foreløpig siste store endringen av denne typen, var Luftfartsverket som ble omdannet til det heleide statlige aksjeselskapet Avinor AS med virkning fra 2003. Statens forretningsdrift ble på den andre siden utvidet til å omfatte de fire sykehusapotekene etter omorganiseringen av sykehusene fra 2002.

Som følge av disse endringene, har det vært en økning av antall foretak og sysselsetting innenfor sektoren "Statlige eide foretak". Antall foretak er økende også som følge av at selskaper som Statoil og Telenor stadig oppretter datterselskaper.

Som eksempel på at antall foretak og sysselsetting går ned i denne sektoren, finner vi i tilfellet Hydro som gikk fra statlig til privat foretak i 2000 gjennom oppkjøp av Dyno og at statens samlede aksjekapital dermed sank til under 50 prosent.

Utviklingen i frittstående statlige virksomheter

Norges Arbeidsgiverforening for Virksomheter med Offentlig tilknytning (NAVO) ble stiftet i 1993 og er i dag Norges tredje største arbeidsgiverforening.

Ved inngangen til 2004 representerte NAVO medlemsvirksomheter med til sammen 165 000 ansatte. Det er en nedgang på nærmere 12 000 ansatte i forhold til januar 2003.

Nedgangen skyldes dels nedbemanning i medlemsvirksomhetene og dels at Telenor meldte seg ut av NAVO med virkning fra 1. februar 2004. I løpet av 2003 fikk NAVO seks nye medlemmer med ca 2 800 ansatte.

Fristilling av kommunal virksomhet

De siste årene har det også vært en økende grad av fristilling innenfor kommunal sektor. Dette viser seg bl.a. gjennom en klar økning av antall kommunalt eide foretak: Fra 1999 til 2003 økte antall foretak med 7 prosent, fra 1 560 til 1 680.

Aksjeselskap er den dominerende organisasjonsformen, og over halvparten av foretakene er organisert på denne måten. Andre viktige organisasjonsformer er kommunale/fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper. Noe av økningen skyldes at kommunale/fylkeskommunale bedrifter med/og uten særregnskaper omgjøres til foretak og interkommunale selskaper.

Kommunalt eide foretak opererer i all hovedsak innenfor kraft- og vannforsyning, avløp og renovasjonsvirksomhet, men er også relativt vanlig innenfor eiendomsdrift og vernet arbeidstrening (ASVO-bedrifter).

Innenfor kraft- og vannforsyning har antall foretak gått ned fra 383 i 1999 til 301 i 2003 - en nedgang på 6,7 prosent. Dette skyldes at mange kommuner har redusert sine eierinteresser i kraftsektoren gjennom et relativt omfattende nedsalg slik at en økende del av denne virksomheten er overført til privat sektor.

Færre enkeltvedtak – mer utredning i departementene

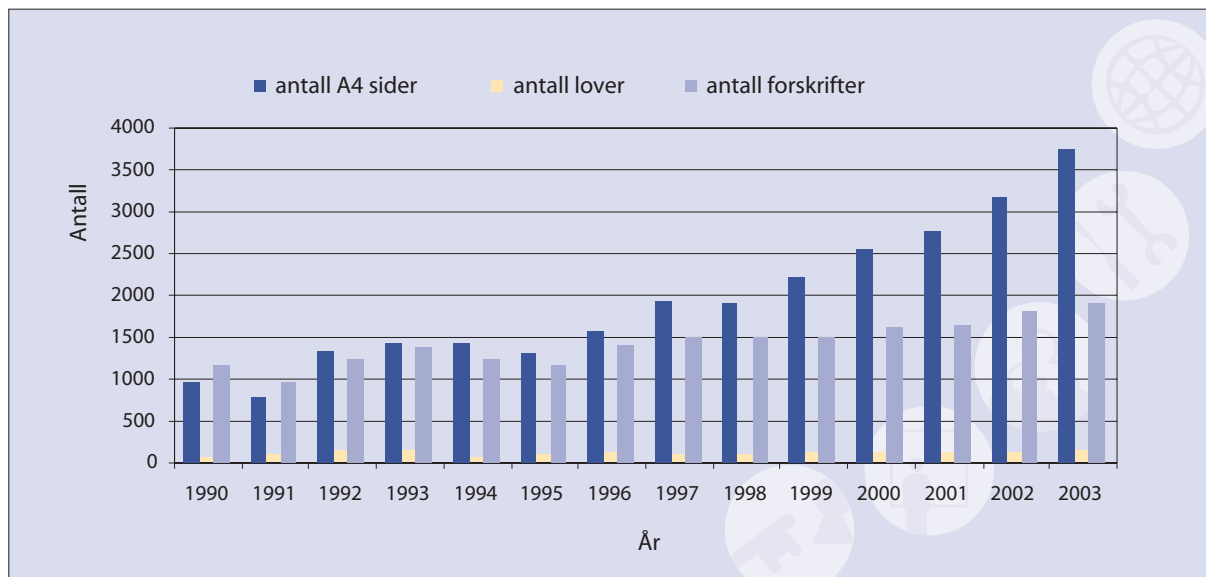
Tidligere brukte størstedelen av de departementstilsatte hovedtyngden av sin arbeidstid på enkeltvedtak. Etter 1986 har denne andelen sunket betydelig, mens utredning og planlegging som ikke er knyttet til lover, forskrifter osv har fått økt oppmerksomhet og utgjør i 1986 og 1996 den klart høyeste andelen (Christensen og Egeberg, 1992 og 1997).

Høy regelproduksjon

Samtidig er omfanget av regelproduksjon høyt – mer enn det tredobbelte av hva det var før 1992.

Utviklingen av regelproduksjonen de siste årene fremgår av figur 1.2 basert på nye lover og forskrifter som er kunngjort i Norsk Lovtidend:

Figur 1.2 Produksjon av lover og forskrifter 1990-2003

Kilde: Årsmelding 2003, Lovdata 2004

Omfanget av Norsk Lovtidend viste et hopp på ca 70 prosent i 1992 og holdt seg på dette høye nivået frem til 1996. De fem siste årene har omfanget igjen økt kraftig. I dag er antall sider i Lovtidend mer enn fem ganger så stort som før 1992.

Vi har ca 750 lover og ca 11 600 forskrifter. Mange av disse var såkalte endringslover og endringsforskrifter, og medførte at det måtte foretas mange tusen endringer i de eksisterende lovene og forskriftene.

Vi ser at det ikke først og fremst er antallet lover og forskrifter som har økt, men antallet sider. Det skyldes at lovene og forskriftene gjennomsnittlig er blitt lengre og at de endres i en stadig økende takt.

For å styrke arbeidet med et enklere og bedre forskriftsverk, har regjeringen vedtatt å opprette en sentral enhet i Justisdepartementet med hovedoppgave å forberede ny lovgivning og gi juridiske råd til regjeringen og departementene. Enhetens kjerneoppgaver skal være å gi råd om utformingen av forskrifter (f.eks. gjennomføring av EØS-regelverk), samordning av regelverk på tvers av departementene og rettslige spørsmål knyttet til reglens innhold. Enheten skal arbeide for at forskriftsverket ikke blir unødvendig omfattende og bidra til kompetanseoppbygging, bl.a. i form av undervisning.

Stortinget krever flere utredninger

Stortingets forretningsorden § 12 annet ledd nr. 8e forutsetter at Regjeringen legger fram en årlig melding om oppfølging av stortingsvedtak som inneholder en anmodning til Regjeringen (anmodningsvedtak) og om behandlingen av private forslag som er vedtatt oversendt Regjeringen til utredning og uttalelse (utredningsvedtak). Ordningen ble innført for at Stortinget skal kunne føre en bedre kontroll med regjeringens oppfølging av slike vedtak, jf. Innst. S. nr. 168 (1998-99).

De siste årene har antallet anmodningsvedtak økt sterkt. For 20-30 år siden lå antallet på null til fire i året, og så sent som på slutten av 1980-tallet var det fremdeles beskjedent. På slutten av 1990-tallet endret dette seg drastisk, og veksten etter århundreskiftet har vært meget stor.

Tabell 1.1 Antall anmodningsvedtak i de fire siste stortingsperioder

Stortingsperiode	Antall vedtak
1999-2000	127
2000-2001	183
2001-2002	141
2002-2003	247

Kilde: St.meld.nr. 4 (2003-2004)

2 Viktige reformer i staten

I dette kapitlet gis en oversikt over sentrale reformer i staten de senere år. Moderniseringen av staten spenner over et vidt felt og omfatter både nasjonale fellesgoder som forsvar, politi, domstoler og sentraladministrasjon, og individrettede tjenester innen helsevesen, sosial virksomhet og utdanning. Stikkordmessig dreier dette seg om:

- Forsøk med nye organisasjons- og arbeidsformer
- Fristilling og endringer av tilknytningsformer
- Konkurranseseksponering
- Offentlig privat samarbeid
- Ny oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene
- Utflytting av oppgaver fra departementene
- Færre og større forvaltningsorganer
- Ny statlig regional inndeling
- Utlokalisering av statlige arbeidsplasser
- Nye personalpolitiske virkemidler
- Mer bruk av informasjonsteknologi
- Bedre samarbeid mellom statlige og kommunale etater

2.1 Nye sentrale organer

Lotteritilsynet

Lotteritilsynet ble etablert i 2001 som et sentraladministrativt organ som skal forvalte og kontrollere private lotteri og statlige spill. Hovedkontoret er i Førde. Ansvar for lotterier og spill ble fra 2001 overført fra Justisdepartementet til Kulturdepartementet.

Statskontrollen som kontrollerte Norsk Tipping på Hamar, ble fra 2002 en avdeling under Lotteritilsynet med navnet Lotteritilsynet seksjon Hamar.

Også Statens Kontrollkomité for Norsk Rikstoto er blitt en del av Lotteritilsynet.

Mattilsynet

Opprettelsen av Mattilsynet er en av de største forvaltningsmessige reformer som er gjennomført i senere tid. Mattilsynet er statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler, og overtok fra 2004 forvaltningsoppgavene til Statens dyrehelsetilsyn, Statens næringsmiddeltilsyn, Statens landbrukstilsyn, de kommunale næringsmiddeltilsyn og deler av Fiskeridirektoratet. Et viktig mål med reformen er å sikre et enhetlig tilsyn over hele landet og langs hele verdikjeden.

Mattilsynet er en av landets største tilsynsetater med ca 1 300 ansatte og består av tre forvaltningsledd:

- Hovedkontoret i Oslo er ansvarlig for regelverksutvikling, tilsynspolitik og overordnet koordinering av virksomheten.
- Regionkontorene ligger i Kautokeino, Sortland, Steinkjer, Bergen, Bø, Ås, Brumunddal, Sandnes og koordinerer arbeidet ved tilhørende distriktskontorer.
- Lokalledet med 64 distriktskontor utfører alt tilsyn.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble etablert i 2003 ved en utskilling fra Forsvarets overkommando og opprettet som et sentraladministrativt organ/direktorat lokalisert i Bærum. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet og rapporterer faglig til Justisdepartementet for oppgaveløsning i sivil sektor og til Forsvarsdepartementet for tilsvarende i militær sektor.

NSM har ansvaret for å koordinere forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollere sikkerhetstilstanden i stat og kommune, samt i andre virksomheter som er omfattet av sikkerhetsloven.

Petroleumstilsynet

Petroleumstilsynet ble etablert 2004 som et nytt statlig tilsynsorgan med myndighetsansvaret for sikkerhet, beredskap og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten. Petroleumstilsynet er utskilt fra Oljedirektoratet. Tilsynet holder til i Stavanger, er samlokalisert med Oljedirektoratet og har cirka 150 ansatte.

Petroleumstilsynets myndighetsområde er utvidet til å omfatte tilsyn med sikkerhet, beredskap og arbeidsmiljø på petroleumsanleggene og tilknyttede rørledningssystemer på Kårstø, Kollsnes, Sture, Tjeldbergodden, Mongstad, Melkøya og Slagentangen samt eventuelt framtidige, integrerte petroleumsanlegg.

Senter for statlig økonomistyring

Senteret er etablert fra 2004 som en ny virksomhet under Finansdepartementet og er et ekspertorgan for økonomistyring i staten. Formålet med etableringen er å styrke den statlige økonomistyringen og forbedre ressursutnyttelsen på området. Senter for statlig økonomistyring er et forvaltningsorgan med funksjoner og oppgaver innenfor økonomistyring som tidligere ble utført av Finansdepartementet, Skattedirektoratet og 18 skattefogdkontorer.

Økonomistyringen i staten skal styrkes ved økt vektlegging av veilednings- og rådgivningsoppgaver, informasjonsformidling og kompetansetiltak samt standardsetting og andre forvaltningsoppgaver innenfor statlig økonomistyring. Felles standarder og fellesorganisering av funksjoner for staten vil kunne gi lavere kostnader for statlige virksomheter og for staten samlet.

Statens barnevern og familievern

1. januar 2004 overtok staten ansvaret for familievernkontorene og de barnevernstjenestene som har vært drevet av fylkeskommunene. Oslo skal fortsatt ha ansvar for de fylkeskommunale oppgavene innen barnevernet. Trondheim kommune har fått innvilget å drive barnevernet selv som en forsøksordning over to år.

Målet med reformen er å sikre et likeverdig og kvalitativt godt barneverntilbud uavhengig av geografisk plassering, samtidig som ressursene utnyttes effektivt. Oppgavene omfatter bl a ansvaret for etablering og drift av barneverninstitusjoner, for rekruttering og formidling av fosterhjem, og for å sørge for at familieverntjenester er etablert.

Den nye statlige virksomheten er organisert som en etat med fem regioner og en sentral, koordinerende myndighet under Barne- og familiedepartementet: Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som hovedkontor lokalisert i Oslo.

Bufetat har 26 regionale fagteam for barnevernet. Fagteamene skal arbeide nær kommunene og være kommunenes kontakt til det statlige barnevernet. Fagteamene skal arbeide med inntak til statlige barnevernstiltak, kjøp av plasser fra private aktører, finne lokale løsninger i samarbeid med kommunene, bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet, gi faglig bistand i vanskelige barnevernssaker samt bistå små kommuner ved å foreta begrensede utredningsoppgaver i kompliserte saker.

Det er vedtatt nye forskrifter om fosterhjem og kvalitetskrav og krav om godkjenning av private og kommunale barneverninstitusjoner.

2.2 Organisatoriske reformer i justissektoren

Et omfattende reformarbeid har i de senere år pågått på justissektoren – innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet¹, politiet, domstolene og den sivile rettleie.

Direktoratet for beredskap og samfunnssikkerhet

Organisasjonen DSB ble etablert 1. januar 2003 og er underlagt Justis- og politidepartementet. Virksomheten omfatter hovedkontor i Tønsberg og Oslo, 20 sivilforsvarsdistrikter, fem sivilforsvarsleire, fem skoler og fem regioner for eltilsyn – med i alt ca 700 ansatte, av disse 240 ved hovedkontorene. DSB vil være lokalisert i Tønsberg fra 2005.

Domstolsreformen

Administrasjonen av domstolene ble i november 2002 overført fra Justisdepartementet til den nye Domstoladministrasjonen i Trondheim. Bakgrunnen for dette har vært ønsket om klarere skille mellom domstolene og departementene både faglig og administrativt.

Domstoladministrasjonen har overtatt i hovedsak alt arbeidet som Domstolavdelingen i Justisdepartementet tidligere hadde med det administrative ansvaret for alle landets domstoler, fra Høyesterett til tingrettene. Ansettelsen av dommere skal fortsatt offisielt skje i statsråd, men Domstoladministrasjonen tar seg av saksbehandlingen i forkant.

En av de første oppgavene for den nye Domstoladministrasjonen å fatt på, er den vedtatte sammenslåingen av en rekke av landets tingretter.

¹ Jf etableringen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) i avsnitt 2.1 og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i avsnitt 4.4.

Det tas sikte på å etablere en ny domstolsstruktur i løpet av 2007 for å få færre, mer faglig robuste og mer kostnadseffektive domstoler. Antallet førsteinstansdomstoler skal reduseres fra 92 til 66. Parallelt med en reduksjon i antall domssogn og førsteinstansdomstoler, skal tinglysing overføres fra domstolene til Statens kartverk. Denne tinglysningsreformen tas det sikte på å gjennomføre parallelt med strukturendringene i domstolene.

Statlig overtakelse av konfliktrådene

Alle kommuner tilbyr megling i konfliktråd, og det finnes 22 konfliktråd med i alt 700 lokale legmeglere. Konfliktrådene tilbyr megling i straffesaker og sivile saker. Fra 2004 fikk Justisdepartementet fullt faglig og administrativt ansvar for konfliktrådene.

Samtidig med at staten overtok ansvaret for konfliktrådene, legges oppgaver som i dag ligger fordelt i kommunene, hos fylkesmannen og i Justisdepartementet, til det nyopprettede Sekretariatet for konfliktrådene. Sekretariatet har etatsstyringsfunksjon for de 22 konfliktrådene, og vil samtidig ha et overordnet ansvar for den faglige utviklingen. Sekretariatet for konfliktrådene ligger i Oslo, og samlokaliseres med Konfliktrådene i Oslo og Akershus.

Justissekretariatene

Justissekretariatene ble opprettet i 2004. En rekke saksbehandlingsoppgaver ble overført fra Justisdepartementet til sekretariatene:

- Sekretariat for Erstatningsnemnda for voldsoffersaker
- Sekretariat for Stortingets Billighetserstatningsutvalg
- Sekretariat for Den rettsmedisinske kommisjon
- Erstatning etter strafforfølgning

Justissekretariatene tar imot søknader om billighetserstatning av statskassen og krav om erstatning etter strafforfølgning. Justissekretariatene behandler også eventuelle klager på vedtak om voldsoffererstatning.

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet i 2004. Kommisjonen er en nyskaping i norsk rettspleie og et uavhengig organ for behandling av krav om å få straffesaker gjenopptatt.

Kommisjonen utreder faktiske og rettslige sider ved sakene, og avgjør om sakene skal behandles på nytt i domstolene. Kommisjonen er samlokalisert med Sekretariatet for konfliktrådene, Konfliktrådene i Oslo og Akershus og Justissekretariatene.

Politireformen

Etableringen av Politidirektoratet i 2001 var første skritt i en større effektiviserings- og utviklingsprosess i etaten som berører den sentrale, regionale og lokale organiseringen av politiet. Formålet med opprettelsen av Politidirektoratet var å styrke den sentrale ledelse av politiet og møte utfordringene i kriminalitetsutviklingen. Politidirektoratet har ca 120 ansatte og har ansvar for ledelse og oppfølging av politidistriktene og politiets særorganer med til sammen ca 11 000 ansatte.

Antallet politidistrikter skal reduseres fra 54 til 28, noe som er beregnet å frigjøre netto ca 440 årsverk. Disse frigjorte ressursene skal kanaliseres inn i oppgaver og funksjoner som gir bedre tjenesteyting, en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse og en større kostnadseffektivitet.

2.3 Utdanningsreformer

Utdanningssektoren har i de senere år gjennomgått mange og omfattende reformer.

Kvalitetsreformen av høyere utdanning har bakgrunn i det europeiske samarbeidet som startet i Bologna 1999, med sikte på å utvikle sammenliknbare gradssystemer og system for kvalitetsvurdering landene imellom. Sentralt i reformen står

- ny gradsstruktur med Bachelor- og Mastergrader
- et felles karaktersystem
- nye eksamens- og evalueringsformer
- tettere oppfølging av studentene
- ny studiestøtteordning
- økt internasjonalisering.

Fra 2004 er samtlige statlige universiteter og høyskoler nettobudsjettert. I den nye finansieringsstrukturen er bevilgningen knyttet til vekttallsproduksjon².

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) ble opprettet 1. januar 2003. NOKUT er et statlig uavhengig organ som gjennom evaluering, akkreditering og godkjenning av kvalitetssystem, institusjoner og studietilbud, har som oppgave å kontrollere og utvikle kvaliteten ved norske høyere utdanningsinstitusjoner.

Modernisering av grunnopplæringen

Som ledd i utviklingen av et nasjonalt vurderingssystem for grunnopplæringen ble nasjonale prøver gjennomført fra våren 2004, og timetallet utvidet fra høsten 2004. Resultatene av de nasjonale prøvene legges ut på den nye Internettportalen skoleporten.no.

I lover og forskrifter legges det opp til færre regler og større lokal handlefrihet. Endringer i lov om frittstående grunnskoler og videregående opplæring tar sikte på økt likebehandling av offentlige og private skoler.

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet ble opprettet 15. juni 2004 og er et organ for utvikling av grunnskole og videregående opplæring. Utdanningsdirektoratets hovedoppgaver er å dokumentere tilstanden i grunnopplæringen, vurdere denne og gi veiledning og støtte til utviklingsarbeid. Direktoratet har også forvaltnings- og tilsynsoppgaver, bl.a. ansvar for å drive det nasjonale systemet for kvalitetsutvikling.

Ansatte og oppgaver fra Læringscenteret og Sentraladministrasjonen i det statlige spesialpedagogiske støttesystem (Statped) er overført til Utdanningsdirektoratet, i tillegg til enkelte forvaltningsoppgaver og ansatte fra Utdannings- og forskningsdepartementet. Utdanningsdirektoratet har ca 210 ansatte med arbeidsplasser i Hamar, Molde og Oslo.

Andre organisatoriske tiltak på utdanningssektoren

De statlige utdanningskontorene ble integrert i fylkesmannsembetene fra 1. januar 2003. Denne integreringen sammen med integrering av fylkeslegen innebærer at alle regionale

² Finansieringssystemet er tredelt med en basiskomponent, en undervisningskomponent og en forskningskomponent. En del av undervisningskomponenten og forskningskomponenten blir fastsatt på grunnlag av oppnådde resultater. (Finansieringssystemet og datagrunnlaget er presentert i UFDs St.prp.nr.1 (2001–2002))

statsetater med vesentlige styrings- og oppfølgingsoppgaver overfor kommunene er lagt inn i fylkesmannsembetet.

Arbeidsgiveransvaret for tarifforhandlinger med lærerne er fra 2004 overført fra staten til kommunene og fylkeskommunene. Forhandlingsansvaret for undervisningspersonalet i folkehøgskolene er overført fra staten til skoleeier.

Undervisningspersonalet og lærerne i grunn- og videregående skoler får anledning til å beholde sitt medlemskap i Statens pensjonskasse.

2.4 Ny lokalisering av tilsynsorganer

Hovedkontorene for flere statlige tilsyn med en samlet stab på over 900 personer skal i løpet av et par år flyttes fra Oslo.

Direktoratet for arbeidstilsynet

Direktoratet for arbeidstilsynet skal i 2006 flytte til Trondheim. Parallelt med flyttingen foregår en omorganisering av Arbeidstilsynet. Direktoratet reduseres i størrelse, og distriktskontorene skal overta oppgaver direktoratet utfører i dag. Det skjer også en omorganisering av det lokale tilsynet. I dag er det 11 distriktskontor. Disse vil bli omdannet til 7 regioner:

- Oslo – regionkontor i Oslo
- Østfold og Akershus – regionkontor i Moss
- Buskerud, Oppland og Hedmark – regionkontor på Hamar
- Vestfold, Telemark og Agder – regionkontor i Skien
- Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane – regionkontor i Bergen
- Møre og Romsdal og Trøndelag – regionkontor i Trondheim
- Nordland, Troms, Finnmark og Svalbard – regionkontor på Finnsnes

Direktorat for beredskap og samfunnssikkerhet

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) ble etablert i Tønsberg i 2003. Dette er en sammenslåing av Direktoratet for brann- og elsikkerhet (DBE)³ og Direktoratet for sivil beredskap. I tillegg er enkelte oppgaver overflyttet fra DBE til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

DSB skal sikre bredere fagmiljø og mer effektiv ressursutnyttelse og innebærer en felles myndighetslinje fra sentralt til lokalt nivå innen brann, redning og beredskap. Siviltforsvaret har fra 2004 endret organisering med nye sivilforsvarskretser.

Konkurransetilsynet

Konkurransetilsynet var fram til 2001 organisert med en sentralenhet i Oslo og åtte regionkontorer. I løpet av 2001 ble regionkontorene avviklet og sentralenheten i Oslo reorganisert.

Innen utgangen av 2006 skal Konkurransetilsynet flytte til Bergen. Våren 2004 ble det opprettet en avdeling i Bergen og framover vil det bli ansatt flere saksbehandlere.

En lokalisering i Bergen vil gi Konkurransetilsynet en sterk faglig forankring og et godt rekrutteringsgrunnlag. Det er lagt vekt på å kunne styrke den regionale utviklingen på Vestlandet med utgangspunkt i Bergensregionens kompetansemessige fortrinn.

³ Produkt- og Elektrisitetstilsynet og Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern ble fra 2002 slått sammen til et nytt direktorat kalt Direktoratet for brann- og elsikkerhet.

Medietilsynet

Stortinget vedtok i 2003 å slå sammen Eierskapstilsynet, Statens filmtilsyn og Statens medieforvaltning til et nytt Medietilsyn. Tilsynet lokaliseres i Fredrikstad, der Statens medieforvaltning holder til. Medietilsynet vil organisatorisk være operativt fra 1. januar 2005. Nye lokaler er antatt å stå klare i løpet av 2005.

Utviklingen på medieområdet gjør at det er større grad av overlapping mellom de tre tilsynenes arbeidsoppgaver. Et samlet medietilsyn skal i større grad sikre nødvendig faglig kompetanse og at de mediepolitiske målsetningene oppfylles. Sammenslåingen innebærer også en administrativ forenkling.

Post- og teletilsynet

Post- og teletilsynet skal høsten 2006 flyttes til Lillesand. Dette vil gi mulighet til å trekke på både det IKT- og telefaglige kompetansemiljøet i Grimstad og det økonomiske fagmiljøet i Kristiansand.

En lokalisering av en stor virksomhet som Post- og teletilsynet vil også bety et vesentlig bidrag til videre utvikling av denne regionen med utgangspunkt i dens kompetansemessige fortrinn.

Sjøfartsdirektoratet

Sjøfartsdirektoratet skal flyttes til Haugesund i løpet av 2006. Sjøfartsdirektoratet er i dag lokalisert med hovedkontor i Oslo og 4 distriktskontorer med 19 stasjoner. Sjøfartsdirektoratet er i hovedsak en tilsynsetat med vekt på sikkerhet til sjøs.

En flytting av Sjøfartsdirektoratet til Haugesund vil bety at virksomheten forankres i et av de sentrale teknisk-maritime og skipsfartsfaglige miljøene i landet. Lokalisering i Haugesund vil også innebære at Sjøfartsdirektoratet blir lokalisert nær det nye Petroleumstilsynet og offshoremiljøet i Stavanger.

Luftfartstilsynet

Luftfartstilsynet skal flyttes til Bodø i løpet av 2006, og et kontor ble opprettet i Bodø høsten 2004. Luftfartstilsynet er i dag lokalisert i Oslo og har ingen regionale eller lokale enheter.

De luftfartsfaglige miljøene i Bodø har forutsetninger for å kunne videreutvikles gjennom en utlokalisering av Luftfartstilsynet. Det legges også stor vekt på å styrke Bodø som regionssenter, slik at Bodø kan få en forsterket rolle i den videre utvikling i regionen.

2.5 Andre reformer

Forsvarsreformen

Forsvarsreformen skal i all hovedsak være gjennomført innen utgangen av 2005 for å tilpasse forsvaret fremtidens sikkerhetsutfordringer. I perioden 2002 – 2005 gjennomføres ny forsvarsstruktur med organisasjonsendringer, personellreduksjon og redusert bygningsmasse, for å bedre den operative evne og redusere driftskostnadene.

Styrkestrukturen tilpasses de nye oppgavene ved at enhetene får raskere reaksjonstid, større fleksibilitet, bedre mobilitet og større evne til å operere sammen med NATO-allierte. Den strategiske ledelsen samles i et utvidet Forsvarsdepartement der forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner inngår som en integrert del. Samtidig vil forsvarssjefen være etatssjef for Forsvarets militære organisasjon. Forsvarets overkommando legges ned.

En omfattende effektivisering av kommandostrukturen gjennomføres med etablering av ett felles operativt hovedkvarter i Stavanger og to landsdelskommandoer i henholdsvis Bodø og Trondheim. Forsvaret skal være til stede i alle landsdeler, men konsentrert til Nord-Norge, Trøndelag, Bergensområdet og det indre Østlandet.

Sykehusreformen

Fra 2002 overtok staten fra fylkeskommunene ansvaret for spesialisthelsetjenesten som omfatter sykehus, psykiatri og ambulansetjeneste. Sykehusreformen innebærer at fem regionale helseforetak har fått ansvaret for helsetjenestene innenfor sitt geografiske område.

Målet med reformen var å utnytte ressursene bedre slik at pasientene fikk kortere ventetider og bedre tilbud. Reformen skal sørge for bedre utnyttelse av bygg og anlegg, samordne beredskap, gi betingelser for tydeligere ledelse, mer profesjonelle innkjøpsrutiner og bedre bruk av IKT.

De enkelte sykehus og institusjoner er blitt selvstendige helseforetak – i alt 40 helseforetak – og har fått større frihet når det gjelder styring og forvaltning av egne ressurser. Helseforetakenes inntekter kommer fortsatt gjennom offentlige bevilgninger.

Reformen omfattet i tillegg til de tidligere fylkeskommunalt ansatte, om lag 6 000 ansatte i statlige helseinstitusjoner, bl.a. Radiumhospitalet og Rikshospitalet.

Tollvesenet

Tollvesenets distriktsforvaltning er omorganisert fra 2004. Formålet er bedre utnyttelse av stordriftsfordeler gjennom å redusere antall tollregioner og tollsteder. Tollvesenets lokalforvaltning organiseres i seks tollregioner ved at et antall av dagens tollsteder vil bli lagt ned, slått sammen eller omgjort til ekspedisjons- eller kontrollenheter. Den nye inndelingen er:

- *Tollregion Oslo og Akershus* omfatter fylkene Oslo og Akershus. Regiontollstedet ligger i Oslo.
- *Tollregion Øst-Norge* omfatter Østfold, Hedmark og Oppland. Regiontollstedet ligger i Fredrikstad.
- *Tollregion Sør-Norge* omfatter Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud. Regiontollstedet ligger i Kristiansand.
- *Tollregion Vest-Norge* omfatter Hordaland, Rogaland, Sogn- og Fjordane, samt Møre- og Romsdal. Regiontollstedet ligger i Bergen.
- *Tollregionen Midt-Norge* omfatter Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland. Regiontollstedet ligger i Trondheim.
- *Tollregion Nord-Norge* omfatter fylkene Troms og Finnmark. Regiontollstedet ligger i Tromsø.

Mesta

Produksjonsvirksomheten i Statens vegvesen ble etablert som et uavhengig aksjeselskap - Mesta AS i 2003. Det innebærer at Mesta AS er en kommersiell aktør i et konkurranseutsatt marked.

Effektiviseringsgevinsten for Statens vegvesen er knyttet til reduksjon av antall tilsatte⁴ og til konkurranseutsetting av anlegg og vedlikehold. Før konkurranseutsettingen av Statens vegvesens produksjon, var halvparten av alle anleggsoppdrag konkurranseutsatt. All drift og vedlikehold av riksvegnettet konkurranseutsettes innen 2007.

⁴ Jf kap.3.2.3 Strukturendringer og reduksjon i antall ansatte under Samferdselsdepartementet

Avinor

Forvaltningsbedriften Luftfartsverket ble omdannet til et statlig aksjeselskap - Avinor AS i 2003. Avinor eier statlige flyplasser og planlegger infrastrukturen i luftfarten, yter lufthavn- og flysikringstjenester for reisende og flyselskaper og andre brukere av luftfartsanlegg.

Utgangspunktet for overgangen til aksjeselskapet Avinor AS var et ønske om større frihet for selskapet til å ta raskere beslutninger for å tilpasse seg flyselskapenes og passasjerenes ønsker og behov. Omdanningen endret ikke Avinors samfunnsmessige rolle og forpliktelser.

Avinor er organisert i fem regioner, med hovedkontor i Oslo. Avinor har to heleide datterselskaper: Oslo Lufthavn AS og Avinors Parkeringsanlegg AS.

AltInn

AltInn-prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Skattedirektoratet, Statistisk sentralbyrå og Brønnøysundregistrene. Disse tre etatene representerer ca 70 prosent av all innrapportering fra næringslivet til det offentlige.

AltInn er en internettbasert innrapporteringskanal som gjør at næringslivet og privatpersoner kan utføre sine lovpålagte innrapporteringer til staten på en enkel, sikker og effektiv måte. Prosjektet skal gi effektiviseringsgevinster både for forvaltningen og næringsdrivende. AltInn-prosjektet er et tiltak i forbindelse med målet om at alle offentlige etater innen utgangen av 2004 skal kunne motta rapporteringer elektronisk.

Med utgangspunkt i næringslivets innrapporteringsplikter skal de tre etatene gjennom et nært samarbeid med næringslivet etablere en fleksibel, utbyggbar løsning basert på størst mulig bruk av standardbaserte komponenter. Det vil bli lagt til rette for at også andre offentlige etater etter hvert kan benytte løsningen.

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge er opprettet gjennom sammenslåing av Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond (SND), Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere. Innovasjon Norge overtar forvaltningen av de regionalpolitiske virkemidlene som tidligere er blitt forvaltet av SND.

Virksomheten er opprettet som særlovselskap fra 2004 under Nærings- og handelsdepartementet.

Formålet er å fremme lønnsom næringsutvikling i hele landet og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering. Næringslivet får én inngangsport til alle offentlige virkemidler.

Selskapet har drøyt 700 ansatte. Innovasjon Norge har kontorer i alle landets fylker, utekontorer i mer enn 30 land og hovedkontor i Oslo.

AFI

Arbeidsforskningsinstituttet ble omgjort til heleid statsaksjeselskap under Arbeids- og administrasjonsdepartementet fra 1. juli 2002. Med omorganiseringen av departementene i 2004 ble eierskapet overført til Arbeids- og sosialdepartementet. Fra 2005 blir forvaltningen av statens eierinteresser i Arbeidsforskningsinstituttet overført fra Arbeids- og sosialdepartementet til Utdannings- og forskningsdepartementet. Styringsansvaret blir videre delegert til Høgskolen i Oslo, i samarbeid med høyskolene i Agder og Vestfold.

Statskonsult

I 2001 ble Statens informasjonstjeneste og Statskonsult slått sammen, og navnet ble Statskonsult et direktorat for kommunikasjon, kompetanse og forvaltning. Statskonsult ble omdannet fra direktorat til et heleid statsaksjeselskap fra 2004 under Arbeids- og administrasjonsdepartementet (nå Moderniseringsdepartementet). Omstruktureringen er forutsatt gjennomført innen 2006.

Endringer på departementsnivået

Fra 1. oktober 2004 er det gjort endringer i arbeidsfordelingen mellom enkelte av departementene:

- Et nytt *Arbeids- og sosialdepartement* (ASD) med ansvar fra tre andre departement:
 - Arbeidsmiljø- og sikkerhetsavdelingen, Arbeidsavdelingen og Inntektspolitisk stab i *Arbeids- og administrasjonsdepartementet*
 - Trygdeavdelingen, Administrasjons- og budsjettavdelingen, Seksjon for levekår og Seksjon for alkohol- og narkotikapolitikk i Sosialpolitisk avdeling, Samordningsprosjektet, Statsrådsseksjonen, Departementsrådets kontor og Presse- og informasjonsenheten i *Sosialdepartementet*
 - Tariffrettseksjonen i *Kommunal- og regionaldepartementet*.
- Et nytt *Helse- og omsorgsdepartement* (HOD) med ansvar for
 - Seksjon for kommunalpolitikk, Seksjon for tjenester og Seksjon for fellessaker i Sosialpolitisk avdeling i Sosialdepartementet. Hovedfokus for det nye Helse- og omsorgsdepartementet vil være å utforme en helhetlig politikk for helsetjenester (primærhelsetjenester og spesialisthelsetjenester), pleie- og omsorgstjenester og tiltak for rusmisbrukere.
- Et nytt *Moderniseringsdepartement* (MOD) med ansvaret for
 - å koordinere IT-politikken og næringsrettet offentlig konkurransepolitikk fra *Nærings- og handelsdepartementet*
 - de saksområder i tidligere Arbeids- og administrasjonsdepartement som ikke skal inngå i det nye Arbeids- og sosialdepartementet.

To departementer endrer navn:

- Landbruksdepartementet til *Landbruks- og matdepartementet* (LMD)
- Fiskeridepartementet til *Fiskeri- og kystdepartementet* (FKD)

3 Organiseringsen av statens virksomhet

Dette kapittelet er delt i to hoveddeler:

- en oversikt over hvordan staten er organisert i ulike typer virksomheter, antall og lokalisering.
- utviklingen i organiseringen over tid med hovedvekten på de senere års strukturelle endringer.

3.1 Organiseringsen i dag

I tabell 3.1 vises en oversikt over antall virksomheter under hovedgruppene forvaltningsorgan, selskap og stiftelser i 2004.

Tabell 3.1 Antall virksomheter etter hovedgruppe organisering. 2004

Forvaltningsorganer		
Departement	18	Inkludert Statsministerens kontor
Sentraladministrative organ, direktorat	59	
Forvaltningsorgan med særskilte fullmakter	25	Antall enkeltenheter under denne kategorien er i realiteten vesentlig høyere da en del av de statlige høyskolene – som tilhører gruppeorganisasjonen "Statlige høyskoler" – også inngår i denne kategorien.
Andre ordinære forvaltningsorgan	86	
Forvaltningsbedrifter	5	
Finansieringsinstitusjoner	5	
Forvaltningsorganer i alt (ekskl. departementer)	180	Av disse er <ul style="list-style-type: none">- 124 er enkeltstående nasjonale organisasjoner- 45 er etater, dvs virksomheter som består av en sentralenhet med et distriktsapparat under seg.- 10 er såkalte gruppeenheter, f eks utenriktjenesten (ambassader, legasjoner og konsulater), fylkesmannsembetene og statlige høyskoler.
Selskaper		
Særlovsselskap	5	
Statsforetak	6	
Heleide statsaksjeselskap	27	
Deleide statsaksjeselskap	19	Bare selskaper der staten eier minst 50 %
Helseforetak	5	
Selskaper i alt	62	
Stiftelser i alt	78	

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Statlige forvaltningsorganer

Tabell 3.2 viser en samlet oversikt over forvaltningsorganene i staten, hvor de er lokalisert og antall ansatte. Oversikten omfatter totalt 233 forvaltningsorganer som per 1.1.2004 var direkte underlagt et departement. I dette tallet inngår:

- alle enkeltstående nasjonale organ
- alle enkeltenhetene i grupper (for eksempel alle høyskolene og fylkesmennene),
- videre er alle hovedkontor i etater tatt med, men ikke etatenes regionale kontor. Heller ikke forsvarrets militære eller regionale enheter er tatt med.

Antall ansatte er her tatt med for å illustrere størrelsen på virksomhetene, og ikke for å angi et nøyaktig tall. Det tas forbehold på grunn av en viss usikkerhet i kildematerialet.

Tabell 3.2 Statlige forvaltningsorganer etter fylke, kommune og ansatte. 2004

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Østfold		
Borg bispedømme	Fredrikstad	148
Statens medieforvaltning	Fredrikstad ²	16
Høgskolen i Østfold	Halden	393
Fylkesmannen i Østfold	Moss	132
Fylkesnemndene for sosiale saker - region øst	Moss	-
Siviltjenesteadministrasjonen - Dillingøy	Våler	35
Akershus		
Høgskolen i Akershus	Bærum	230
Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)	Bærum	11
Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)	Bærum	49
Det norske justervesen	Skedsmo	96*
Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	Skedsmo	570
Havarikommisjonen for sivil luftfart og jernbane (HSLB)	Skedsmo	19
Kriminalomsorgen - Region nordøst	Skedsmo	-
Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS)	Ås	128
Norsk institutt for skogforskning (NISK)	Ås	112
Norges landbrukshøgskole	Ås	725
Planteforsk - Norsk institutt for planteforskning	Ås	393*
Oslo		
ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum	Oslo	57
Aetat - Arbeidsdirektoratet	Oslo	256 ³
Arbeidsretten	Oslo	3
Arkitekt- og arkitektutdanningsskolen i Oslo	Oslo	96
Barne-, ungdoms-, og familieforvaltningen (BUFA)	Oslo	38
Barneombudet	Oslo	14
Bioteknologinemnda	Oslo	6
Datatilsynet	Oslo	28
Den borgerlige påtalemyndighet: Riksadvokaten	Oslo	121
Den norske nasjonalkommisjonen for Unesco	Oslo	12
Den Norske Stats Husbank	Oslo ⁴	360

¹ De fleste tallene er fra Statens sentrale Tjenestemannsregister, 2003. Noen tall er fra 2004.

² Statens medieforvaltning, Statens filmtilsyn og Eierskapstilsynet skal slås sammen og lokaliseres i Fredrikstad.

* hele etaten

³ 3.592 i hele etaten

⁴ Vedtatt flyttet til Drammen i 2005.

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Det norske Fredskorpset, sekretariatet	Oslo	21
Det norske meteorologiske institutt DNMI	Oslo	434*
Det praktisk-teologiske seminar	Oslo	17
Direktoratet for arbeidstilsynet	Oslo ⁵	159 ⁶
Direktoratet for utviklingshjelp (NORAD)	Oslo	381*
Eierskapstilsynet	Oslo ⁷	5
Folketrygdfondet	Oslo	22
Forbrukerombudet	Oslo	24
Forbrukerrådet	Oslo	148*
Foreldreutvalget for grunnskolen	Oslo	5
Forsvarets boligjeneste	Oslo	-
Forsvarsbygg (FB)	Oslo	1.953*
Forsvarsstaben - FST	Oslo	-
Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Oslo	253
Garantiinstituttet for eksportkreditt - GIEK	Oslo	38
Generaladvokaten	Oslo	6
Husleietvistutvalget (HTU)	Oslo	6
Høgskolen i Oslo	Oslo	1122
Høyesterett	Oslo	38
Jernbaneverket	Oslo	220 ⁸
Jordskifterettens IT- og Fagtjeneste (JIFT)	Oslo	-
Justissekretariatene	Oslo	-
Kirkerådet	Oslo	43
Klagenemnda for bidrag til behandling i utlandet	Oslo	2
Konkurransetilsynet	Oslo ⁹	111
Kredittilsynet	Oslo	176
Kriminalomsorgen - Region øst	Oslo	-
Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT)	Oslo	19
Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS	Oslo	400
Kunsthøgskolen i Oslo	Oslo	195
Likestillingsombudet	Oslo	9
Likestillingscenteret	Oslo	8
Luftfartstilsynet	Oslo ¹⁰	144
Mattilsynet - hovedkontoret	Oslo	130 ¹¹
Nasjonallbiblioteket	Oslo	347*
Nasjonalt folkehelseinstitutt	Oslo	559
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)	Oslo	36
Nasjonalt senter for læring og utvikling (Læringscenteret)	Oslo	145
Norges Bank	Oslo	650
Norges forskningsråd (NFR)	Oslo	300
Norges idrettshøgskole	Oslo	204
Norges institutt for landbruksøkonomisk forskning	Oslo	74
Norges Musikkhøgskole	Oslo	250
Norges vassdrags- og energidirektorat	Oslo	296 ¹²
Norges veterinærhøgskole, Oslo	Oslo	394
Norsk filmfond	Oslo	19
Norsk filminstitutt	Oslo	77
Norsk filmutvikling	Oslo	10
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)	Oslo	90

* hele etaten

⁵ Skal flyttes til Trondheim.

⁶ 538 i hele etaten

⁷ Statens medieforvaltning, Statens filmtilsyn og Eierskapstilsynet skal slås sammen og plasseres i Fredrikstad.

⁸ 3.583 i hele etaten

⁹ Skal flyttes til Bergen.

¹⁰ Skal flyttes til Bodø.

¹¹ 940 i hele etaten

¹² 415 i hele etaten

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Norsk kulturråd	Oslo	76
Norsk lokalhistorisk institutt	Oslo	5
Norsk lyd og blindeskriftbibliotek	Oslo	45*
Norsk Pasientskadeerstatning	Oslo	67
Norsk språkråd	Oslo	23
Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI)	Oslo	67
Opplysningsvesenets fond	Oslo	36
Oslo bispedømme	Oslo	-
Pasientskadenemnda - sekretariatet	Oslo	11
Patentstyret (Styret for det industrielle rettsvern)	Oslo	256
Pensjonstrygden for sjømenn	Oslo	44
Politidirektoratet	Oslo	180
Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	Oslo	-
Post- og teletilsynet	Oslo ¹³	155 ¹⁴
Produktregisteret	Oslo	21
Regjeringsadvokaten	Oslo	47
Riksantikvaren - direktoratet for kulturminneforvaltning	Oslo	131*
Riksarkivet	Oslo	106 ¹⁵
Rikskonsertene	Oslo	47
Riksmeklingsmannen	Oslo	6
Riksteateret	Oslo	30
Rikstrygdeverket	Oslo	583 ¹⁶
Riksutstillinger	Oslo	29
Sekretariatet for konfliktrådene	Oslo	-
Sekretariatet for Vitenskapskomiteen for mattrygghet	Oslo	-
Senter for statlig økonomistyring (SSØ)	Oslo	50 ¹⁷
Senter mot etnisk diskriminering	Oslo	10
Sjøfartsdirektoratet	Oslo ¹⁸	229 ¹⁹
Skattedirektoratet	Oslo	664 ²⁰
Sosial- og helsedirektoratet	Oslo	511
Statens arbeidsmiljøinstitutt	Oslo	118
Statens barnevern og familievern (SBF) - hovedkontoret	Oslo	-
Statens bygningstekniske etat	Oslo	37
Statens filmtilsyn	Oslo ²¹	18
Statens forurensningstilsyn (SFT)	Oslo	261*
Statens forvaltningstjeneste	Oslo	436
Statens helsetilsyn	Oslo	84
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)	Oslo	35
Statens jernbanetilsyn	Oslo	19
Statens landbruksforvaltning	Oslo	183
Statens legemiddelverk	Oslo	177
Statens lånekasse for utdanning	Oslo	362*
Statens pensjonskasse	Oslo	313
Statens strålevern	Oslo	98
Statistisk sentralbyrå	Oslo	932
Statsbygg	Oslo	281 ²²
Teknologirådet - sekretariatet	Oslo	6
Toll- og avgiftsdirektoratet	Oslo	257 ²³
Trygderetten	Oslo	71

* hele etaten

¹³ Skal flyttes til Lillesand.

¹⁴ 173 i hele etaten

¹⁵ 228 i hele etaten

¹⁶ 8.701 i hele etaten

¹⁷ sentralenheten i Oslo

¹⁸ Skal flyttes til Haugesund.

¹⁹ 336 i hele etaten

²⁰ 6781 i hele etaten

²¹ Statens medieforvaltning, Statens filmtilsyn og Eierskapstilsynet skal slås sammen og plasseres i Fredrikstad.

²² 669 i hele etaten

²³ 1786 i hele etaten

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Universitetet i Oslo	Oslo	5.913
Universitets- og høyskolerådet	Oslo	14
Utlendingsdirektoratet	Oslo	586 ²⁴
Utlendingsnemnda (UNE)	Oslo	159
Utsmykkingsfondet for nye statsbygg	Oslo	10
Vegdirektoratet	Oslo	563 ²⁵
Veterinærinstituttet	Oslo	226 ²⁶
VOX - Voksenopplæringsinstituttet	Oslo ²⁷	115
Hedmark		
Høgskolen i Hedmark	Elverum	410
Fylkesmannen i Hedmark	Hamar	132
Hamar bispedømme	Hamar	143
Statens gartner- og blomsterdekoratørskole, Vea	Ringsaker	35
Oppland		
Høgskolen i Gjøvik	Gjøvik	200
Fylkesmannen i Oppland	Lillehammer	137
Høgskolen i Lillehammer	Lillehammer	219
Bunad- og folkedraktrådet	Nord-Aurdal	7
Buskerud		
Fylkesmannen i Buskerud	Drammen	116
Høgskolen i Buskerud	Kongsberg	200
Statens kartverk	Ringerike	616*
Vestfold		
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	Tønsberg ²⁸	240
Fylkesmannen i Vestfold	Tønsberg	115
Høgskolen i Vestfold	Tønsberg	336
Kriminalomsorgen - Region sør	Tønsberg	-
Tønsberg bispedømme	Tønsberg	-
Telemark		
Høgskolen i Telemark	Porsgrunn	550
Fylkesmannen i Telemark	Skien	115
Aust-Agder		
Fylkesmannen i Aust-Agder	Arendal	92
Vest-Agder		
Agder bispedømme	Kristiansand	154
Fylkesmannen i Vest-Agder	Kristiansand	129
Høgskolen i Agder	Kristiansand	835
Rogaland		
Kriminalomsorgen - Region sørvest	Sandnes	-
Arkeologisk Museum i Stavanger	Stavanger	77
Fylkesmannen i Rogaland	Stavanger	162

²⁴ 697 i hele etaten

²⁵ 5199 i hele etaten

²⁶ 298 i hele etaten

²⁷ Hovedkontoret med ca 96 ansatte, er plassert på Skullerud i Oslo, mens forskningsavdelingen med ca. 20 ansatte ligger i Trondheim.

* hele etaten

²⁸ DSB er underlagt Justisdepartementet. Virksomheten omfatter hovedkontor i Tønsberg og Oslo, 40 sivilforsvarskretser (20 fra 2004), fem sivilforsvarsleirer, fem skoler og fem regioner for etilsyn med i alt ca. 700 ansatte, av disse 240 ved hovedkontorene. Begge hovedkontorene i DSB vil være samlokalisert i Tønsberg fra 2005.

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Fylkesnemndene for sosiale saker - region vest	Stavanger	-
Hovedredningsentralen, Sør-Norge	Stavanger	18
Høgskolen i Stavanger	Stavanger	-
Oljedirektoratet	Stavanger	190
Petroleumstilsynet	Stavanger	160
Stavanger bispedømme	Stavanger	108
Hordaland		
Bjørgvin bispedømme	Bergen	205
Fiskeridirektoratet	Bergen	205 ²⁹
Fylkesmannen i Hordaland	Bergen	173
Havforskningsinstituttet	Bergen	339
Høgskolen i Bergen	Bergen	-
Kriminalomsorgen - Region vest	Bergen	-
Kunsthøgskolen i Bergen	Bergen	85
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES)	Bergen	100
Norges Handelshøyskole	Bergen	290
Senter for internasjonalisering (SIU)	Bergen	27
Skipsregistrene	Bergen	11
Statens dykkerskole, Bergen	Bergen	17
Universitetet i Bergen	Bergen	3.097
Høgskolen i Stord/Haugesund	Stord	240
Sogn og Fjordane		
Lotteritilsynet	Førde	52
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane	Leikanger	125
Høgskolen i Sogn og Fjordane	Sogndal	300
Møre Og Romsdal		
Siviltjenesteadministrasjonen - Hustad	Fræna	35
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	Molde	140
Høgskolen i Molde	Molde	150
Møre bispedømme	Molde	90
Statped - styresekretariat	Molde ³⁰	32*
Høgskolen i Ålesund	Ålesund	152
Kystdirektoratet	Ålesund	87 ³¹
Høgskolen i Volda	Volda	260
Sør-Trøndelag		
Norsk kulturminnefond, Sekretariatet	Røros	2
Bergvesenet, hovedkontoret	Trondheim	18
Direktoratet for naturforvaltning	Trondheim	186
Domstolsadministrasjonen	Trondheim	75
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Trondheim	125
Garantikassen for fiskere (GFF)	Trondheim	13
Høgskolen i Sør-Trøndelag	Trondheim	580
Kriminalomsorgen - Region nord	Trondheim	-
Nidaros bispedømme	Trondheim	-
Norges geologiske undersøkelse	Trondheim	194 ³²

²⁹ 662 i hele etaten

³⁰ Sekretariatet var opprinnelig organisert som ett sekretariat med tre likeverdige seksjoner i Molde, Hamar og Alta. Sentraladministrasjonen er pr. 2003 lokalisert til Molde og Hamar.

* hele etaten

³¹ 1184 i hele etaten

³² 205 i hele etaten

virksomhet	fylke/kommune	antall ansatte ¹
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet - NTNU	Trondheim	4.884
Nidaros domkirkes restaureringsarbeider	Trondheim	45
Nord-Trøndelag		
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag	Steinkjer	126
Høgskolen i Nord-Trøndelag	Steinkjer	400
Statens trafikklærerskole, Stjørdal	Stjørdal ³³	-
Nordland		
Fylkesmannen i Nordland	Bodø	155
Hovedredningssentralen, Nord-Norge	Bodø	17
Høgskolen i Bodø	Bodø	130
Sør-Hålogaland bispedømme	Bodø	-
Registerenheten i Brønnøysund	Brønnøy	375
Høgskolen i Narvik	Narvik	150
Høgskolen i Nesna	Nesna	137
Statens innkrevingsentral	Rana	261
Troms		
Høgskolen i Harstad	Harstad	108
Ekspertutvalget for fisk (EFF)	Tromsø	-
Fylkesmannen i Troms	Tromsø	125
Fylkesnemndene for sosiale saker - region nord	Tromsø	-
Høgskolen i Tromsø	Tromsø	300
Nord-Hålogaland bispedømme	Tromsø	-
Norgesuniversitetet (NO)	Tromsø	-
Norsk Polarinstitut	Tromsø	93 ³⁴
Universitetet i Tromsø	Tromsø	1.897
Finnmark		
Høgskolen i Finnmark	Alta	221
Reindrifftsforvaltningen sentralt	Alta	59*
Sametinget - administrasjonen	Karasjok	104*
Samisk videregående skole, Karasjok	Karasjok	42
Kompetansesenter for urfolks rettigheter	Kautokeino	-
Samisk høgskole / Sámi allaskuvla	Kautokeino	40
Samisk videregående skole og reindriftsskole, Kautokeino	Kautokeino	50
Fylkesmannen i Finnmark	Vadsø	82
Kontoret for voldsoffererstatning	Vardø	-
Svalbard		
Longyearbyen skole		41
Sysselemannen på Svalbard		26

Kilde: Rokkansenteret/NSD

³³ merk at Statens trafikklærerskole fra 2004 blir etablert som Høgskolen i Nord-Trøndelag, avdeling for trafikklærerutdanning

³⁴ 108 i hele etaten

* hele etaten

Selskaper med statlig eierskap

Staten er den største enkelteier av selskaper og store verdier i direkte eide foretak. Gjennom Petroleumsfondet og Folketrygdfondet har staten også store verdier i private foretak.

Statens direkte eierskap i bedrifter med hovedsakelig forretningsmessig formål forvaltes av Nærings- og handelsdepartementet. En betydelig andel av forvaltes av andre departementer, blant andre Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet.

Oversikten i tabell 3.3 omfatter totalt 57 selskaper og 5 regionale helseforetak. Selskapene er av typen:

- heleid statsaksjeselskap (hs)
- særlovsselskap (sl)
- statsforetak (sf)
- deleid (minst 50 %) statsaksjeselskap (ds)
- helseforetak (hf)

Merk: Det er hovedkontorets lokalisering som er tatt med og ikke plassering av produksjonsenheter.

Tabell 3.3 Selskaper med statlig eierskap etter fylke, kommune og ansatte 2003

selskap	type	fylke/kommune	gj.sn. antall ansatte
Oslo			
Arbeidsforskningsinstituttet AS	hs	Oslo	49
Bane Tele AS	hs	Oslo	147
Bjørnøen AS	hs	Oslo	0
Cermaq ASA	ds	Oslo	2 251
Den Norske Opera A.S	ds	Oslo	436
Entra Eiendom AS	hs	Oslo	130
Flytoget AS	hs	Oslo	267
Grødegaard AS	ds	Oslo	600
Hundreårsmarkeringen - Norge 2005 as	hs	Oslo	10
Industritjeneste AS	ds	Oslo	157
Innovasjon Norge	sl	Oslo	700 ³⁵
Kings Bay AS	hs	Oslo	21
Medinnova SF	sf	Oslo	106
Mesta AS	hs	Oslo	4 390
Nationaltheatret AS	hs	Oslo	236
NORFUND - Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland	sl	Oslo	22
Norges kommunalbank	ds	Oslo	33
Norsk Eiendomsinformasjon AS	hs	Oslo	40
Norsk filmstudio AS	ds	Oslo	35
Norsk Garantiinstitutt for skip og borefartøyer A/S	hs	Oslo	0
Norsk Rikskringkasting AS	hs	Oslo	3 469
NSB AS	hs	Oslo	10 364
Nytt fra Norge AS	ds	Oslo	6
Posten Norge AS	hs	Oslo	24 544
REHABIL AS	hs	Oslo	20
Simula Research Laboratory AS	ds	Oslo	48
Statkraft SF	sf	Oslo	2 211
Statnett SF	sf	Oslo	590
Statskonsult AS	hs	Oslo	70

³⁵ Selskapet ble etablert 1.1. 2004

selskap	type	fylke/kommune	gj.sn. antall ansatte
Telenor AS	ds	Oslo	21 750
UNINETT	hs	Oslo	49
Veterinærmedisinsk Oppdragscenter A/S (VESO)	ds	Oslo	71
Vinmonopolet AS	sl	Oslo	1 682
Hedmark			
Helse Øst RHF	hf	Hamar	3 813
Norsk Tipping	sl	Hamar	312
Staur Gård AS	hs	Stange	4
Oppland			
Raufoss AS	ds	Vestre Toten	8
Buskerud			
Kongsberg Gruppen ASA	ds	Kongsberg	4 192
Electronic Chart Center AS	hs	Ringerike Telemark	13
Helse Sør RHF			
Helse Sør RHF	hf	Skien Rogaland	24 706
Gassco AS	hs	Karmøy	117
Helse Vest RHF	hf	Sandnes	18 081
Petoro AS	sl	Stavanger	55
Rogaland teater	ds	Stavanger	82
Statoil ASA	ds	Stavanger Hordaland	19 326
Argentum Fondsinvesteringer AS	hs	Bergen	10
Carte Blanche Danseteatret AS	ds	Bergen	21
Den Nationale Scene	ds	Bergen	134
Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste	hs	Bergen	50
Møre og Romsdal			
-	-	-	-
Sør-Trøndelag			
Enova SF	sf	Trondheim	25
SIVA - Selskapet for Industrivekst SF	sf	Trondheim	45
Trøndelag teater	ds	Trondheim	186
Nord-Trøndelag			
Statsskog SF	sf	Namsos	190
Helse Midt-Norge RHF	hf	Stjørdal	15 624
Nordland			
Helse Nord RHF	hf	Bodø	11 239
Troms			
Polarmiljøseneteret A/S	ds	Tromsø	3
Svalbard			
Store Norske Spitsbergen Kullkompani AS	hs		232
Svalbard Samfunnsdrift AS	hs		97 ³⁶
Universitetssenteret på Svalbard AS	hs		37

Kilde: Statsregnskapet 2003

³⁶ regnskapsåret 2001

Stiftelser med statlig tilknytning

Fylkesmennene har hatt ansvar for tilsyn med stiftelser. Fra 1. januar 2005 trer en ny stiftelseslov i kraft og et nytt organ – Stiftelsestilsynet – blir etablert som en egen avdeling hos Lotteritilsynet i Førde.

Stiftelsene i tabell 3.4 er stiftelser med statlig tilknytning, dvs. at stiftelsen enten er etablert av et statlig organ alene eller at stiftelsen er en samarbeidsstiftelse etablert av et statlig organ i samarbeid med et annet organ (offentlig eller privat). Det tas forbehold om oversikten på grunn av usikkerhet i kildematerialet.

Tabell 3.4 Stiftelser med statlig tilknytning. Antall ansatte

Administrativt Forskningsfond	*
Arctic Monitoring and Assessment Programme	
Beitostølen Helseportsenter	93
Det Kongelige Norske Videnskabers Selskaps Stiftelse	*
Eidsvoll 1814 - Rikspolitisk Senter	8
Finnmarksforskning	*
Forsvarsmuseet	*
Frambu Helsecenter	98
Fridtjof Nansen Institutt	30
GRID-Arendal	27
HELTEF - Stiftelsen For Helsetjenesteforskning	*
Institutt For Energiteknikk	552
Institutt For Fredsforskning	40
Institutt For Kreftforskning	*
Institutt For Romkunst	2
Institutt For Sammenlignende Kulturforskning	1
INTSOK	6
Montebello-Senteret	27
Møreforskning	29
Nasjonalmuseet For Kunst	115
NIFU STEP	*
Nord- Trøndelagsforskning	19
Nordlandsforskning	44
Nor-Fishing	*
NORLA	*
NORSAR- Norwegian Seismic Array	47
Norsk Bergverksmuseum	28
Norsk Designråd	11
Norsk EDIPRO	2
Norsk Etnologisk Granskning	3
Norsk Folkemuseum	170
Norsk Form	22
Norsk Hestesenter	33
Norsk Institutt For By- Og Regionforskning (NIBR)	73
Norsk Institutt For Kulturminneforskning (NIKU)	101
Norsk Institutt For Luftforskning (NILU)	148
Norsk Institutt For Naturforskning (NINA)	180
Norsk Institutt For Vannforskning (NIVA)	172
Norsk Lovdata	19
Norsk Museum For Fotografi - Preus Fotomuseum	13
Norsk Oljemuseum	26
Norsk Romsenter	*
Norsk Senter For Økologisk Landbruk	30
Norsk Skogbruksmuseum	35
Norsk Teknisk Museum	53

Norstella Foundation	2
Nortravel Marketing	*
PETRAD	5
Polarattraksjonen "Polaria"	16
Ressurscenter For Omsorgstjenester	9
Rogalandsforskning	181
Senter for bygdeturisme	*
Senter for grunnforskning	*
Senter for internasjonal miljø- og klimapolitikk	*
Senter for Jordfaglig Miljøforskning (Jordforsk)	79
Senter for pedagogisk forskning og utvikling	*
Sildemel- og sildoljeindustriens forskningsinstitutt	*
Stiftelsen Arboretet På Milde	*
Stiftelsen For Samfunns- Og Næringslivsforskning	*
Stiftelsen GRIP Senter	5
Stiftelsen Kirkeforskning	9
Stiftelsen Landbrukets Næringsmiddelforskning	*
Stiftelsen Matmerk Norske matmerker	8
Stiftelsen Norconserv	13
Stiftelsen Svalbardposten	*
Studentsamskipnadene ¹	2 359
Styret for Radiumhospitalets forskningsstiftelse	5
Sykehjelps- og pensjonsordningen for leger	*
Teknologisk Institutt (TI)	14
Telemarksforskning - Bø	24
Telemarksforskning- Notodden.	8
Transportøkonomisk Institutt	88
Trasoppklinikken	26
Universitetsstudiene På Kjeller	38
Valnesfjord Helseportsenter	103
Veiledningsinstituttet I Nord-Norge (VINN)	43
Vestlandsforskning	22
Østlandsforskning	30
* Oppgave mangler	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Rokkansenteret/NSD

¹ Studentsamskipnadene er her regnet som én enhet, men det er i alt 25 slike stiftelser

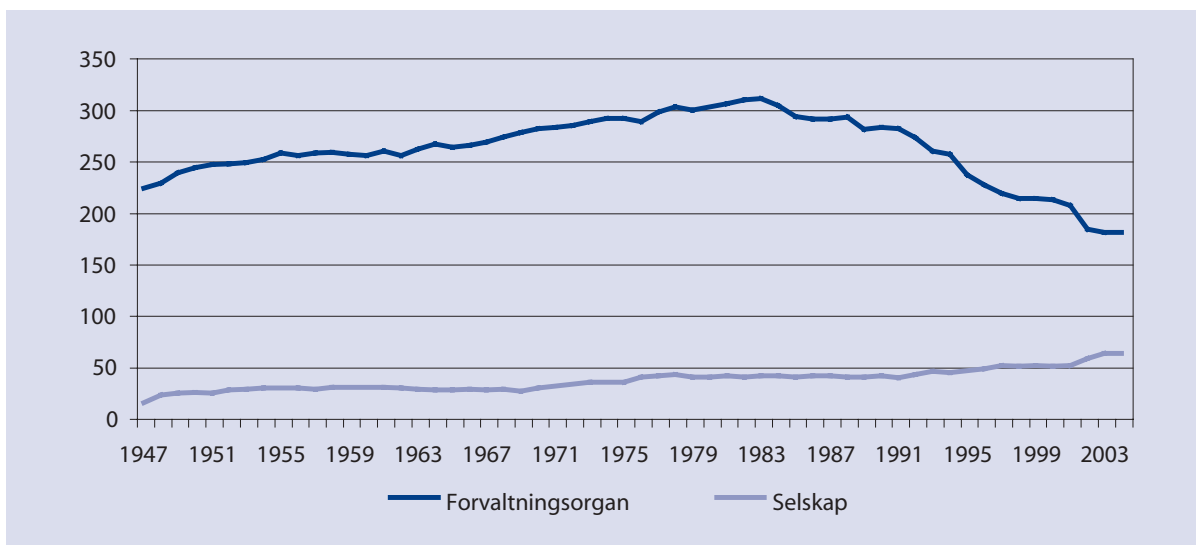
3.2 Strukturelle endringer

Staten har særlig i tiden etter den annen verdenskrig gjennomgått store endringer i antall og typer ulike organisasjonsformer. Nedenfor gir vi en bred oversikt over slike strukturelle endringer med hovedvekten på de siste 20 år.

Hovedtrekk i utviklingen 1947 - 2004

Figur 3.1 viser utviklingen i *antall* forvaltningsorganer i staten og statlig eide selskaper³⁷ i perioden 1947-2004.

Figur 3.1 Utviklingen i antall forvaltningsorganer og selskaper 1947-2004

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Fra oppbygging til ombygging

Det har vært en jevn økning i antall *forvaltningsorganer* fra 222 i 1947 til 309 i 1983 (ca. 40 pst.), og deretter en markert nedgang til 179 i 2004 (ca. 40 pst.).

Fra midten av 1980-tallet blir vekst i antall avløst av omstilling og færre enheter.

Antall statlig eide *selskaper* har økt jevnt i samme periode fra 14 til 62 (440 pst.).

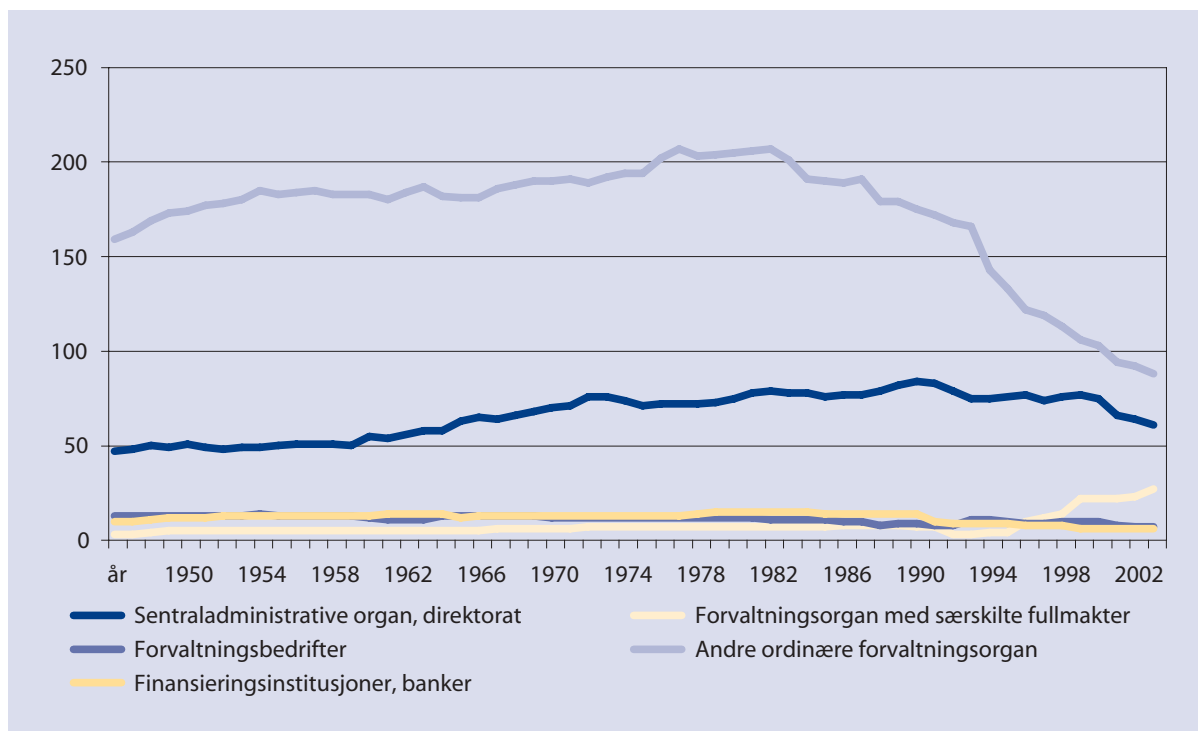
Trenden har vært klar også de siste årene: I 2001 var det 209 forvaltningsorganer og 49 selskap. Utviklingen i 2002 viste en nedgang til 188 forvaltningsorganer og en økning til 55 selskap. I 2003 ble antallet forvaltningsorganer redusert til 180 og antallet selskaper økt til 62.

³⁷ Selskaper med minst 50 % statlig eierandel

Nærmere om forvaltningsorganer

Figur 3.2 viser utviklingen i perioden 1947-2004 over antall ulike former for forvaltningsorganer.

Figur 3.2 Utviklingen i antall forvaltningsorganer 1947-2004

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Enklere styringsstruktur – Virksomheter slås sammen

Den største gruppen er *andre ordinære forvaltningsorganer* som vokser fra 157 til 283 rundt 1980, og som deretter reduseres til 86 i 2004. Mange av disse er grupper av enheter som rapporterer direkte til et departement, for eksempel statlige skoler og forskningsinstitusjoner.

Antallet *sentraladministrative organer/direktorater* er relativt stabilt på ca 50 til 1960, deretter er det jevn vekst til 82 i 1991, og gradvis reduksjon til 59 i 2004.

Forvaltningsorganer med særskilte fullmakter har økt sakte fra ett i 1947 til 25 i 2004.

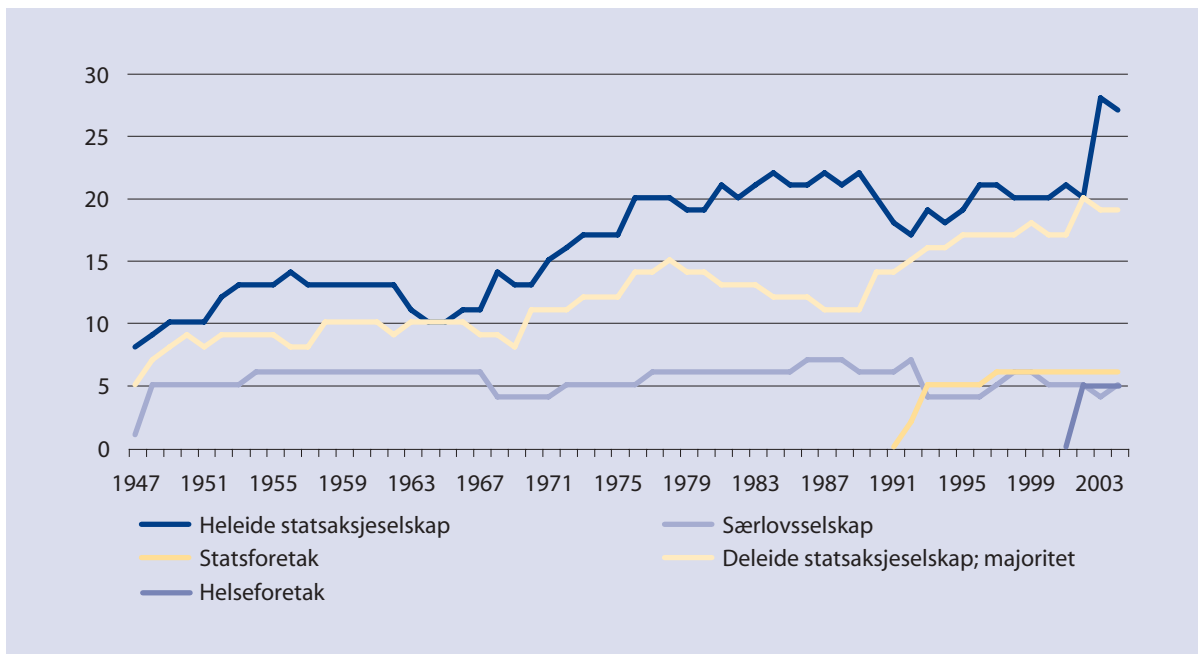
Antallet *forvaltningsbedrifter* holdt seg stort sett konstant på rundt 10-11 til begynnelsen på 1980-tallet for deretter å reduseres til 5 i perioden til 2004.

Antallet *finansinstitusjoner/banker* har økt sakte og jevnt fra 8 i 1947 til 13 på begynnelsen på 1980-tallet for deretter å reduseres til 5 i perioden til 2004.

Nærmere om statlige selskaper

Figur 3.3 viser utviklingen i perioden 1947-2004 i antall ulike selskaper som staten eier eller har majoritetsinteresser i.

Figur 3.3 Utviklingen i antall selskaper (underformer) 1947-2004

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Heleide statsaksjeselskap har stort sett økt hele tiden fra 8 i 1947 til 27 i 2004, men med noen kortere perioder med noe reduksjon.

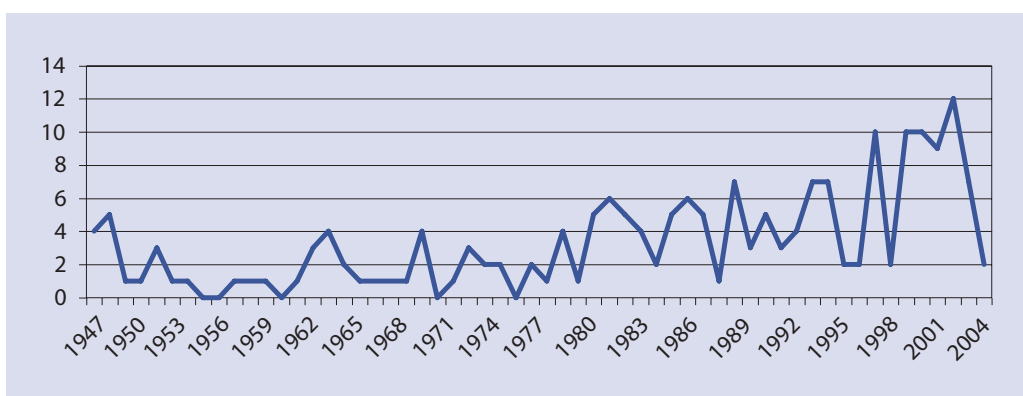
Deleide statsaksjeselskap (med statlig majoritet, dvs delvis privatiserte) har økt, særlig de siste 10-15 år, fra 5 i 1947 til 19 i 2004.

Antallet *særlovsselskap* har vært nokså stabilt på rundt 5 i perioden.

Statsforetak som type selskap oppsto i 1992, og antallet har vært 6 siden 1997.

Helseforetak som type selskap oppsto i 2002, og antallet har hele tiden vært 5.

Figur 3.4 Antall omdanninger av forvaltningsorganer og statlige selskaper 1947 – 2004

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Figur 3.4 viser antall omdanninger av forvaltningsorganer og statlige selskaper i perioden 1947-2004. Med begrepet omdanning menes her at en virksomhet endrer tilknytningsform og/eller administrativt nivå, eller at en virksomhet rapporterer til et nytt overordnet nivå og samtidig endrer tilknytningsform og/eller administrativt nivå. Oversikten her omfatter eksisterende virksomheter som i sin helhet er blitt omdannet. *Omfanget av omdanninger er i realiteten noe større*, da omdanninger også kan skje gjennom andre former for endring.

Antall omdanninger per år er nokså stabilt frem til rundt 1980. I perioden fra 1980-tallet og til i dag er det en viss økning.

Nærmere om utviklingen 1985 – 2004.

De organisatoriske endringene i staten de siste 15-20 årene bygger på mål som

- Et enklere og ryddigere samfunn
- Et tjenestetilbud tilpasset den enkeltes behov
- En effektiv offentlig sektor
- En produktivtets- og effektivitetsfremmende offentlig sektor
- Økt valgfrihet og forenkling for brukerne

og er generelt preget av:

- *økt delegasjon* innenfor forvaltningen, særlig i form av økte fullmakter i budsjettsaker
- *økt konkurranseeksponering og markedsorientering*, blant annet gjennom etablering av interne markeder/bruk av markedsløsninger i forvaltningen og fritt forbrukervalg i kombinasjon med offentlig stykkprisfinansiering
- *mer vekt på rendyrking av roller*, blant annet gjennom et klarere skille mellom statens rolle som eier, utøvende tjenesteprodusent, regulator, tilsynsmyndighet og på å utvikle faglig uavhengige kontroll- og tilsynsorganer
- *selskabetableringer* av statlige virksomheter
- *privatisering/delprivatisering* i form av salg av statens aksjer i statlige kommersielle bedrifter

Tabell 3.5 viser en oversikt over omdanninger³⁸ i statlige virksomheter i perioden 1985-2004 og omfatter til sammen 103 virksomheter. Dette er over 50% av alle de 200 omdanninger som er registrert³⁹ siden 1947.

Tabell 3.5 Antall virksomheter som i sin helhet er omdannet 1985-2004

Omdannes til (innenfor staten)	
Sentraladministrative organ (direktorat)	5
Ordinært forvaltningsorgan	5
Forvaltningsbedrift	6
Forvaltningsorgan med særskilte fullmakter	24
Omdannes til (utenfor statsforvaltningen)	
Heleid statsaksjeselskap	16
Særlovseselskap	2
Statsforetak	4
Statsaksjeselskap, deleid; majoritet	10
Helseforetak	8
Stiftelse	2
Ut av staten	
Privatisert	25
Til kommune	2
Til fylkeskommune	19 ⁴⁰
Sum alle omdanninger	134

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Oversikten her omfatter eksisterende virksomheter som *i sin helhet* har blitt omdannet.. *Omfanget av omdanninger er i realiteten noe større*, da omdanninger også kan skje gjennom andre former for endring. Oversikten dekker f.eks. *ikke*:

- NSB ble i 1996 splittet opp i flere virksomheter med ulike tilknytningsformer: Hovedvirksomheten ble skilt ut og omdannet til særlovsselskap, infrastrukturvirksomheten ble etablert i form av forvaltningsorganet Jernbaneverket (etat), og tilsynsvirksomheten ble etablert i form av Jernbanetilsynet (direktorat).
- Mesta AS ble etablert i 2003 ved at den delen av Vegvesenet som sto for vegproduksjon ble skilt ut, og omdannet til selskap⁴¹.
- Andre eksempler på slike ”kamouflerte” omdanninger er etableringen av Politidirektoratet og etableringen av Domstolsadministrasjonen.

³⁸ Omdanning er her definert som når en virksomhet endrer tilknytningsform og/eller administrativt nivå, eller når en virksomhet rapporterer til et nytt overordnet nivå og samtidig endrer tilknytningsform og/eller administrativt nivå.

³⁹ Omdanninger som er registrert i Forvaltningsdatabasen, NSD

⁴⁰ NB: Flere av disse er grupper av virksomheter.

⁴¹ Selskapet het den første tiden Vegproduksjon AS

Omdanningene går nesten uten unntak mot økt fristilling.

Tendensen er at virksomhetene fristilles gradvis og i flere etapper eller omganger, og ut av sentraladministrasjonen. To eksempler på en slik endringsprosess:

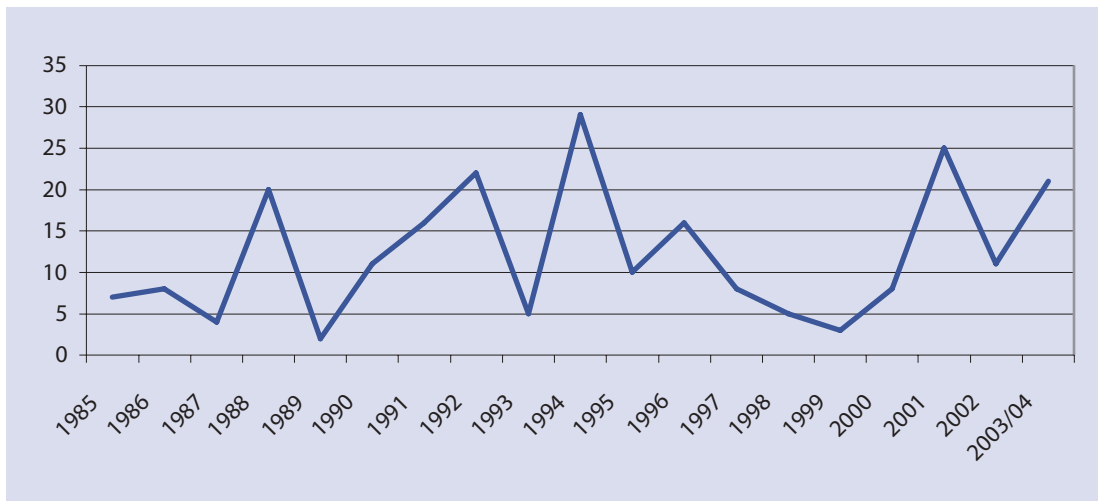
- Norsk Medisinaldepot ble etablert som et særlovselskap i 1957 med en helsepolitisk begrunnelse. I 1993 blir virksomheten omdannet til aksjeselskap heleid av staten ved Sosialdepartementet. Seks år senere i 1999 blir deler av virksomheten solgt til private interesser og i løpet av 2001 blir resten av virksomheten solgt til det tyske legemiddelkonsernet GEHE AG.
- Virksomheten som i dag heter Avinor AS startet opp som Luftfartsavdelingen i Forsvarsdepartementet i 1945. Avdelingen ble overført til Samferdselsdepartementet da dette ble etablert i 1946, og ble der omdannet til direktorat i dobbeltstilling i 1948. I 1964 ble virksomheten fristilt og organisert som et frittstående direktorat – Luftfartsdirektoratet. Fra 1993 ble virksomheten ytterligere fristilt og omdannet til en forvaltningsbedrift. I 2000 ble en del av Luftfartsverket arbeidsoppgaver (Luftfartsinspeksjonen) skilt ut og overtatt av det nye Luftfartstilsynet. Overføring av kontrolloppgaver fra den tidligere Luftfartsinspeksjonen medførte at tilsynsoppgavene ble skilt fra driftsoppgavene i Luftfartsverket. Luftfartsverket endret organisasjonsform og ble aksjeselskap fra 2003. Overgangen skjedde med nytt navn Avinor AS.

Også en *del ansvar og oppgaver er blitt overtatt av staten* i løpet av de siste årene. Eksempler på dette er:

- Staten overtok fra 2002 de fylkeskommunale sykehusene. Fra og med 2004 ble også fylkeskommunenes tiltak og ansvar overfor rusmiddelbrukere overført til staten ved de regionale helseforetakene.
- Staten overtok det faglige og administrative ansvaret for konfliktrådene fra 2004. Oppgaver hos kommunene, fylkesmannen og Justisdepartementet ble fra 2003 lagt til det nyopprettede Sekretariatet for konfliktrådene.
- Gjennom opprettelsen av en etat for barne- ungdoms- og familievern (Bufetat) fra 2004 overtok staten fylkeskommunens oppgaver på barnevern- og familievernområdet.

Oversikten over nedleggelse i figur 3.5, figur 3.6 og tabell 3.6 omfatter til sammen 231 virksomheter (forvaltningsorgan, selskap og stiftelser)⁴². Ingen virksomheter som inngår i en gruppe er tatt med.⁴³

Figur 3.5 Antall nedleggelse pr år 1985-2004

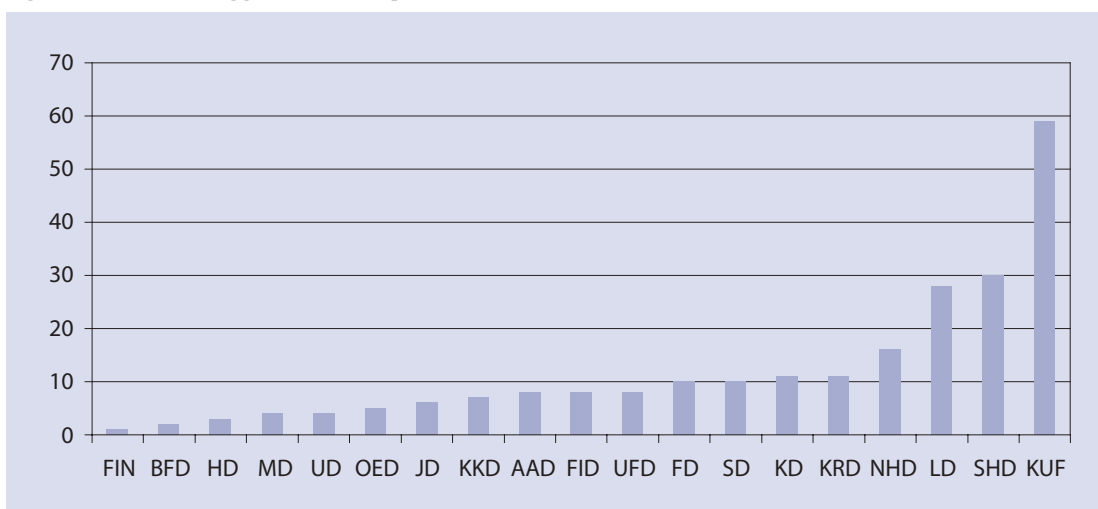
Kilde: Rokkansenteret/NSD

Svingningene i antall nedleggelse i perioden synes i hovedsak å skyldes større reformer som har blitt forberedt over lengre tid og som blir utløst og iverksatt på et gitt tidspunkt, f.eks. høyskolereformen i 1994 og endringene i sosial- og helsesektoren i 2001. Begge disse eksemplene er innenfor sektorer som før endringene ble gjennomført, var organisatorisk omfattende og fragmenterte, og hvor det hadde vokst fram et økende behov for opprydning og sanering. Omfanget av nedleggelse i denne perioden (231 stk; 12,1 pr. år) kan også ses i lys av at det i perioden 1947 - 1985 bare ble lagt ned til sammen 142 virksomheter (3,7 pr. år).

⁴¹ Listen omfatter virksomheter som er registrert som egne enheter i Forvaltningsdatabasen.

⁴² For eksempel er alle fylkeslegekontorene eller Statens utdanningskontorer som fra 2003 ble innlemmet i helsemyndighetenes tjenestebetjent (nå innlemmet i helsemyndighetenes tjenestebetjent som to enkeltvirksomheter). Alle høyskolene som ble nedlagt i forbindelse med høyskolereformen i 1994, blant annet distriktshøyskolene og lærerhøyskolene, er tatt med som grupper.

Figur 3.6 Antall nedleggelses etter departement. 1985-2004

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Figuren viser at nedleggelsene i hovedsak har skjedd innenfor noen departementsområder hvor organisasjonsmønsteret var omfattende og fragmentert (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Sosial- og helsedepartementet og Landbruksdepartementet). I tillegg viser figuren at det har vært stor stabilitet under andre departementer i denne perioden. Dette skyldes dels at noen departementer har få underliggende enheter, dels at de har gamle og veletablerte strukturer med lite endringsbehov.

Tabell 3.6 Nedleggelses av statlig virksomhet 1985-2004

Type endring	antall	prosent
Nedlagt	35	15
Nedlagt via omorganisering	72	31
Nedlagt via innlemming	36	16
Nedlagt via sammenslåing	84	36
Nedlagt via splitting	4	2
Totalt	231	100

Kilde: Rokkansenteret/NSD

Bare et fåtall virksomheter blir nedlagt eller avviklet – ca. 8%

De fleste virksomhetene legges ned gjennom prosesser som involverer andre virksomheter. Det innebærer at virksomheten avvikles som egen enhet, og at hele eller sentrale deler av funksjonene og oppgavene som virksomheten utførte, blir videreført i en ny organisasjon. Denne type nedleggelses kan derfor ses på mer som ledd i en strukturell rasjonaliserings- eller effektiviseringsprosess, der resultatet er færre enheter sanert i større virksomheter⁴⁴ – jf. utvikling i antall virksomheter i samme periode der antall forvaltningsorgan reduseres fra 235 til 179.

⁴⁴ Eksempler på dette er etableringen av Sosial- og helsedirektoratet der en rekke mindre, spesialiserte virksomheter ble samlet i en større virksomhet, der de går inn som divisjoner, avdelinger eller lignende. Også kultursektoren og utdanningssektoren har hatt denne type endringer.

Færre i antall og større i størrelse

Innenfor andre sektorer har en rekke tidligere selvstendige virksomheter blitt lagt inn under større etater – for eksempel gjennom etableringen av Politidirektoratet. Samlet sett innebærer dette at et lavere antall virksomheter i løpet av perioden er direkte underlagt departementene. De har enten blitt samlet i større virksomheter eller blitt lagt inn under større etater.

Strukturendringer og antall ansatte 1990-2003

Tabell 3.7 viser antall ansatte (ansatte på heltid og deltid) i statsforvaltningen fordelt på departementsområder for årene 1990, 1995, 2000 og 2003. Tallene i tabellen refererer til totalt antall ansatte under hvert departementsområde med basis i Statens Sentrale Tjenestemannsregister. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med sysselsettingstallene i kap. 4-5, og hensikten her er å belyse strukturendringene på departementsområdene gjennom endringer i antall ansatte.

Tabell 3.7 Antall ansatte fordelt på departementsområder 1990-2003

	1990	1995	2000	2003	Endring 1990-2003	Endring i % 1990-2003
Administrasjonsdepartementet		2521				
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	5215		6926	8727	+ 3512	+ 67%
Barne- og familiedepartementet	418	457	510	523	+ 105	+ 25%
Finans- og tolldepartementet	10120	10120	9756	10227	+107	+ 1%
Fiskeridepartementet	2061	1989	2047	2243	+182	+ 9%
Forsvarsdepartementet	27396	24530	23783	20715	- 6681	- 24%
Helsedepartementet				1685		
Justis- og politidepartementet	15371	16622	17718	18345	+ 2974	+ 19%
Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet		23095	23200 ⁴⁵			
Kommunal- og arbeidsdepartementet/ Kommunal- og regionaldepartementet	1828 ⁴⁶	6318	2033 ⁴⁷	1644 ⁴⁸	-184	- 10%
Kultur- og kirkedepartementet	2144			3071	+ 927	+ 43%
Kulturdepartementet		894	1190			
Landbruksdepartementet	5503	3916	2680	2301	- 3202	- 58%
Miljøverndepartementet	1621	1929	2046	1558	- 63	- 4%
Nærings- og energidepartementet		1497				
Nærings- og handelsdepartementet			1134	1570		
Næringsdepartementet	689					
Olje- og energidepartementet	2710		925	903	- 1807	- 67%
Samferdselsdepartementet	75838	55739	16481	9262	- 66576	- 88%
Sosialdepartementet	13140	15004	15957			
Sosialdepartementet				8964		
Utdannings- og forskningsdepartementet	16449			29150	+ 12701	+ 77%
Utenriksdepartementet	1875	1945	1490	1541	- 334	- 18%
Total	182378	166576	127939 ⁴⁹	122429	- 59949	- 33%

Merk

- Ansatte i statsaksjeselskaper, statsforetak, statlige stiftelser, helseforetak eller ansatte i de militære bedriftene er ikke tatt med i oversiktene. Heller ikke ansatte ved Statsministerens kontor, Slottsforvaltningen, Ombudsmannsnemnda for forsvaret, Riksrevisjonen, Stortingets ombudsmann for forvaltningen og Høyesteretts kontor er tatt med i denne oversikten. Det samme gjelder ansatte i lederstillinger som er tatt ut av lønnsregulativet.
- Tallene for noen departement ikke er direkte sammenlignbare mellom pga mindre endringer i departementsorganiseringen. Dette gjelder særlig for Administrasjonsdepartementet/Arbeids- og administrasjonsdepartementet og for Kommunal- og arbeidsdepartementet/Kommunaldepartementet/Kommunal- og regionaldepartementet.

Kilde: Statens Sentrale Tjenestemannsregister

⁴⁵ NB: Totaltallet for ansatte under KUF for 2000 kan være feil da ansatte ved Universitetet i Oslo mangler i oversikten i "Gul bok" for 2000-2001. I 1999 hadde institusjonen 4002 ansatte, og i 2001 var det 5293 ansatte.

⁴⁶ Gjelder Kommunaldepartementet

⁴⁷ Gjelder Kommunal- og regionaldepartementet

⁴⁸ Gjelder Kommunal- og regionaldepartementet

⁴⁹ Totaltallet ser ut til å mangle ca 4300 ansatte og kan skyldes at Universitetet i Oslo har falt ut av oversikten i "Gul bok".

Endringer 1990-1995

- Reduksjonen i antall ansatte i *Forsvarsdepartementet* fra 1990 til 1995 skyldes både en reduksjon i antall militære stillinger på ca. 1 200 samt en reduksjon av sivile stillinger på ca. 1 500.
- Reduksjonen under *Landbruksdepartementet* fra 1990 til 1995 skyldes i første rekke at kommunene fra 1994 overtok ansvaret for landbrukskontorene og at fylkeslandbrukskontorene (jordbruks- og skogbruksetaten) fra 1.7.1993 inngikk i fylkesmannsembetene som en egen fagavdeling for landbruk.
- Reduksjonen under *Samferdselsdepartementet* fra 1990 til 1995 skyldes omdanningen av Televerket til aksjeselskap og bortfall av over 18 000 stillinger.
- Økningen i antall ansatte under *Sosialdepartementet* fra 1990 til 1995 skyldes i første rekke vekst i Trygdeetaten med om lag 1 500 ansatte.

Endringer 1995-2000

- Veksten under *Justisdepartementet* fra 1995 til 2000 skyldes i første rekke økning i antall ansatte under Politi- og lensmannsetaten (625 stillinger).
- Reduksjonen under *Landbruksdepartementet* fra 1995 til 2000 skyldes at Norges Landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole med til sammen ca. 1200 ansatte fra 1996 ble overført til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Den store reduksjonen under *Samferdselsdepartementet* fra 1995 til 2000 skyldes omdanningen av NSB og Postverket til aksjeselskap med bortfall av ca. 42 500 ansatte.
- Reduksjonen under *Utenriksdepartementet* fra 1995 til 2000 skyldes i første rekke at Sjøfartsdirektoratet ble overført til Nærings- og handelsdepartementet fra 1997.

Endringer 2000-2003

- Veksten under *Arbeids- og administrasjonsdepartementet* fra 2000 til 2003 skyldes i første rekke vekst i antall ansatte under fylkesmannsembetene. Denne virksomheten vokste fra ca. 900 ansatte til snaut 2 400 ansatte på disse tre årene, hovedsaklig som følge av at fylkeslegekontorene (under Sosialdepartementet) og statens utdanningskontorer (under UFD) ble en del av fylkesmannsembetet fra 2003. Også ansatte ved miljøvernavdelingene ved fylkesmannsembetet (under MD) overføres til fylkesmannsembetene under AAD.
- Reduksjonen under *Forsvarsdepartementet* fra 2000 til 2003 skyldes i første rekke en reduksjon på bortimot 3000 sivile stillinger i forsvaret.
- Reduksjonen under *Samferdselsdepartementet* fra 2000 til 2003 skyldes i første rekke omorganiseringen av Vegvesenet fra 2003. Da ble produksjonsenheten utskilt og etablert som eget statlig eid aksjeselskap – Mesta AS. Også Luftfartsverket med ca. 2 300 ansatte ble omdannet til statlig eid aksjeselskap – Avinor AS fra 2003.
- Reduksjonen i ansatte under de nye departementene *Helsedepartementet* og *Sosialdepartementet* – som ble etablert ved splitting av det tidligere Sosial- og helsedepartementet – skyldes helseforetaksreformen som bl.a. innebar en omdanning av de statlige sykehusene til helseforetak fra 2002.

Om reduksjoner i antall ansatte 1990-2003⁵⁰

Blant de departementene som kan sammenlignes i 1990 og 2003, finner vi de største reduksjonene under Samferdselsdepartementet (- 88%), Olje- og energidepartementet (- 67%), Landbruksdepartementet (- 58%), Forsvarsdepartementet (- 24%) og Utenriksdepartementet (- 18%).

- Reduksjonen under Samferdselsdepartementet skyldes omdanningen av de store forvaltningsbedriftene (Post, Tele, NSB, Vegvesenet samt Luftfartsverket) i løpet av de ti siste årene. Alle disse virksomhetene ble omdannet til statsaksjeselskaper; Posten og NSB først som særlovsselskap, senere omdannet til statsaksjeselskap. Telenor er senere ytterligere fristilt gjennom flere delprivatiseringer; først i desember 2000 (78% statlig eierandel) og deretter ytterligere ned salg i juli 2003 (ca. 62,6% statlig eierandel). Alle disse omdanningene har i løpet av de ti siste årene medført at antallet statsansatte under Samferdselsdepartementet er blitt redusert med om lag 66 500.
- Reduksjonen under Olje- og energidepartementet skyldes ene og alene omdanningen av Statskraftverkene til statsforetakene Statkraft SF og Statnett SF i 1992. Dette medførte en reduksjon i antall ansatte på om lag 1 800.
- Også ansatte under forvaltningsområdet til Landbruksdepartementet har blitt mer enn halvert siden 1990. Reduksjonene her skyldes flere forhold; bl.a. overføring av flere store virksomheter til andre departementsområder samt overføring av store ansvarsområder til andre forvaltningsnivå (kommunene).
- Også Forsvarsdepartementets forvaltningsområde har fått redusert antall ansatte. Reduksjonen her utgjør snaut 7 000 ansatte og utgjør en nedgang på 24%. Her er det i hovedsak sivile stillinger som har forsvunnet med til sammen over 5 500 ansatte. Også militære stillinger i forsvaret har blitt vesentlig redusert i løpet av perioden med i overkant av 3 000 ansatte. Det har også vært en viss vekst under andre virksomheter, bl.a. gjennom etableringen av Forsvarsbygg i 2002 med snaut 2 000 ansatte.

Om vekst i antall ansatte 1990-2003

På den annen side har en rekke departementsområder i løpet av perioden opplevd en *vekst* i antall ansatte.

- Størst vekst finner vi under Utdannings- og forskningsdepartementets forvaltningsområde hvor antall ansatte øker med snaut 13 000 fra 1990 til 2003. Hovedårsakene til denne økningen finner vi i sterk vekst i antall ansatte under universitetene og høyskolene. Under universitetene utgjør veksten nesten en fordobling fra til sammen 8 124 til 15 791 ansatte. Blant universitetene har veksten vært størst hos Universitetet i Tromsø med 115% økning (fra 884 til 1 897 ansatte) og NTNU med 114% vekst (fra 2 279 til 4 884 ansatte). Minst var veksten ved Universitetet i Bergen med en vekst på 62% (fra 1 908 til 3 097 ansatte). Ved Universitetet i Oslo var det nesten en fordobling fra 3 053 til 5 913 ansatte (+ 94%)⁵¹. I tillegg har det blitt overført noen store virksomheter til dette departementsområdet; blant annet Norges Landbrukshøgskole og Norges Veterinærhøgskole.

⁵⁰ Nedgangen på nærmere 12 000 ansatte fra januar 2003 til inngangen på 2004 i NAVOs medlemsbedrifter gir et uttrykk for den samlede nedbemanningen i fristilte statlige virksomheter, jf kap. 1.

⁵¹ Veksten er sannsynligvis enda større enn det som kommer fram her da en del virksomheter ved universitetene sannsynligvis har blitt skilt ut i form av aksjeselskaper og stiftelser under institusjonene. Noe har også blitt skilt ut og overført til andre deler av forvaltningen; for eksempel Universitetsbiblioteket i Oslo som ble en del av Nasjonalbiblioteket i 1999.

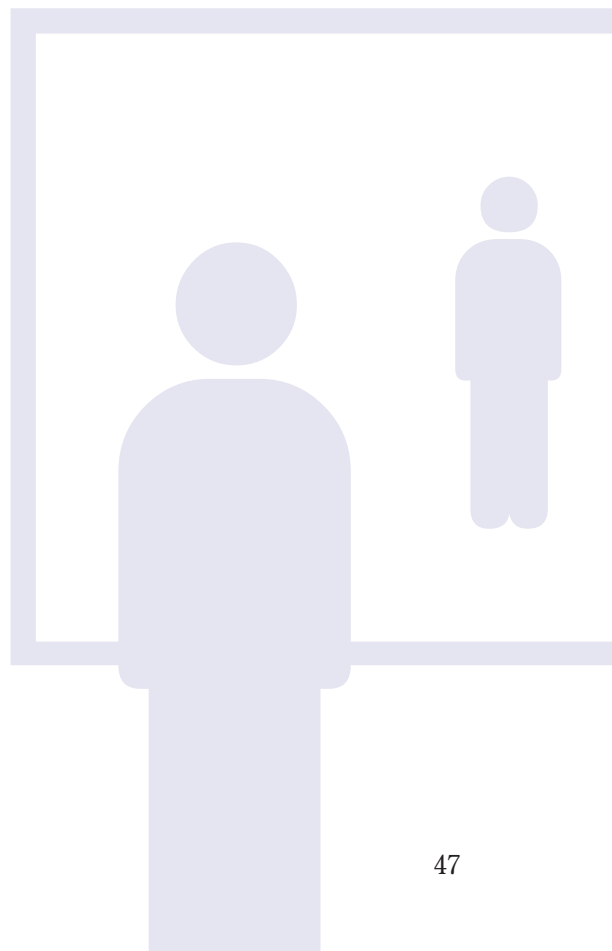
- Også Arbeids- og administrasjonsdepartementets forvaltningsområde har hatt stor vekst i antall ansatte i perioden med en økning på om lag 3 500 (+ 67%). Veksten herunder skyldes i første rekke sterkt økning i antall ansatte ved fylkesmannsembetene (overføring av utdanningskontorene, fylkeslegekontorene, miljøvernnavdelingene), overføring av forvaltningsområder fra andre departement (Arbeidstilsynet og Direktoratet for brann og el-sikkerhet fra KAD) samt vekst i antall ansatte i eksisterende virksomheter, særlig hos Arbeidsmarkedsetaten som vokser med 629 ansatte fra 2 963 til 3 592 (+ 21%).
- Også under Kultur- og kirke departementets område har veksten vært markert (+43%). Her skyldes veksten i hovedsak en jevn økning i antallet ansatte ved de ulike virksomhetene. Enkelte virksomheter har fått nesten tredoblet antall ansatte; for eksempel har bispedømmerådene og Kirkerådet vokst fra 79 ansatte i 1990 til 204 i 2003 (+ 158%). Også Nasjonalbiblioteket har vokst sterkt. Dette skyldes delvis sterk økning ved avdelingen i Rana (fra 77 til 189 ansatte) samt utskillelsen av Universitetsbiblioteket i Oslo i 1999 til Nasjonalbiblioteket, avdeling Oslo med 149 ansatte.

Størst stabilitet hele perioden sett under ett, finner vi under forvaltningsområdene til Finansdepartementet, Miljøvern departementet og Fiskeridepartementet hvor det bare har vært ubetydelige endringer.

ⁱ Stiftet av Landbruksdepartementet sammen med Miljøvern departementet

ⁱⁱ Stiftet av Miljøvern departementet sammen med Landbruksdepartementet

4 Personale i staten

I dette kapittelet beskrives personalet i ulike deler av staten ut fra kjennetegn som

- kjønn
- alder
- utdanning
- heltids- eller deltidsansatt
- fast eller midlertidig ansatt
- lønn
- deltakelse på kurs

Vi sammenligner ansatte i staten med ansatte i kommuner og næringslivet for øvrig. I tillegg sammenlignes ulike sektorer internt i staten.

For en del av tabellene finnes det to versjoner:

- tabeller som bare omfatter *statlig forvaltning*
- tabeller som også har med øvrige virksomheter i staten som statens forretningsdrift, statlig eide foretak og statsforetak, og kalles *statlig sektor*.

Sammenlignet med nasjonalregnskapet vil statlig forvaltning tilsvare det som inngår i statsforvaltningen. Statlig forretningsdrift, statlig eide foretak m.v. er næringsvirksomhet i nasjonalregnskapet.

Generelle kommentarer til noen viktige endringer

Helseforetakene

Opprettelsen av helseforetakene og overføringen av sykehusene til staten skjedde 1. januar 2002. I tabellene vil dette synliggjøres i endringstallet mellom fjerde kvartal 2001 og 2002. Gruppen sysselsatte som med dette blir overført til staten utgjør omlag 90 000 personer og skiller seg fra andre grupper sysselsatte i staten ved at den har

- høyere andel kvinner
- flere deltidsansatte.

Det må det tas hensyn til ved tolkning av endringstallene i tabellene. Sykehusene var tidligere plassert i fylkeskommunal- og kommunal forvaltning.

Statens vegvesen

Statens vegvesen har frem til 2003 vært under *øvrige næringer* i tabellene, og ikke skilt ut særskilt. Fra 2003 ble Statens vegvesen omorganisert og anleggsdelen skilt ut i Mesta AS. Dette førte til at den delen av Statens vegvesen som utgjør Mesta forblir i *øvrige næringer* i

tabellene, mens de regionale veikontorene overføres til *offentlig administrasjon* fra *øvrige næringer*. Mesta inngår fra og med 2003 som statlig eid foretak. Dette kan for eksempel sees i tabell 15c, der *øvrige næringer* har en stor nedgang mellom 2002 og 2003. Deler av Statens vegvesen (anslagsvis 3 000 sysselsatte) har da gått til offentlig administrasjon, mens den resterende delen er blitt statlig eid foretak, og således ikke lenger i forvaltningen.

4.1 Andelen kvinner og menn

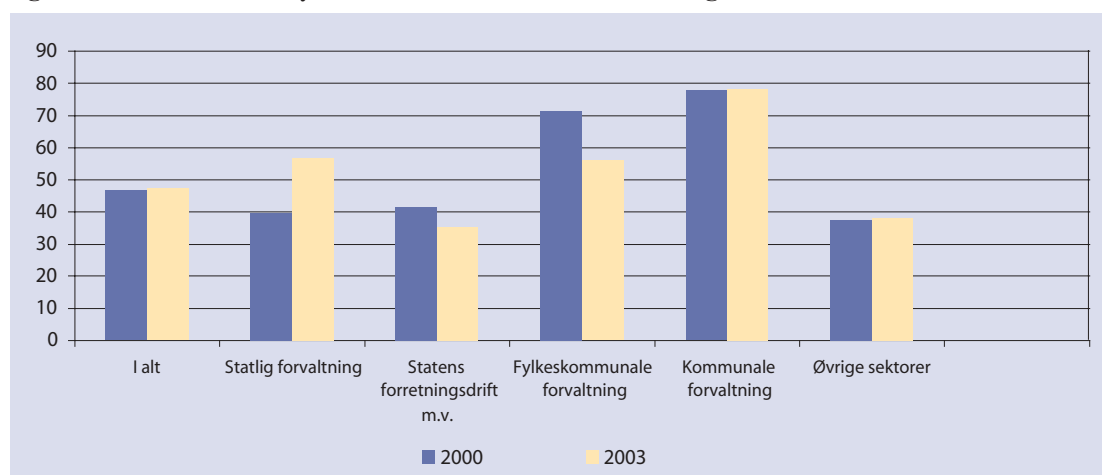
Tabell 4.1 Sysselsatte 16-74 år etter sektor og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003¹

	4. kv. 2000			4. kv. 2003		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	2262000	1206240	1055760	2260000	1191026	1068974
Statlig forvaltning	154961	93635	61326	242004	104615	137389
Statens forretningsdrift m.v.	88524	51796	36728	88301	57173	31128
Fylkeskommunale forvaltning	118257	33965	84292	42149	18573	23576
Kommunale forvaltning	397047	88489	308558	392650	85283	307367
Øvrige sektorer	1503211	938355	564856	1494896	925382	569514

	4. kv. 2000			4. kv. 2003		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	100	53,3	46,7	100	52,7	47,3
Statlig forvaltning	100	60,4	39,6	100	43,2	56,8
Statens forretningsdrift m.v.	100	58,5	41,5	100	64,7	35,3
Fylkeskommunale forvaltning	100	28,7	71,3	100	44,1	55,9
Kommunale forvaltning	100	22,3	77,7	100	21,7	78,3
Øvrige sektorer	100	62,4	37,6	100	61,9	38,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.1 Andel kvinner av sysselsatte 16-74 år. Pr. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Overføringen av sykehusene til staten per 1. januar 2002 kommer fram i sysselsettingstallene med en økning i statsforvaltningen med omlag 90 000 personer fra fjerde kvartal 2001 til fjerde kvartal 2002, herav om lag 12.500 personer fra kommunal forvaltning (Ullevål og Aker sykehus) mens de øvrige er overført fra fylkeskommunene.

Tabell 4.2a. Andelen kvinner i statlig forvaltning. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

	Andelen kvinner		Differanse
	2000	2003	
I alt	39,6	56,8	17,2
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	36,1	39,1	2,9
Av dette:			
751 Offentlig administrasjon	54,7	53,0	-1,8
7522 Forsvar	13,4	13,0	-0,4
7523 Retts- og fengselsvesen	44,6	46,9	2,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	34,9	37,0	2,0
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	73,6	74,8	1,2
80, 73 Undervisning og forskning	49,7	49,4	-0,3
85 Helse- og sosialtjenester	72,2	78,6	6,5
Av dette:			
851 Helsetjenester	75,9	78,9	3,0
853 Sosial- og omsorgstjenester	61,9	72,9	11,0
92 Kulturell tjenesteyting	58,0	54,3	-3,6
Øvrige næringer	30,3	36,2	5,9
Av dette:			
641 Post og distribusjonsvirksomhet			
642 Televirksomhet			
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	60,3	64,3	4,0

Tabell 4.2b. Andelen kvinner i statlig sektor. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

	Andelen kvinner		Differanse
	2000	2003	
I alt	40,3	51,0	10,7
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	36,1	39,2	3,1
Av dette:			
751 Offentlig administrasjon	54,0	52,5	-1,5
7522 Forsvar	13,6	14,8	1,2
7523 Retts- og fengselsvesen	44,6	46,9	2,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	34,9	37,0	2,0
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	73,3	74,5	1,2
80, 73 Undervisning og forskning	49,4	49,1	-0,3
85 Helse- og sosialtjenester	71,1	78,5	7,5
Av dette:			0,0
851 Helsetjenester	75,8	78,9	3,1
853 Sosial- og omsorgstjenester	57,9	70,9	12,9
92 Kulturell tjenesteyting	49,0	48,9	-0,1
Øvrige næringer	39,0	34,2	-4,8
Av dette:			
641 Post og distribusjonsvirksomhet	53,3	47,9	-5,3
642 Televirksomhet	37,7	34,5	-3,2
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	60,3	64,3	4,0

Tabell 4.2c. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter hovednæringer og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003¹

	I alt	Antall ansatte				
		2000 Menn	Kvinner	I alt	2003 Menn	Kvinner
I alt	154 961	93 635	61 326	242 004	104 615	137 389
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	98 106	62 656	35 450	97 361	59 321	38 040
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	30 550	13 833	16 717	36 628	17 233	19 395
7522 Forsvar	40 032	34 653	5 379	31 526	27 428	4 098
7523 Retts- og fengselsvesen	5 407	2 995	2 412	6 108	3 245	2 863
7524 Politi- og påtalemyndighet	12 957	8 434	4 523	13 822	8 714	5 108
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 585	2 003	5 583	7 510	1 890	5 620
80, 73 Undervisning og forskning	28 652	14 404	14 248	31 550	15 964	15 586
85 Helse- og sosialtjenester	6 617	1 842	4 775	100 279	21 439	78 840
Av dette:						
851 Helsetjenester	5 375	1 296	4 079	96 764	20 434	76 330
853 Sosial- og omsorgstjenester	1 018	388	630	3 377	915	2 462
92 Kulturell tjenesteyting	1 094	460	634	1 545	706	839
Øvrige næringer	20 492	14 273	6 219	11 269	7 185	4 084
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet						
642 Televirksomhet						
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	4 469	1 774	2 695	3 642	1 301	2 341

Tabell 4.2d. Sysselsatte 16-74 år i statlig sektor etter hovednæringer og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003

	I alt	Antall ansatte				
		2000 Menn	Kvinner	I alt	2003 Menn	Kvinner
I alt	243 485	145 431	98 054	330 305	161 788	168 517
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	99 649	63 657	35 992	100 481	61 046	39 435
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	31 433	14 455	16 978	37 621	17 876	19 745
7522 Forsvar	40 423	34 935	5 488	33 342	28 402	4 940
7523 Retts- og fengselsvesen	5 407	2 995	2 412	6 108	3 245	2 863
7524 Politi- og påtalemyndighet	12 957	8 434	4 523	13 822	8 714	5 108
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 851	2 096	5 755	7 821	1 998	5 823
80, 73 Undervisning og forskning	29 332	14 841	14 491	32 155	16 367	15 788
85 Helse- og sosialtjenester	6 858	1 984	4 874	100 515	21 577	78 938
Av dette:						
851 Helsetjenester	5 403	1 308	4 095	96 764	20 434	76 330
853 Sosial- og omsorgstjenester	1 231	518	713	3 613	1 053	2 560
92 Kulturell tjenesteyting	7 101	3 622	3 479	7 425	3 793	3 632
Øvrige næringer	100 545	61 327	39 218	89 729	59 005	30 724
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet	26 369	12 323	14 046	20 602	10 727	9 875
642 Televirksomhet	9 257	5 766	3 491	8 630	5 653	2 977
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	4 469	1 774	2 695	3 642	1 301	2 341

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen kvinner i staten øker

Fra 2000 til 2003 var det en økning fra 39,6 prosent til 56,8 prosent kvinner i statlig forvaltning. Økningen skyldes i stor grad at sykehusene ble overført til staten, og at det er en høy andel kvinner innen helsetjenester. Andelen kvinner innen helsetjenester var i 2003 på 78,9 prosent.

Både offentlig administrasjon og forsvar hadde en nedgang i andelen kvinner fra 2000 til 2003, mens retts- og fengselsvesen, politi- og påtalemyndighet og trygdeetaten hadde en økning. Samlet for offentlig administrasjon, forsvar m.m. var det en økning i andelen kvinner fra 36,1 i 2000 til 39,1 prosent i 2003.

I undervisning var det 49,4 prosent kvinner i 2003. Dette var en nedgang på 0,3 prosentpoeng fra 2000. Helse- og sosialtjenester hadde en økning i andelen kvinner på 6,5 prosentpoeng, til 78,6 prosent i 2003.

For øvrige næringer var det en økning i andelen kvinner fra 30,3 prosent i 2000 til 36,2 prosent i 2003.

Hovedtrekkene i endringene forblir det samme om en trekker inn statlige virksomheter utenfor forvaltningen, med unntak av øvrige næringer der det har vært en nedgang i andelen kvinner. I 2000 var 39,0 prosent kvinner her, mot 34,2 prosent i 2003. Både post- og televirksomhet hadde nedgang i andelen kvinner.

4.2 Alder

Tabell 4.3 Gjennomsnittlig alder for sysselsatte 16-74 år etter sektor. 4. kvartal 2000-2003

	2000	2001	2002	2003	Differanse 2000-2003	Differanse 2002-2003
I alt	39,9	40,1	40,3	40,7	0,8	0,4
Statlig forvaltning	40,8	41,8	42,0	42,1	1,3	0,1
Statens forretningsdrift	40,9	41,3	41,7	42,7	1,8	1,0
Fylkeskommune forvaltning	43,4	43,7	47,0	47,4	4,0	0,4
Kommunale forvaltning	41,8	42,0	42,5	42,9	1,1	0,4
Privat sektor	39,0	39,0	39,2	39,6	0,6	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig sektor har høyere gjennomsnittsalder enn privat sektor

Privat sektor hadde lavest gjennomsnittsalder med 39,6 år i 2003. Privat sektor hadde også lavest gjennomsnittsalder i 2000.

Gjennomsnittsalderen øker både i offentlig og privat sektor

Fra 2000 til 2003 økte den gjennomsnittlige alder for alle sysselsatte fra 39,9 år til 40,7 år. For statlig forvaltning var det en økning fra 40,8 år til 42,1 år. Størst økning hadde fylkeskommunal forvaltning, der gjennomsnittsalderen økte fra 43,4 til 47,4 år. Denne økningen henger sammen med overføringen av sykehusene til staten i 2002. At gjennomsnittsalderen i statlig forvaltning ikke økte mer, har sammenheng med at gjennomsnittsalderen på de sysselsatte det gjelder, var ganske lik i de to gruppene.

Tabell 4.4a. Aldersfordeling og gjennomsnittlig alder for sysselsatte 16-64 år i statlig forvaltning. 4. kvartal 2000 og 2003

	Aldersfordeling 2003				Gjennomsnittlig alder		
	I alt	16-34 år	35-49 år	50-64 år	2000	2003	Differanse
I alt	236 082	74 077	93 005	69 000	40,3	41,5	1,2
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	94 488	34 088	35 151	25 249	38,2	39,9	1,7
Av dette:							
751 Offentlig administrasjon	34 707	9 346	13 651	11 710	41,9	43,1	1,2
7522 Forsvar	31 169	17 619	8 759	4 791	32,5	33,5	1,0
7523 Retts- og fengselsvesen	5 863	1 371	2 465	2 027	43,4	43,7	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 757	4 034	6 630	3 093	40,4	41,2	0,8
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 274	1 362	2 991	2 921	45,1	45,5	0,4
80,73 Undervisning og forskning	30 618	7 684	11 456	11 478	43,6	44,1	0,5
85 Helse- og sosialtjenester	98 463	30 343	40 577	27 543	42,1	41,7	-0,4
Av dette:							
851 Helsetjenester	95 000	29 184	39 125	26 691	42,0	41,7	-0,3
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 337	1 151	1 395	791	41,2	40,3	-0,9
92 Kulturell tjenesteyting	1 464	311	556	597	44,5	45,3	0,8
Øvrige næringer	11 049	1 651	5 265	4 133	44,5	45,5	1,0
Av dette:							
641 Post og distribusjonsvirksomhet							
642 Televirksomhet							
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 593	737	1 683	1 173	41,1	43,8	2,7

Tabell 4.4b. Prosentvis aldersfordeling og gjennomsnittlig alder for sysselsatte 16-64 år i statlig forvaltning. 4. kvartal 2000 og 2003

	Aldersfordeling 2003				Gjennomsnittlig alder		
	I alt	16-34 år	35-49 år	50-64 år	2000	2003	Differanse
I alt	100,0	31,4	39,4	29,2	40,3	41,5	1,2
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100,0	36,1	37,2	26,7	38,2	39,9	1,7
Av dette:							
751 Offentlig administrasjon	100,0	26,9	39,3	33,7	41,9	43,1	1,2
7522 Forsvar	100,0	56,5	28,1	15,4	32,5	33,5	1,0
7523 Retts- og fengselsvesen	100,0	23,4	42,0	34,6	43,4	43,7	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	100,0	29,3	48,2	22,5	40,4	41,2	0,8
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	100,0	18,7	41,1	40,2	45,1	45,5	0,4
80,73 Undervisning og forskning	100,0	25,1	37,4	37,5	43,6	44,1	0,5
85 Helse- og sosialtjenester	100,0	30,8	41,2	28,0	42,1	41,7	-0,4
Av dette:							
851 Helsetjenester	100,0	30,7	41,2	28,1	42,0	41,7	-0,3
853 Sosial- og omsorgstjenester	100,0	34,5	41,8	23,7	41,2	40,3	-0,9
92 Kulturell tjenesteyting	100,0	21,2	38,0	40,8	44,5	45,3	0,8
Øvrige næringer	100,0	14,9	47,7	37,4	44,5	45,5	1,0
Av dette:							
641 Post og distribusjonsvirksomhet							
642 Televirksomhet							
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	100,0	20,5	46,8	32,6	41,1	43,8	2,7

Tabell 4.4c. Aldersfordeling og gjennomsnittlig alder for sysselsatte 16-64 år i statlig sektor. 4. kvartal 2000 og 2003

	Aldersfordeling 2003				Gjennomsnittlig alder		
	I alt	16-34 år	35-49 år	50-64 år	2000	2003	Differanse
I alt	323481	96 694	131 806	94 981	40,4	41,7	1,3
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	97 551	34 551	36 401	26 599	38,3	40,1	1,8
Av dette:							
751 Offentlig administrasjon	35 681	9 470	14 075	12 136	42,0	43,2	1,2
7522 Forsvar	32 949	17 862	9 433	5 654	32,6	34,3	1,7
7523 Retts- og fengselsvesen	5 863	1 371	2 465	2 027	43,4	43,7	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 757	4 034	6 630	3 093	40,4	41,2	0,8
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 583	1 458	3 143	2 982	44,9	45,3	0,4
80,73 Undervisning og forskning	31 215	7 860	11 711	11 644	43,6	44,0	0,4
85 Helse- og sosialtjenester	98 692	30 422	40 666	27 604	42,1	41,7	-0,4
Av dette:							
851 Helsetjenester	95 000	29 184	39 125	26 691	42,0	41,7	-0,3
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 566	1 230	1 484	852	41,4	40,3	-1,1
92 Kulturell tjenesteyting	7 225	2 128	2 822	2 275	41,9	42,4	0,5
Øvrige næringer	88 798	21 733	40 206	26 859	41,3	42,7	1,4
Av dette:							
641 Post og distribusjonsvirksomhet	20 445	5 576	9 526	5 343	40,1	41,2	1,1
642 Televirksomhet	8 591	2 896	3 605	2 090	39,7	40,8	1,1
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 593	737	1 683	1 173	41,1	43,8	2,7

Tabell 4.4d. Prosentvis aldersfordeling og gjennomsnittlig alder for sysselsatte 16-64 år i statlig sektor. 4. kvartal 2000 og 2003

	Aldersfordeling 2003				Gjennomsnittlig alder		
	I alt	16-34 år	35-49 år	50-64 år	2000	2003	Differanse
I alt	100,0	29,9	40,7	29,4	40,4	41,7	1,3
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100,0	35,4	37,3	27,3	38,3	40,1	1,8
Av dette:							
751 Offentlig administrasjon	100,0	26,5	39,4	34,0	42,0	43,2	1,2
7522 Forsvar	100,0	54,2	28,6	17,2	32,6	34,3	1,7
7523 Retts- og fengselsvesen	100,0	23,4	42,0	34,6	43,4	43,7	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	100,0	29,3	48,2	22,5	40,4	41,2	0,8
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	100,0	19,2	41,4	39,3	44,9	45,3	0,4
80,73 Undervisning og forskning	100,0	25,2	37,5	37,3	43,6	44,0	0,4
85 Helse- og sosialtjenester	100,0	25,2	37,5	37,3	42,1	41,7	-0,4
Av dette:							
851 Helsetjenester	100,0	30,7	41,2	28,1	42,0	41,7	-0,3
853 Sosial- og omsorgstjenester	100,0	34,5	41,6	23,9	41,4	40,3	-1,1
92 Kulturell tjenesteyting	100,0	29,5	39,1	31,5	41,9	42,4	0,5
Øvrige næringer	100,0	24,5	45,3	30,2	41,3	42,7	1,4
Av dette:							
641 Post og distribusjonsvirksomhet	100,0	27,3	46,6	26,1	40,1	41,2	1,1
642 Televirksomhet	100,0	33,7	42,0	24,3	39,7	40,8	1,1
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	100,0	20,5	46,8	32,6	41,1	43,8	2,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I tabell 4.4 er det tatt utgangspunkt i personer i *alderen 16-64 år*, noe som fører til at gjennomsnittsalderen for statlig forvaltning blir noe lavere enn i tabell 4.3.

Gjennomsnittlig alder i offentlig administrasjon økte fra 38,2 år til 39,9 år fra 2000 til 2003. Lavest gjennomsnittsalder hadde forsvar med 33,5 år i 2003, det skyldes at vernepliktige inngår, mens gruppen øvrige næringer og trygdeordninger hadde høyest, begge med 45,5 år. Kulturell tjenesteyting hadde også en gjennomsnittalder på over 45 år.

Fra 2000 til 2003 var det en nedgang i gjennomsnittlig alder for sysselsatte innen helse- og sosialtjenester, fra 42,1 år til 41,7 år. De andre næringene hadde alle en økning i samme periode.

Ved å trekke inn hele den statlige sektor synker gjennomsnittsalderen for øvrige næringer og kulturell tjenesteyting noe. Trygdeordninger hadde fremdeles høyest gjennomsnittalder med 45,3 år, mens undervisning og forskning hadde nesthøyest gjennomsnittalder med 44,0 år.

Tabell 4.5a. Sysselsatte 16-74 år etter sektor og alder. 4. kvartal 2003

		Statlig forvaltning	Statens forretnings- drift	Fylkes- kommunale forvaltning	Kommunale forvaltning	Resten (øvrige/ næringsliv)
Alder	I alt					
I alt	2 260 000	242 004	88 301	42 149	392 650	1 494 896
16-19 år	99 255	4 667	1 554	516	6 938	85 580
20-24 år	194 756	15 144	3 894	882	25 586	149 250
25-29 år	227 643	24 376	7 036	1 728	34 467	160 036
30-34 år	279 216	29 890	10 133	3 432	45 928	189 833
35-39 år	286 450	31 534	12 478	4 234	46 308	191 896
40-44 år	268 004	30 033	13 339	4 818	47 626	172 188
45-49 år	261 087	31 438	12 984	6 106	53 191	157 368
50-54 år	240 762	28 977	11 255	7 263	51 600	141 667
55-59 år	224 157	26 311	10 204	7 575	46 541	133 526
60-64 år	119 233	13 712	4 522	4 152	24 767	72 080
65-69 år	44 076	4 658	782	1 160	7 508	29 968
70-74 år	15 361	1 264	120	283	2 190	11 504

Tabell 4.5b. Sysselsatte 16-74 år etter sektor etter alder. 4. kvartal 2003. Prosent

		Statlig forvaltning	Statens forretnings- drift	Fylkes- kommunale forvaltning	Kommunale forvaltning	Resten (øvrige/ næringsliv)
Alder	I alt					
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
16-19 år	4,4	1,9	1,8	1,2	1,8	5,7
20-24 år	8,6	6,3	4,4	2,1	6,5	10,0
25-29 år	10,1	10,1	8,0	4,1	8,8	10,7
30-34 år	12,4	12,4	11,5	8,1	11,7	12,7
35-39 år	12,7	13,0	14,1	10,0	11,8	12,8
40-44 år	11,9	12,4	15,1	11,4	12,1	11,5
45-49 år	11,6	13,0	14,7	14,5	13,5	10,5
50-54 år	10,7	12,0	12,7	17,2	13,1	9,5
55-59 år	9,9	10,9	11,6	18,0	11,9	8,9
60-64 år	5,3	5,7	5,1	9,9	6,3	4,8
65-69 år	2,0	1,9	0,9	2,8	1,9	2,0
70-74 år	0,7	0,5	0,1	0,7	0,6	0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.6a. Sysselsatte 16-24 år og 16-74 år, etter sektor. 4. kvartal 2000-2003

	Antall sysselsatte i alt 16-24 år				Differanse		Antall sysselsatte i alt 16-74 år			
	2000	2001	2002	2003	2000-2003	2002-2003	2000	2001	2002	2003
I alt	302 612	303 329	301 032	294 011	-8 601	-7 021	2 262 000	2 275 000	2 267 000	2 260 000
Statlig forvaltning	20 920	16 335	20 705	19 811	-1 109	-894	154 961	152 405	240 176	242 004
Statens forretningsdrift	7 214	7 154	6 943	5 448	-1 766	-1 495	88 524	89 762	90 286	88 301
Fylkeskommunal forvaltning	5 640	5 749	1 379	1 398	-4 242	19	118 257	114 651	42 744	42 149
Kommunal forvaltning	35 545	36 560	33 259	32 524	-3 021	-735	397 047	403 148	389 751	392 650
Øvrige/næringsliv	233 293	237 531	238 746	234 830	1 537	-3 916	1 503 211	1 515 034	1 504 043	1 494 896

Tabell 4.6b. Andel sysselsatte i alderen 16-24 år, etter sektor. 4. kvartal 2000-2003. Prosent

	Antall sysselsatte i alt 16-24 år				Differanse 2000-2003	Differanse 2002-2003
	2000	2001	2002	2003		
I alt	13,4	13,3	13,3	13,0	-0,4	-0,3
Statlig forvaltning	13,5	10,7	8,6	8,2	-5,3	-0,4
Statens forretningsdrift	8,1	8,0	7,7	6,2	-2,0	-1,5
Fylkeskommunal forvaltning	4,8	5,0	3,2	3,3	-1,5	0,1
Kommunal forvaltning	9,0	9,1	8,5	8,3	-0,7	-0,3
Øvrige/næringsliv	15,5	15,7	15,9	15,7	0,2	-0,2

Tabell 4.7a. Sysselsatte over 50 år og sysselsatte 16-74 år, etter sektor. 4. kvartal 2000-2003

	Antall sysselsatte over 50 år				Differanse		Antall sysselsatte i alt 16-74 år			
	2000	2001	2002	2003	2000-2003	2002-2003	2000	2001	2002	2003
I alt	545 626	560 431	573 848	593 309	47 683	19 461	2 262 000	2 275 000	2 267 000	2 260 000
Statlig forvaltning	42 447	44 397	67 402	68 762	26 315	1 360	154 961	152 405	240 176	242 004
Statens forretningsdrift	20 685	21 843	22 962	24 476	3 791	1 514	88 524	89 762	90 286	88 301
Fylkeskommunal forvaltning	36 090	36 409	18 485	18 959	-17 131	474	118 257	114 651	42 744	42 149
Kommunal forvaltning	109 082	114 526	116 167	121 798	12 716	5 631	397 047	403 148	389 751	392 650
Øvrige/næringsliv	337 322	343 256	348 832	359 314	21 992	10 482	1 503 211	1 515 034	1 504 043	1 494 896

Tabell 4.7b. Andel sysselsatte over 50 år, etter sektor. 4. kvartal 2000-2003. Prosent

	Antall sysselsatte over 50 år				Differanse 2000-2003	Differanse 2002-2003
	2000	2001	2002	2003		
I alt	24,1	24,6	25,3	26,3	2,1	0,9
Statlig forvaltning	27,4	29,1	28,1	28,4	1,0	0,3
Statens forretningsdrift	23,4	24,3	25,4	27,7	4,4	2,3
Fylkeskommunal forvaltning	30,5	31,8	43,2	45,0	14,5	1,7
Kommunal forvaltning	27,5	28,4	29,8	31,0	3,5	1,2
Øvrige/næringsliv	22,4	22,7	23,2	24,0	1,6	0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen sysselsatte over 50 år øker

Fra 2000 til 2003 økte antall sysselsatte over 50 år med 47 700 personer. Over halvparten av denne økningen kom innen statlig forvaltning, der det ble 26 300 flere sysselsatte over 50 år. Årsaken til den kraftige økningen i statlig forvaltning henger sammen med statens overtakelse av sykehusene, og oppstod mellom 2001 og 2002. Det var samtidig en stor nedgang i antall sysselsatte over 50 år i fylkeskommunal forvaltning.

Andelen sysselsatte over 50 år i statlig forvaltning var 28,4 prosent i 2003. Tilsvarende andel for fylkeskommunal- og kommunal forvaltning var henholdsvis 45,0 og 31,0 prosent. Til sammenlikning var tilsvarende tall for statlig forretningsdrift mv. og øvrig næringsliv på henholdsvis 27,7 og 24,0 prosent.

Tabell 4.8a. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter alder. 4. kvartal 2000 og 2003

Alder	2000	2003	Differanse 2000-2003
I alt	154 961	242 004	87 043
16-19 år	6 664	4 667	-1 997
20-24 år	14 256	15 144	888
25-29 år	14 267	24 376	10 109
30-34 år	19 204	29 890	10 686
35-39 år	18 052	31 534	13 482
40-44 år	18 041	30 033	11 992
45-49 år	18 427	31 438	13 011
50-54 år	19 148	28 977	9 829
55-59 år	15 378	26 311	10 933
60-64 år	8 330	13 712	5 382
65-69 år	2 666	4 658	1 992
70-74 år	528	1 264	736

Tabell 4.8b. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter alder. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

Alder	2000	2003	Differanse 2000-2003
I alt	100,0	100,0	0,0
16-19 år	4,3	1,9	-2,4
20-24 år	9,2	6,3	-2,9
25-29 år	9,2	10,1	0,9
30-34 år	12,4	12,4	0,0
35-39 år	11,6	13,0	1,4
40-44 år	11,6	12,4	0,8
45-49 år	11,9	13,0	1,1
50-54 år	12,4	12,0	-0,4
55-59 år	9,9	10,9	0,9
60-64 år	5,4	5,7	0,3
65-69 år	1,7	1,9	0,2
70-74 år	0,3	0,5	0,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

4.3 Utdanning

Tabell 4.9 Sysselsatte 16-74 år etter sektor og utdanningsnivå. 4. kvartal 2003

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	2260000	231762	1319749	502366	145929	60194
Statlig forvaltning	242004	8412	96112	87106	45967	4407
Fylkeskommunal forvaltning	42149	1929	11715	20146	7960	399
Kommunal forvaltning	392650	32046	192810	148093	12912	6789
Privat sektor og off. eide foretak	1583197	189375	1019112	247021	79090	48599

Prosent						
I alt	100	10,3	58,4	22,2	6,5	2,7
Statlig forvaltning	100	3,5	39,7	36,0	19,0	1,8
Fylkeskommunal forvaltning	100	4,6	27,8	47,8	18,9	0,9
Kommunal forvaltning	100	8,2	49,1	37,7	3,3	1,7
Privat sektor og off. eide foretak	100	12,0	64,4	15,6	5,0	3,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.9b Sysselsatte 16-74 år etter sektor og utdanningsnivå. 4. kvartal 2002

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	2267000	245436	1334997	488227	139795	58545
Statlig forvaltning	240176	9853	100644	82359	43056	4264
Fylkeskommunal forvaltning	42744	2083	12027	20294	7984	356
Kommunal forvaltning	389751	33892	192292	145012	12388	6167
Privat sektor og off. eide foretak	1594329	199608	1030034	240562	76367	47758

Prosent						
I alt	100	10,8	58,9	21,5	6,2	2,6
Statlig forvaltning	100	4,1	41,9	34,3	17,9	1,8
Fylkeskommunal forvaltning	100	4,9	28,1	47,5	18,7	0,8
Kommunal forvaltning	100	8,7	49,3	37,2	3,2	1,6
Privat sektor og off. eide foretak	100	12,5	64,6	15,1	4,8	3,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.9c Sysselsatte 16-74 år etter sektor og utdanningsnivå. 4. kvartal 2001

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt 2275000	259900	1346874	481048	135264	51914	
Statlig forvaltning	152405	6635	70373	40237	33611	1549
Fylkeskommunal forvaltning	114651	5656	39689	53214	14021	2071
Kommunal forvaltning	403148	36701	199190	148114	13315	5828
Privat sektor og off. eide foretak	1604796	210908	1037622	239483	74317	42466

Prosent						
I alt	100	11,4	59,2	21,1	5,9	2,3
Statlig forvaltning	100	4,4	46,2	26,4	22,1	1,0
Fylkeskommunal forvaltning	100	4,9	34,6	46,4	12,2	1,8
Kommunal forvaltning	100	9,1	49,4	36,7	3,3	1,4
Privat sektor og off. eide foretak	100	13,1	64,7	14,9	4,6	2,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.9d Sysselsatte 16-74 år etter sektor og utdanningsnivå. 4. kvartal 2000

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	2262000	272964	1341372	472786	130893	43985
Statlig forvaltning	154961	7146	74319	39751	32272	1473
Fylkeskommunal forvaltning	118257	6290	40641	54625	14707	1994
Kommunal forvaltning	397047	37800	195600	145854	13069	4724
Privat sektor og off. eide foretak	1591735	221728	1030812	232556	70845	35794

Prosent						
I alt	100	12,1	59,3	20,9	5,8	1,9
Statlig forvaltning	100	4,6	48,0	25,7	20,8	1,0
Fylkeskommunal forvaltning	100	5,3	34,4	46,2	12,4	1,7
Kommunal forvaltning	100	9,5	49,3	36,7	3,3	1,2
Privat sektor og off. eide foretak	100	13,9	64,8	14,6	4,5	2,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Flere med høyere utdanning

Fra 2000 til 2003 har andelen sysselsatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå økt fra 26,7 prosent til 28,7 prosent. Det var en økning både blant de med kort og lang (mer enn fire år) universitets- og høyskoleutdannelse.

Fylkeskommunal forvaltning hadde prosentvis flest med utdanning på universitets- og høyskolnivå, med 66,7 prosent i 2003. Dernest fulgte statlig forvaltning med 55,0 prosent og kommunal forvaltning med 41,0 prosent. Lavest andel var det i privat sektor og offentlig eide foretak, med 20,6 prosent. Dette var samme rangering som i 2000.

Det spesielt høye utdanningsnivået i fylkeskommunal forvaltning skyldes i første rekke at en stor del av de sysselsatte her jobber i den videregående skole, og at det pedagogiske personalet her har høyere utdanning.

Tabell 4.10a. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå. 4. kvartal 2003

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	242 004	8 412	96 112	87 106	45 967	4 407
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	97 361	2 959	47 877	27 800	18 125	600
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	36 628	1 145	11 976	12 799	10 339	369
7522 Forsvar	31 526	1 028	20 215	6 146	4 042	95
7523 Retts- og fengselsvesen	6 108	195	3 591	1 206	1 098	18
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 822	300	7 379	5 143	962	38
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 510	256	4 339	1 983	908	24
80,73 Undervisning og forskning	31 550	797	6 565	8 045	15 224	919
85 Helse- og sosialtjenester	100 279	4 104	35 460	47 755	10 160	2 800
Av dette:						
851 Helsetjenester	96 764	3 911	33 860	46 336	9 908	2 749
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 377	192	1 578	1 413	148	46
92 Kulturell tjenesteyting	1 545	64	479	581	403	18
Øvrige næringer		11 269	488	5 731	2 925	2 055
70						
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet						
642 Televirksomhet						
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 642	78	1 389	1 776	374	25

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4. 10b. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå. 4. kvartal 2003. Prosent

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	100,0	3,5	39,7	36,0	19,0	1,8
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100,0	3,0	49,2	28,6	18,6	0,6
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	100,0	3,1	32,7	34,9	28,2	1,0
7522 Forsvar	100,0	3,3	64,1	19,5	12,8	0,3
7523 Retts- og fengselsvesen	100,0	3,2	58,8	19,7	18,0	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	100,0	2,2	53,4	37,2	7,0	0,3
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	100,0	3,4	57,8	26,4	12,1	0,3
80, 73 Undervisning og forskning	100,0	2,5	20,8	25,5	48,3	2,9
85 Helse- og sosialtjenester	100,0	4,1	35,4	47,6	10,1	2,8
Av dette:						
851 Helsetjenester	100,0	4,0	35,0	47,9	10,2	2,8
853 Sosial- og omsorgstjenester	100,0	5,7	46,7	41,8	4,4	1,4
92 Kulturell tjenesteyting	100,0	4,1	31,0	37,6	26,1	1,2
Øvrige næringer	100,0	4,3	50,9	26,0	18,2	0,6
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet						
642 Televirksomhet						
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	100,0	2,1	38,1	48,8	10,3	0,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.10c. Sysselsatte 16-74 år i statlig sektor etter utdanningsnivå. 4. kvartal 2003.

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	330 305	15 827	148 294	106 133	54 488	5 563
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100 481	3 275	49 597	28 405	18 587	617
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	37 621	1 203	12 447	13 027	10 570	374
7522 Forsvar	33 342	1 272	21 327	6 404	4 233	106
7523 Retts- og fengselsvesen	6 108	195	3 591	1 206	1 098	18
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 822	300	7 379	5 143	962	38
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 821	270	4 476	2 102	948	25
80, 73 Undervisning og forskning	32 155	809	6 733	8 172	15 507	934
85 Helse- og sosialtjenester	100 515	4 148	35 580	47 796	10 165	2 826
Av dette:						
851 Helsetjenester	96 764	3 911	33 860	46 336	9 908	2 749
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 613	236	1 698	1 454	153	72
92 Kulturell tjenesteyting	7 425	318	2 729	3 526	746	106
Øvrige næringer	89 729	7 277	53 655	18 234	9 483	1 080
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet	20 602	2 859	15 461	1 796	160	326
642 Televirksomhet	8 630	213	4 064	3 196	1 093	64
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 642	78	1 389	1 776	374	25

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.10d. Sysselsatte 16-74 år i statlig sektor etter utdanningsnivå. 4. kvartal 2003. Prosent

	I alt	Grunnskole#1	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	100,0	4,8	44,9	32,1	16,5	1,7
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100,0	3,3	49,4	28,3	18,5	0,6
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	100,0	3,2	33,1	34,6	28,1	1,0
7522 Forsvar	100,0	3,8	64,0	19,2	12,7	0,3
7523 Retts- og fengselsvesen	100,0	3,2	58,8	19,7	18,0	0,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	100,0	2,2	53,4	37,2	7,0	0,3
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	100,0	3,5	57,2	26,9	12,1	0,3
80,73 Undervisning og forskning	100,0	2,5	20,9	25,4	48,2	2,9
85 Helse- og sosialtjenester	100,0	4,1	35,4	47,6	10,1	2,8
Av dette:						
851 Helsetjenester	100,0	4,0	35,0	47,9	10,2	2,8
853 Sosial- og omsorgstjenester	100,0	6,5	47,0	40,2	4,2	2,0
92 Kulturell tjenesteyting	100,0	4,3	36,8	47,5	10,0	1,4
Øvrige næringer	100,0	8,1	59,8	20,3	10,6	1,2
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet	100,0	13,9	75,0	8,7	0,8	1,6
642 Televirksomhet	100,0	2,5	47,1	37,0	12,7	0,7
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	100,0	2,1	38,1	48,8	10,3	0,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Mer enn halvparten av de sysselsatte i statlig forvaltning har universitets- og høyskoleutdanning

133 100 sysselsatte i statlig forvaltning i 2003 hadde utdanning på universitets- og høyskolenivå. Dette tilsvarer 55,0 prosent av de sysselsatte.

Høyest andel med utdanning på universitet- og høyskolenivå hadde undervisning og forskning med 73,8 prosent.

Innen offentlig administrasjon, forsvar m.m. var det offentlig administrasjon som hadde høyest andel sysselsatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå - 63,2 prosent i 2003. Lavest andel hadde Forsvaret med 32,3 prosent, noe som sannsynligvis har sammenheng med alderssammensetningen og at vernepliktige inngår i datagrunnlaget for Forsvaret. Både retts- og fengselsvesen og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning hadde under 40 prosent sysselsatte med utdanning på universitets- og høyskolenivå.

Undervisning og forskning og offentlig administrasjon var også de næringene som hadde flest sysselsatte med lang utdanning på universitets- og høyskolenivå, med henholdsvis 48,3 og 28,2 prosent.

I statlig forvaltning var det bare 3,5 prosent av de sysselsatte som bare hadde grunnskoleutdanning.

For statlig sektor, inkl. forretningsvirksomhet og statlig eide foretak, var det 48,6 prosent av de sysselsatte som hadde utdanning på universitets- og høyskolenivå. Utdanningsnivåene i de ulike næringene er stort sett de samme som for statlig forvaltning alene, men et større antall sysselsatte med lavere utdanning i de øvrige næringene trekker ned totalen.

Tabell 4.11a. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå og alder. 4. kvartal 2003

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt 242 004	8 412	96 112	87 106	45 967	4 407	
Under 25 år	19 811	340	16 856	2 381	13	221
25-29 år	24 376	210	6 325	14 091	2 946	804
30-34 år	29 890	341	6 652	14 026	7 913	958
35-39 år	31 534	491	9 485	13 641	7 170	747
40-40 år	30 033	729	11 038	11 434	6 273	559
45-49 år	31 438	1 249	12 784	11 053	5 987	365
50-54 år	28 977	1 464	12 419	9 155	5 695	244
55-59 år	26 311	1 769	12 023	6 970	5 281	268
60-64 år	13 712	1 164	6 048	3 204	3 129	167
65 år og over	5 922	655	2 482	1 151	1 560	74

Tabell 4.11b. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå og alder. 4. kvartal 2003. Prosent

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt 100,0	3,5	39,7	36,0	19,0	1,8	
Under 25 år	100,0	1,7	85,1	12,0	0,1	1,1
25-29 år	100,0	0,9	25,9	57,8	12,1	3,3
30-34 år	100,0	1,1	22,3	46,9	26,5	3,2
35-39 år	100,0	1,6	30,1	43,3	22,7	2,4
40-40 år	100,0	2,4	36,8	38,1	20,9	1,9
45-49 år	100,0	4,0	40,7	35,2	19,0	1,2
50-54 år	100,0	5,1	42,9	31,6	19,7	0,8
55-59 år	100,0	6,7	45,7	26,5	20,1	1,0
60-64 år	100,0	8,5	44,1	23,4	22,8	1,2
65 år og over	100,0	11,1	41,9	19,4	26,3	1,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen sysselsatte i statlig forvaltning med utdanning på universitets- og høyskolenivå var størst blant de i alderen 25-39 år, og for aldersgruppen 30-34 hadde 73,4 prosent av sysselsatte en utdanning på dette nivået. Andelen avtok så gradvis frem mot de over 65 år, der 45,8 prosent hadde en utdanning på universitets- og høyskolenivå. Andelen med bare videregående utdanning øker tilsvarende, men for de over 60 år øker andelen med bare grunnskole mer enn andeler med videregående utdanning.

Andelen med lang utdanning på universitets- og høyskolenivå var høyest for aldersgruppen 30-34 år med 26,5 prosent. Denne andelen avtok så frem mot aldersgruppen 50-54 år. For aldersgruppen 65 år og over var det 26,3 prosent av de sysselsatte som hadde en lang utdanning på universitets- og høyskolenivå.

Tabell 4.12a. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå og kjønn. 4. kvartal 2003

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt 242 004	8 412	96 112	87 106	45 967	4 407	
Menn	104 615	2 770	43 651	28 282	28 048	1 864
Kvinner	137 389	5 642	52 461	58 824	17 919	2 543

Tabell 4.12b. Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter utdanningsnivå og kjønn. 4. kvartal 2003. Prosent

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	100,0	3,5	39,7	36,0	19,0	1,8
Menn	100,0	2,6	41,7	27,0	26,8	1,8
Kvinner	100,0	4,1	38,2	42,8	13,0	1,9

Tabell 4.13a Personer 16-74 år etter kjønn, alder og utdanning. 4. kvartal 2003

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	3256107	503038	1820876	601180	164740	166273
Menn	1640686	241800	950182	256639	109670	82395
16-24 år	251962	38331	169230	7248	51	37102
25-29 år	149412	7094	93466	33665	6133	9054
30-34 år	176074	11194	102063	38356	15162	9299
35-39 år	179674	13909	108298	34150	15464	7853
40-44 år	165288	16730	100427	29359	13128	5644
45-49 år	159692	21109	91473	29232	13480	4398
50-54 år	151848	24043	83123	27827	14076	2779
55-59 år	151338	30157	79526	25363	13838	2454
60-64 år	103939	26113	52351	15026	8820	1629
65-74 år	151459	53120	70225	16413	9518	2183
Kvinner	1615421	261238	870694	344541	55070	83878
16-24 år	242157	33697	154157	15968	70	38265
25-29 år	147225	5939	72188	52592	5519	10987
30-34 år	171192	9752	84830	54738	12656	9216
35-39 år	171614	11603	95106	47522	10427	6956
40-44 år	158792	13813	90956	41605	7399	5019
45-49 år	155462	21050	84880	39782	5892	3858
50-54 år	146166	25484	79901	33045	5050	2686
55-59 år	146485	33588	79885	26610	3905	2497
60-64 år	105274	31840	53472	15879	2285	1798
65-74 år	171054	74472	75319	16800	1867	2596

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.13b Personer 16-74 år etter kjønn, alder og utdanning. 4. kvartal 2003. Prosent

	I alt	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høyskole		
				kort	lang	uoppgitt
I alt	3256107	15,4	55,9	18,5	5,1	5,1
Menn	1640686	14,7	57,9	15,6	6,7	5,0
16-24 år	251962	15,2	67,2	2,9	0,0	14,7
25-29 år	149412	4,7	62,6	22,5	4,1	6,1
30-34 år	176074	6,4	58,0	21,8	8,6	5,3
35-39 år	179674	7,7	60,3	19,0	8,6	4,4
40-44 år	165288	10,1	60,8	17,8	7,9	3,4
45-49 år	159692	13,2	57,3	18,3	8,4	2,8
50-54 år	151848	15,8	54,7	18,3	9,3	1,8
55-59 år	151338	19,9	52,5	16,8	9,1	1,6
60-64 år	103939	25,1	50,4	14,5	8,5	1,6
65-74 år	151459	35,1	46,4	10,8	6,3	1,4
Kvinner	1615421	16,2	53,9	21,3	3,4	5,2
16-24 år	242157	13,9	63,7	6,6	0,0	15,8
25-29 år	147225	4,0	49,0	35,7	3,7	7,5
30-34 år	171192	5,7	49,6	32,0	7,4	5,4
35-39 år	171614	6,8	55,4	27,7	6,1	4,1
40-44 år	158792	8,7	57,3	26,2	4,7	3,2
45-49 år	155462	13,5	54,6	25,6	3,8	2,5
50-54 år	146166	17,4	54,7	22,6	3,5	1,8
55-59 år	146485	22,9	54,5	18,2	2,7	1,7
60-64 år	105274	30,2	50,8	15,1	2,2	1,7
65-74 år	171054	43,5	44,0	9,8	1,1	1,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

4.4 Heltid og deltid

Deltidssysselsatte i tabellene er sysselsatte personer med en avtalt eller vanlig ukentlig arbeidstid på 1-29 timer (dvs. mindre enn 30 timer).

Tabell 4.14a. Andel deltidssysselsatte i statlig forvaltning etter kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

	I alt		Menn		Kvinner	
	2000	2003	2000	2003	2000	2003
I alt	12,6	20,7	7,5	9,7	20,4	29,1
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	12,2	12,3	7,3	8,0	20,7	19,1
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	22,9	22,2	20,5	20,0	24,8	24,3
7522 Forsvar	4,6	2,6	2,9	2,1	15,0	6,0
7523 Retts- og fengselsvesen	18,0	16,2	13,0	11,7	24,3	21,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	6,2	5,3	1,6	1,4	14,7	12,1
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	16,8	16,2	9,3	10,1	19,5	18,2
80, 73 Undervisning og forskning	16,1	15,0	12,1	12,1	20,1	18,0
85 Helse- og sosialtjenester	17,9	32,1	9,1	14,2	21,3	36,9
Av dette:						
851 Helsetjenester	17,9	32,6	5,8	14,4	21,8	37,5
853 Sosial- og omsorgstjenester	11,6	17,7	6,2	10,7	14,9	20,3
92 Kulturell tjenesteyting	12,2	17,7	7,6	13,0	15,6	21,6
Øvrige næringer	8,3	8,7	3,6	4,5	19,0	16,2
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet						
642 Televirksomhet						
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	13,8	9,9	7,8	4,1	17,8	13,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.14b. Andel deltidssysselsatte i statlig sektor etter kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003. Prosent

	I alt		Menn		Kvinner	
	2000	2003	2000	2003	2000	2003
I alt	14,7	19,1	8,5	9,3	23,9	28,5
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	12,1	12,2	7,3	7,9	20,6	18,8
Av dette:						
751 Offentlig administrasjon	22,5	21,8	19,9	19,5	24,7	24,0
7522 Forsvar	4,5	2,9	2,9	2,1	14,9	7,5
7523 Retts- og fengselsvesen	18,0	16,2	13,0	11,7	24,3	21,3
7524 Politi- og påtalemyndighet	6,2	5,3	1,6	1,4	14,7	12,1
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	16,4	15,7	9,1	9,6	19,1	17,8
80,73 Undervisning og forskning	15,9	12,2	11,9	7,9	20,0	18,8
85 Helse- og sosialtjenester	17,9	32,0	9,1	14,2	21,4	36,9
Av dette:						
851 Helsetjenester	17,9	32,6	5,7	14,4	21,8	37,5
853 Sosial- og omsorgstjenester	12,7	17,4	7,3	10,2	16,5	20,4
92 Kulturell tjenesteyting	15,6	14,8	11,3	10,5	19,9	19,3
Øvrige næringer	16,6	14,2	8,7	8,2	28,9	25,6
Av dette:						
641 Post og distribusjonsvirksomhet	30,2	27,8	19,9	20,3	39,3	36,0
642 Televirksomhet	4,2	3,7	3,0	2,8	6,2	5,5
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	13,8	9,9	7,8	4,1	17,8	13,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 15.a Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter arbeidtid og kjønn. 4. kvartal 2000, Del 1

	4. kvartal 2000								
	Begge kjønn			Menn			Kvinner		
	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten
I alt	154 961	19 560	135 401	93 635	7 045	86 590	61 326	12 515	48 811
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	98 106	11 947	86 159	62 656	4 595	58 061	35 450	7 352	28 098
Av dette:									
751 Offentlig administrasjon	30 550	6 985	23 565	13 833	2 842	10 991	16 717	4 143	12 574
7522 Forsvar	40 032	1 825	38 207	34 653	1 017	33 636	5 379	808	4 571
7523 Retts- og fengselsvesen	5 407	973	4 434	2 995	388	2 607	2 412	585	1 827
7524 Politi- og påtalemyndighet	12 957	806	12 151	8 434	139	8 295	4 523	667	3 856
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 585	1 275	6 310	2 002	186	1 816	5 583	1 089	4 494
80,73 Undervisning og forskning	28 652	4 604	24 048	14 404	1 738	12 666	14 248	2 866	11 382
85 Helse- og sosialtjenester	6 617	1 183	5 434	1 842	167	1 675	4 775	1 016	3 759
Av dette:									
851 Helsetjenester	5 375	964	4 411	1 296	75	1 221	4 079	889	3 190
853 Sosial- og omsorgstjenester	1 018	118	900	388	24	364	630	94	536
92 Kulturell tjenesteyting	1 094	134	960	460	35	425	634	99	535
Øvrige næringer	20 492	1 692	18 800	14 273	510	13 763	6 219	1 182	5 037
Av dette:									
641 Post og distribusjonsvirksomhet									
642 Televirksomhet									
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	4 469	618	3 851	1 774	138	1 636	2 695	480	2 215

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 15.b Sysselsatte 16-74 år i statlig forvaltning etter arbeidtid og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003, Del 2

	4. kvartal 2003								
	Begge kjønn			Menn			Kvinner		
	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten
I alt	242 004	50 144	191 860	104 615	10 127	94 488	137 389	40 017	97 372
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	97 361	11 997	85 364	59 321	4 741	54 580	38 040	7 256	30 784
Av dette:									
751 Offentlig administrasjon	36 628	8 147	28 481	17 233	3 440	13 793	19 395	4 707	14 688
7522 Forsvar	31 526	828	30 698	27 428	582	26 846	4 098	246	3 852
7523 Retts- og fengselsvesen	6 108	990	5 118	3 245	381	2 864	2 863	609	2 254
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 822	736	13 086	8 714	118	8 596	5 108	618	4 490
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 510	1 213	6 297	1 890	191	1 699	5 620	1 022	4 598
80, 73 Undervisning og forskning	31 550	4 726	26 824	15 964	1 924	14 040	15 586	2 802	12 784
85 Helse- og sosialtjenester	100 279	32 168	68 111	21 439	3 050	18 389	78 840	29 118	49 722
Av dette:									
851 Helsetjenester	96 764	31 539	65 225	20 434	2 933	17 501	76 330	28 606	47 724
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 377	599	2 778	915	98	817	2 462	501	1 961
92 Kulturell tjenesteyting	1 545	273	1 272	706	92	614	839	181	658
Øvrige næringer	11 269	980	10 289	7 185	320	6 865	4 084	660	3 424
Av dette:									
641 Post og distribusjonsvirksomhet									
642 Televirksomhet									
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 642	362	3 280	1 301	53	1 248	2 341	309	2 032

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 15.c. Sysselsatte 16-74 år i statlig sektor etter arbeidstid og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003 Del 1

	4. kvartal 2000								
	Begge kjønn			Menn			Kvinner		
	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten
I alt	243 485	35 749	207 736	145 431	12 346	133 085	98 054	23 403	74 651
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	99 649	12 056	87 593	63 657	4 642	59 015	35 992	7 414	28 578
Av dette:									
751 Offentlig administrasjon	31 433	7 069	24 364	14 455	2 883	11 572	16 978	4 186	12 792
7522 Forsvar	40 423	1 836	38 587	34 935	1 019	33 916	5 488	817	4 671
7523 Retts- og fengselsvesen	5 407	973	4 434	2 995	388	2 607	2 412	585	1 827
7524 Politi- og påtalemyndighet	12 957	806	12 151	8 434	139	8 295	4 523	667	3 856
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 851	1 289	6 562	2 096	190	1 906	5 755	1 099	4 656
80, 73 Undervisning og forskning	29 332	4 662	24 670	14 841	1 764	13 077	14 491	2 898	11 593
85 Helse- og sosialtjenester	6 858	1 225	5 633	1 984	181	1 803	4 874	1 044	3 830
Av dette:									
851 Helsetjenester	5 403	968	4 435	1 308	75	1 233	4 095	893	3 202
853 Sosial- og omsorgstjenester	1 231	156	1 075	518	38	480	713	118	595
92 Kulturell tjenesteyting	7 101	1 105	5 996	3 622	411	3 211	3 479	694	2 785
Øvrige næringer	100 545	16 701	83 844	61 327	5 348	55 979	39 218	11 353	27 865
Av dette:									
641 Post og distribusjonsvirksomhet	26 369	7 967	18 402	12 323	2 451	9 872	14 046	5 516	8 530
642 Televirksomhet	9 257	390	8 867	5 766	174	5 592	3 491	216	3 275
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	4 469	618	3 851	1 774	138	1 636	2 695	480	2 215

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 15.d Sysselsatte 16-74 år i statlig sektor etter arbeidstid og kjønn. 4. kvartal 2000 og 2003 Del 2

	4. kvartal 2003								
	Begge kjønn			Menn			Kvinner		
	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten	I alt	Deltids-ansatte	Resten
I alt	330 305	63 021	267 284	161 788	15 064	146 724	168 517	47 957	120 560
75 Offentlig administrasjon, forsvar m.m.	100 481	12 228	88 253	61 046	4 803	56 243	39 435	7 425	32 010
Av dette:									
751 Offentlig administrasjon	37 621	8 219	29 402	17 876	3 484	14 392	19 745	4 735	15 010
752 Forsvar	33 342	971	32 371	28 402	599	27 803	4 940	372	4 568
7523 Retts- og fengselsvesen	6 108	990	5 118	3 245	381	2 864	2 863	609	2 254
7524 Politi- og påtalemyndighet	13 822	736	13 086	8 714	118	8 596	5 108	618	4 490
753 Trygdeordninger underlagt off. forv.	7 821	1 229	6 592	1 998	192	1 806	5 823	1 037	4 786
80,73 Undervisning og forskning	32 155	4 782	27 373	16 367	1 950	14 417	15 788	2 832	12 956
85 Helse- og sosialtjenester	100 515	32 198	68 317	21 577	3 059	18 518	78 938	29 139	49 799
Av dette:									
851 Helsetjenester	96 764	31 539	65 225	20 434	2 933	17 501	76 330	28 606	47 724
853 Sosial- og omsorgstjenester	3 613	629	2 984	1 053	107	946	2 560	522	2 038
92 Kulturell tjenesteyting	7 425	1 100	6 325	3 793	400	3 393	3 632	700	2 932
Øvrige næringer	89 729	12 713	77 016	59 005	4 852	54 153	30 724	7 861	22 863
Av dette:									
641 Post og distribusjonsvirksomhet	20 602	5 733	14 869	10 727	2 178	8 549	9 875	3 555	6 320
642 Televirksomhet	8 630	323	8 307	5 653	160	5 493	2 977	163	2 814
745 Formidling og utleie av arbeidskraft	3 642	362	3 280	1 301	53	1 248	2 341	309	2 032

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen deltidssysselsatte øker

I statlig forvaltning økte andelen deltidssysselsatte fra 12,6 prosent i 2000 til 20,7 prosent i 2003. I 2003 var det 29,1 prosent deltidssysselsatte kvinner i statlig forvaltning, mot 9,7 prosent menn. For både menn og kvinner var det en økning i perioden.

Blant kvinner var andelen deltidssysselsatte størst innen helsetjenester, mens den for menn var størst innen offentlig administrasjon, med henholdsvis 37,5 og 20,5 prosent. Lavest andel deltidssysselsatte menn hadde forsvar, og for kvinner politi- og påtalemyndighet.

For hele den statlige sektoren, inkludert statlige foretak, var andelen deltidssysselsatte på 14,7 prosent i 2000 og 19,1 prosent i 2003. Andelen deltidssysselsatte i andre statlige virksomheter er lavere enn i statlig forvaltning. Innen post- og distribusjonsvirksomhet var det 27,8 prosent deltidssysselsatte i 2003, mot 30,2 prosent i 2000. Samtidig har det innen denne næringen vært en nedgang i antall sysselsatte på om lag 5 700 personer.

4.5 Fast og midlertidig ansatt

Tabell 4.16 Andel midlertidig ansatte, etter sektor. Årsgjennomsnitt. 2002-2003. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1996-2003
I ALT	12,7	12,0	11,0	10,1	9,3	9,2	9,9	9,4	-3,3
Privat sektor	10,7	9,9	8,9	8,3	7,7	7,4	7,8	7,7	-3,0
Kommunal sektor	18,1	17,3	15,7	15,4	14,0	13,6	14,9	14,0	-4,1
Fylkeskommunal sektor	13,4	13,7	13,1	10,8	9,9	11,2	10,2	8,6	-4,8
Statlig sektor	15,2	14,0	14,6	11,9	10,6	11,4	13,5	12,3	-2,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen midlertidig ansatte synker

Fra 1996 til 2003 har andelen midlertidig ansatte sunket fra 12,7 prosent til 9,4 prosent. I 2001 var andelen midlertidig ansatte 9,2 prosent og den laveste i perioden. Alle sektorene har hatt en nedgang og størst har nedgangen vært i kommunal- og fylkeskommunal sektor. Med unntak av fylkeskommunal sektor var det en økning fra 2001 til 2002.

Tabell 4.17 Andel midlertidig ansatte, etter alder og sektor. Årsgjennomsnitt. 2003. Prosent

Sektor	I alt	16-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år	65-74 år
I ALT	9,4	27,9	16,1	9,5	7,0	5,2	4,1	3,2	2,6	3,5	14,9
Privat sektor	7,7	24,5	11,2	5,5	4,3	3,3	2,5	2,6	2,1	3,3	11,1
Kommunal sektor	14,0	48,1	28,7	15,4	14,2	11,0	7,5	5,5	3,6	5,0	15,2
Fylkeskommunal sektor	8,6	55,3	28,0	16,5	7,4	3,7	7,3	0,5	3,4	5,4	33,9
Statlig sektor	12,3	48,7	29,6	21,2	11,3	5,6	4,3	2,8	3,0	1,5	25,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I alle sektorer: Flest midlertidig ansatte i de yngste aldersgruppene.

Kommunal sektor skiller seg noe ut ved å gjennomgående ha en høyere andel midlertidig ansatte for aldersgruppene under 60 år. Tilsvarende har privat sektor lavest andel midlertidig ansatte frem mot 50 år.

4.6 Ansatte på kurs

Tabell 4.18 Andel deltakere på kurs, etter sektor. 2. kvartalstall. 1996-2003. Prosent

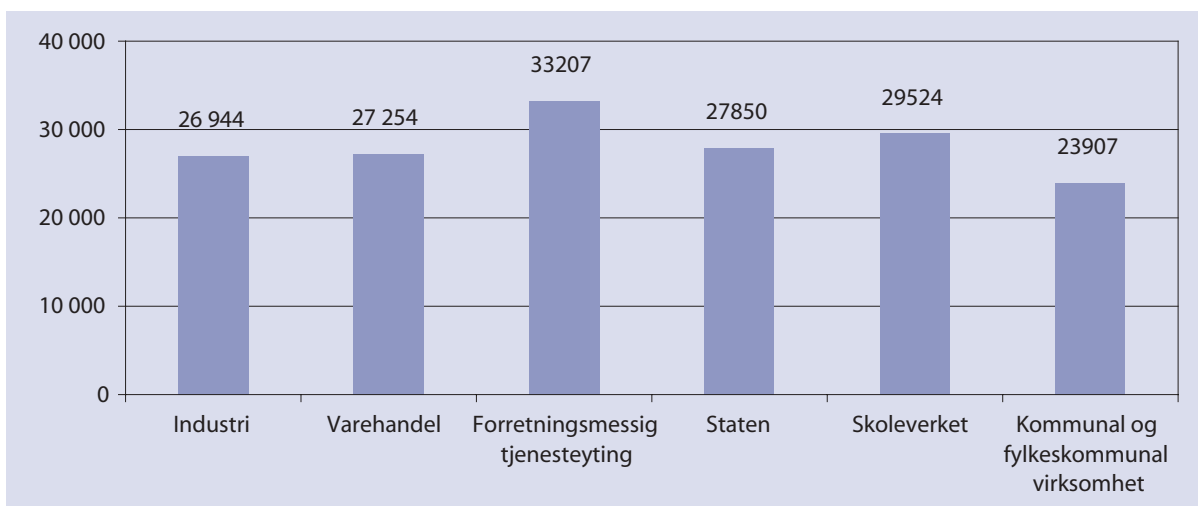
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1996-2003
I ALT	11,7	11,6	11,6	11,6	10,5	11,2	10,4	13,8	2,1
Privat sektor	8,9	8,8	8,7	8,8	8,1	8,6	7,8	11,5	2,6
Kommunal sektor	14,5	14,5	14,5	13,6	12,5	12,1	12,5	17,8	3,3
Fylkeskommunal sektor	17,7	14,6	16,2	16,6	14,1	16,5	15,0	20,5	2,8
Statlig sektor	16,8	17,5	18,1	17,7	15,5	17,9	15,9	20,4	3,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tall for ansatte som har deltatt på kurs for 2. kvartal 1996-2002 er ikke helt sammenlignbare med tallene for andre kvartal 2003. Formuleringen av spørsmålene er nå endret fra å gjelde ulike former for "kurs eller utdanning relevant for jobben" til i 2003 å dekke "kurs, konferanser, seminarer og lignende, hvor formålet har vært opplæring". I tillegg er antallet personer som får spørsmålet blitt noe større. Endringer har ført til at andelen på opplæring i forbindelse med arbeidet har økt fra rundt 10 prosent til rundt 14 prosent. Det nye opplegget er en tilpasning til en felles europeisk standard fra 2003 for spørsmål om ulike former for opplæring i landenes arbeidskraftsundersøkelser.

4.7 Lønn

Figur 4.2 Gjennomsnittlig månedsførtjeneste etter næringshovedområde. 2003. Kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

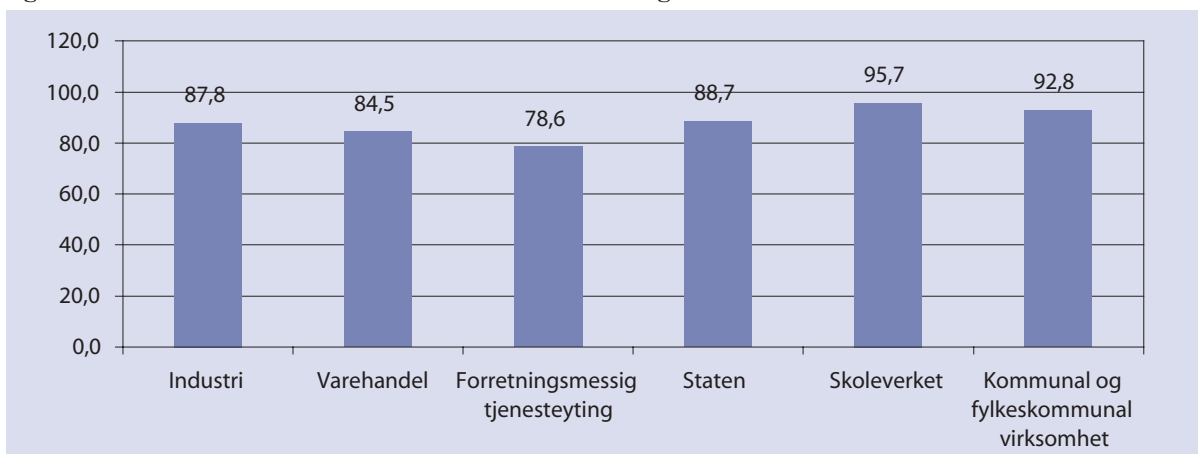
Figur 4.2 viser lønnsnivå etter næringshovedområde². Den gjennomsnittlige månedsførtjenesten³ per 1. september i varehandel⁴, stat og industri ligger mellom 26 900 og 27 900 kroner. Førtjenesten er klart høyest i forretningsmessig tjenesteyting³ med 33 200 kroner.

² NOS Standard for næringsgruppering

³ Omfatter av utbetalt avtalt lønn, bonus, og uregelmessige tillegg

⁴ Varehandel og forretningsmessig tjenesteyting har tellingstidspunkt 1. september.

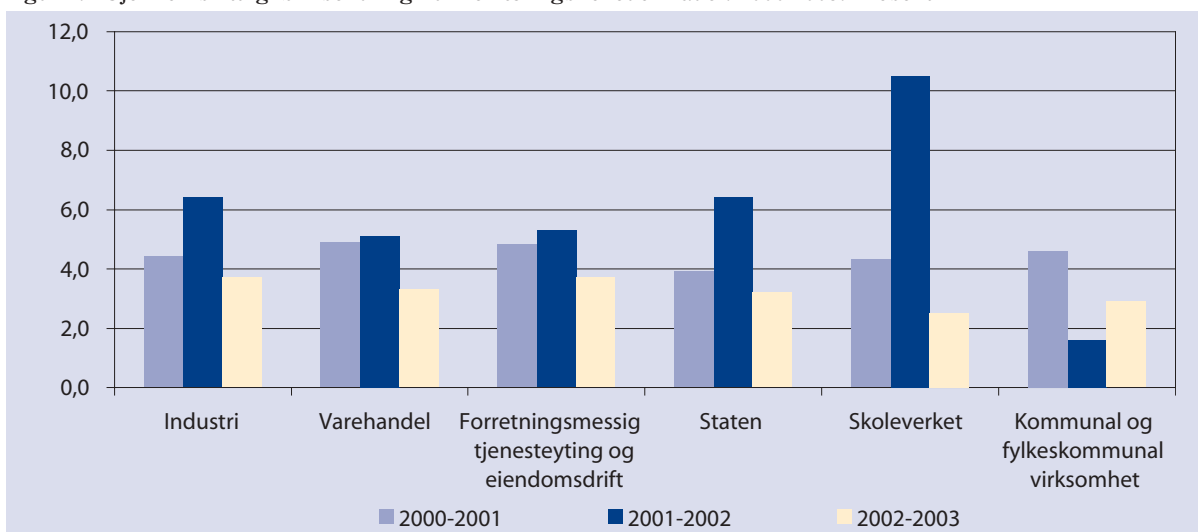
Figur 4.3 Kvinners lønn som andel av menns lønn i ulike næringshovedområder. 2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I figur 4.3 fremgår det at kvinners andel av menns månedsførtjeneste er høyest i skoleverket, med 96 prosent. Nest høyest andel har kommunen med 93 prosent, deretter staten med 89 prosent og industri med 88 prosent. I varehandel er andelen 85 prosent mens forretningsmessig tjenesteyting ligger lavest med 79 prosent.

Figur 4.4 Gjennomsnittlig lønnsendring i ulike næringshovedområder. 2000-2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

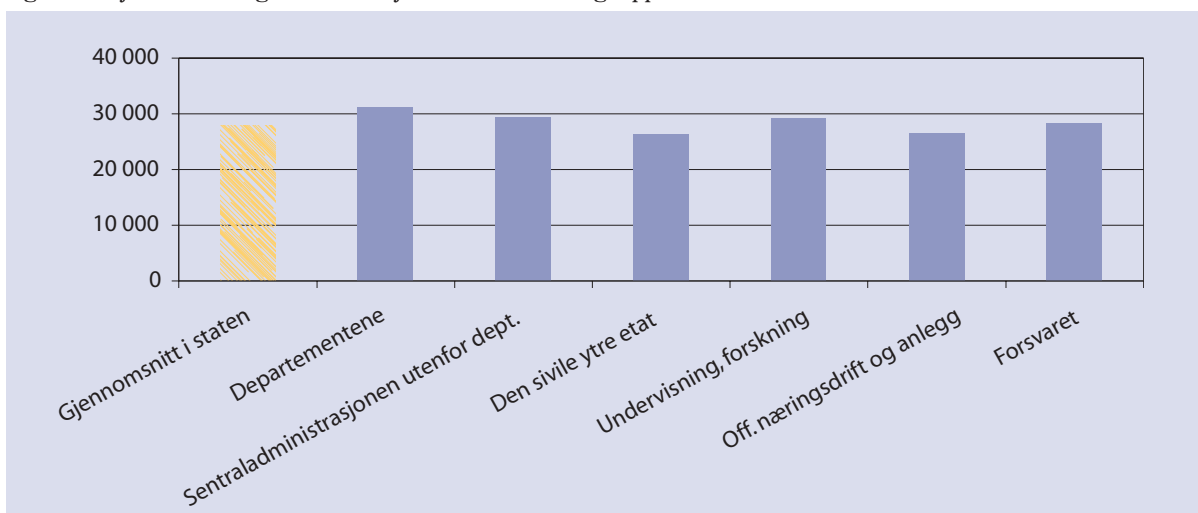
Figur 4.4 viser endring i månedsførtjeneste fra år til år i hvert næringshovedområde. Lønnveksten vil ofte være sterkere i år med hovedoppgjør enn i år med mellomoppgjør, men vil variere fra næring til næring. Skoleverket hadde høyest vekst fra 2001 til 2002 med 10,5 prosent. Fra 2000 til 2001 var veksten høyest i varehandel med 4,9 prosent mens industri og forretningsmessig tjenesteyting hadde høyest vekst fra 2002 til 2003, begge med 3,7 prosent.

Det har vært betydelige endringer i datagrunnlaget for offentlig sektor i perioden.

- Staten: Fra og med 2002 er sykehustjenester (Helseforetakene) utelatt.
Fra og med 2003 er Avinor og Mesta utelatt.
- Kommunene: Fra og med 2002 er sykehustjenester ikke lengre med i tall for kommunene.

For sykehustjenester vil det bli publisert egen statistikk med tall fra og med 2001.

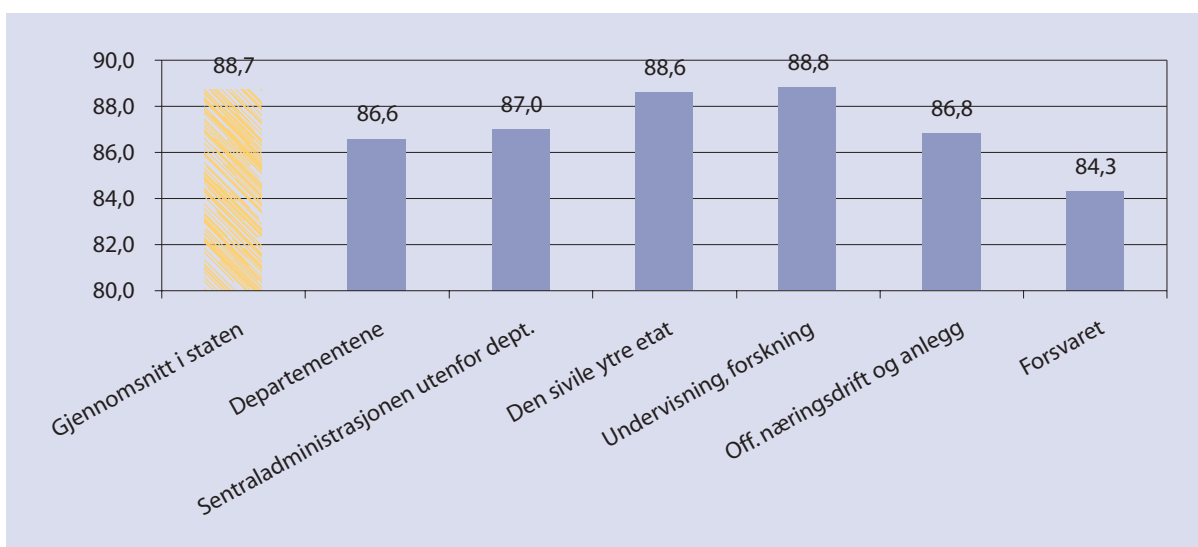
Figur 4.5 Gjennomsnittlig månedsfortjeneste i ulike etatsgrupper. 2003. Kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.5 viser variasjon i månedsfortjeneste etter etatsgruppe i staten. Ansatte i departementene har høyest gjennomsnittlig månedsfortjeneste med 31 200 kroner. Lavest ligger offentlig næringsdrift og anlegg og den sivile ytre etat med 26 400 kroner.

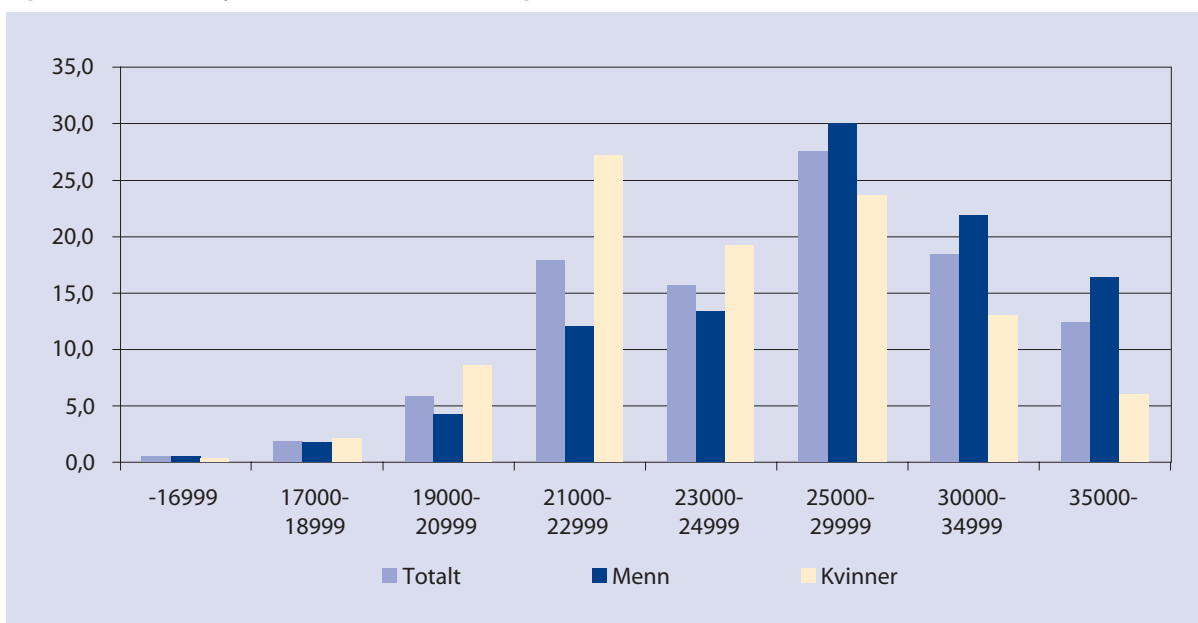
Figur 4.6 Kvinners lønn som andel av menns lønn etter etatsgruppe. 2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.6 viser kvinners andel av menns månedsfortjeneste etter etatsgruppe i staten. I staten under ett er kvinnenes fortjeneste på knapt 89 prosent av mennenes. I undervisning og forskning har kvinner knapt 89 prosent av menns månedsfortjeneste. I forsvaret er kvinners fortjeneste bare 84 prosents av menns fortjeneste.

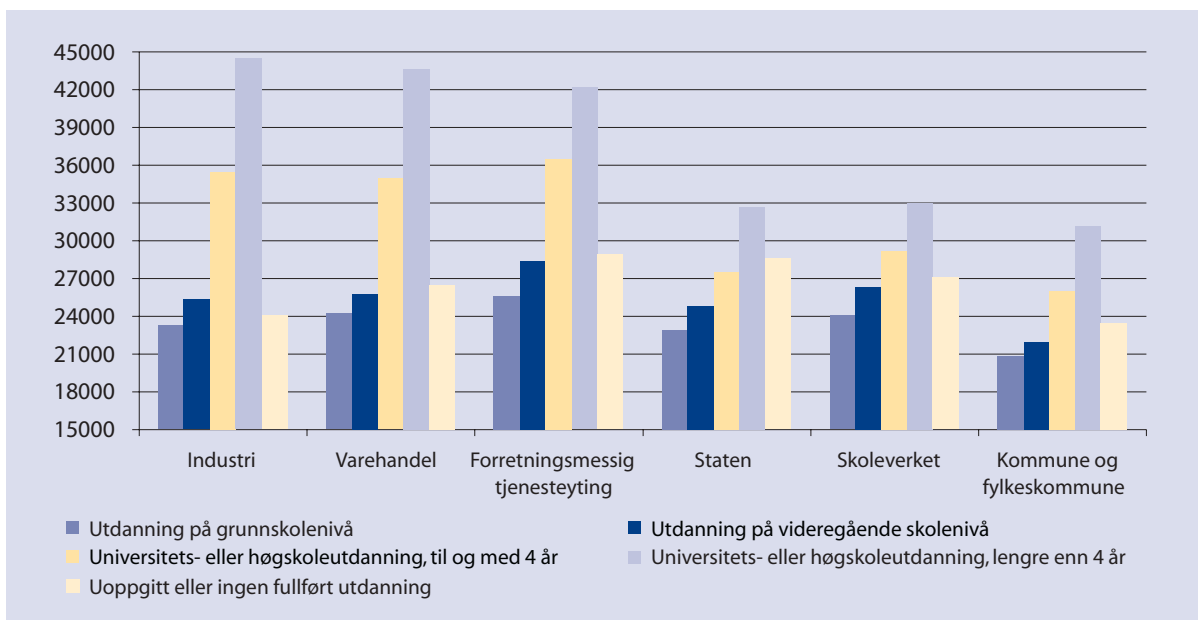
Figur 4.7 Månedsførtjeneste i staten for kvinner og menn. 2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.7 viser lønnsstrukturer i staten for kvinner og menn. Av statsansatte kvinner har 27 prosent en månedsførtjeneste på mellom 21 000 og 23 000 kroner. 30 prosent av mennene har en førtjeneste på 25 000 til 30 000 kroner.

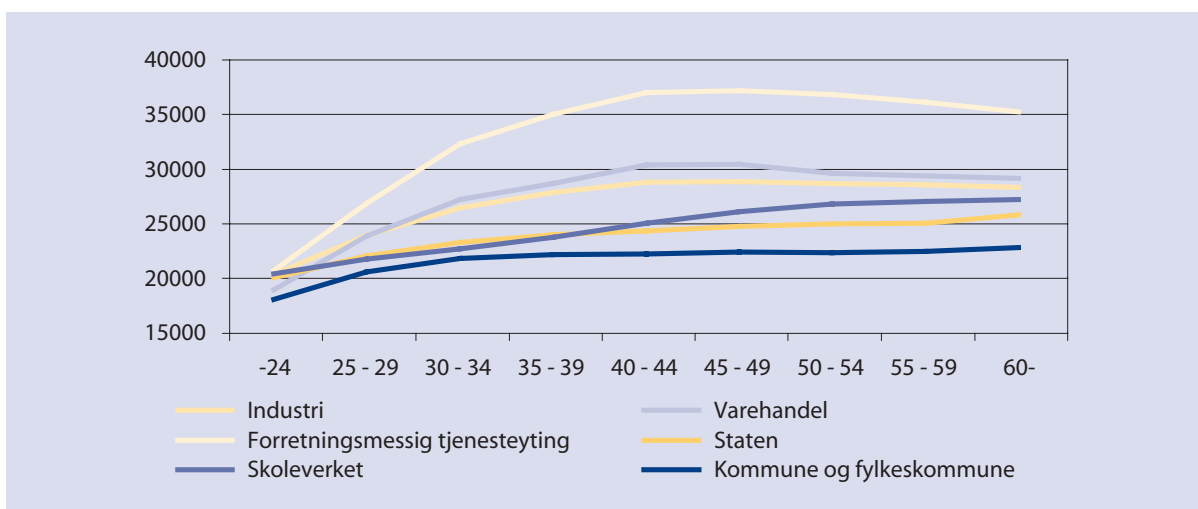
Figur 4.8 Gjennomsnittlig månedsførtjeneste etter utdanning og næringshovedområde. 2003. Kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.8 viser lønn fordelt etter høyeste fullførte utdanningsnivå. Ansatte med mer enn fire års utdanning fra universitet eller høgskole har høyest gjennomsnittlig førtjeneste i alle næringshovedområder.

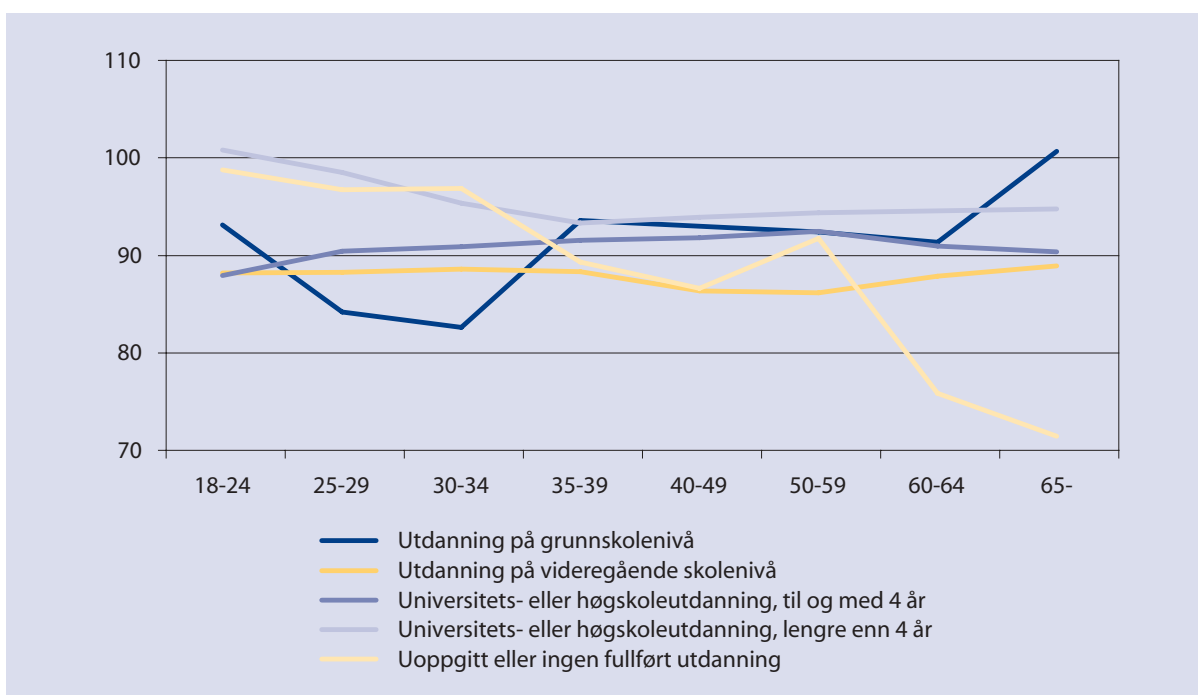
Figur 4.9 Gjennomsnittlig månedsfortjeneste etter alder og næringshovedområde. 2003. Kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.9 viser fordeling av månedsfortjeneste etter aldersgrupper i de ulike næringshovedområdene. Høyest lønn for aldersgruppen under 25 år i offentlig sektor finner vi i skoleverket med gjennomsnittlig månedsfortjeneste på rundt 20 200 kroner. Forretningsmessig tjenesteyting skiller seg klart ut med høyest fortjeneste for alle aldersgrupper.

Figur 4.10 Statsansatte kvinners andel av menns lønn etter alder og utdanning. 2003. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.10 viser kvinners andel av menns lønn i staten. Det er gjennomgående minst lønnsforskjeller mellom menn og kvinner i gruppen med lengst utdanning (mer enn fire års universitets- eller høyskoleutdanning). Andelen varierer fra 101 prosent i aldersgruppen 18-24 år til 94 prosent i eldste aldersgruppe.

5 Staten i samfunnsøkonomien

Dette kapitlet gir et bilde av offentlig sektors størrelse og utvikling i samfunnsøkonomien med bruk av *begreper og definisjoner i nasjonalregnskapet*¹ i den offisielle statistikken, som forvaltes av Statistisk sentralbyrå. Hovedvekten legges på statens virksomhet. Følgende forhold belyses:

- Verdiskaping
- Produksjon
- Sysselsetting
- Offentlige finanser

5.1 Statens størrelse i økonomien

Statens størrelse og betydning i samfunnsøkonomien kan måles og illustreres på flere måter. Det er vanlig å gjøre dette ved å sammenligne mål på verdiskaping, sysselsetting og konsum i staten og dens ulike undersektorer med den samlede offentlige sektor og med tilsvarende mål for andre sektorer og for hele økonomien.

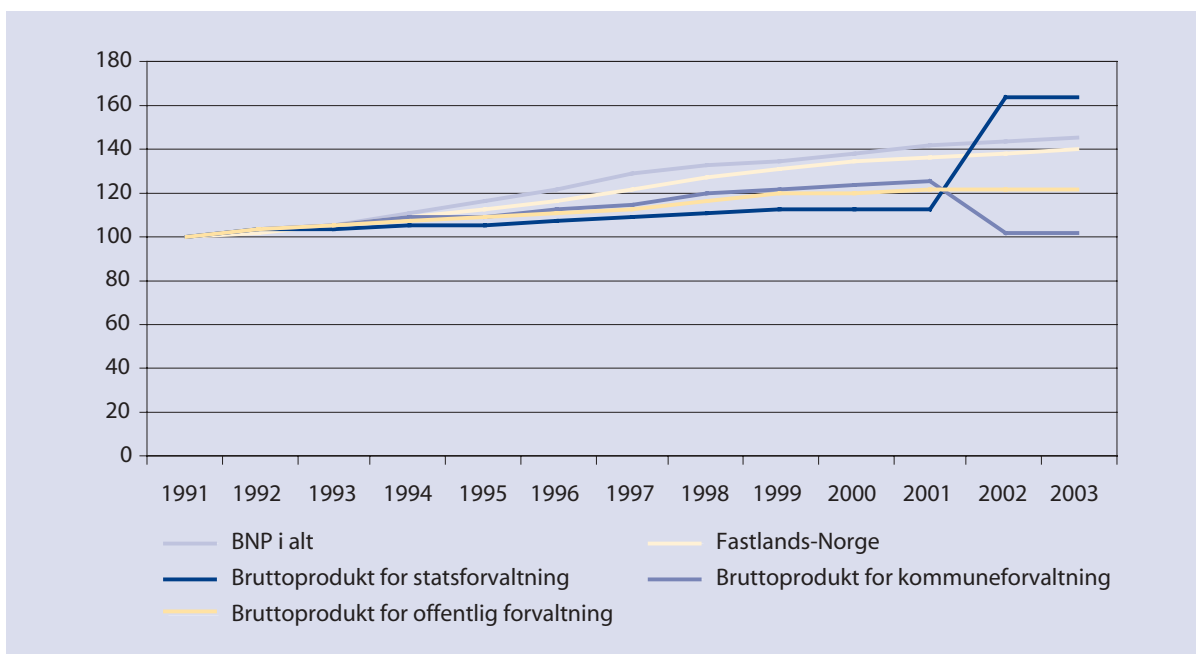
Verdiskaping i offentlig sektor er 35,6 prosent av BNP

Bruttoproduktet er regnskapsbegrepet for å vise verdiskaping, og bruttonasjonalproduktet (BNP) er begrepet for verdiskapingen i hele økonomien. I 2003 utgjorde offentlig sektors bruttoprodukt 35,6 prosent av BNP. Bruttoproduktet for offentlig forvaltning utgjorde ca. 17,5 prosent av BNP. Av dette bidro *statsforvaltningen* med 7,4 prosent og kommunalforvaltningen med 10,1 prosent.

Utviklingen over tid kan også illustreres ved å se på bruttoprodukt for statlig og kommunal forvaltning sammenlignet med total BNP.

¹ <http://www.ssb.no/emner/09/01/begreper/>

Figur 5.1 BNP og bruttoprodukt offentlig forvaltning. Volumindekser 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

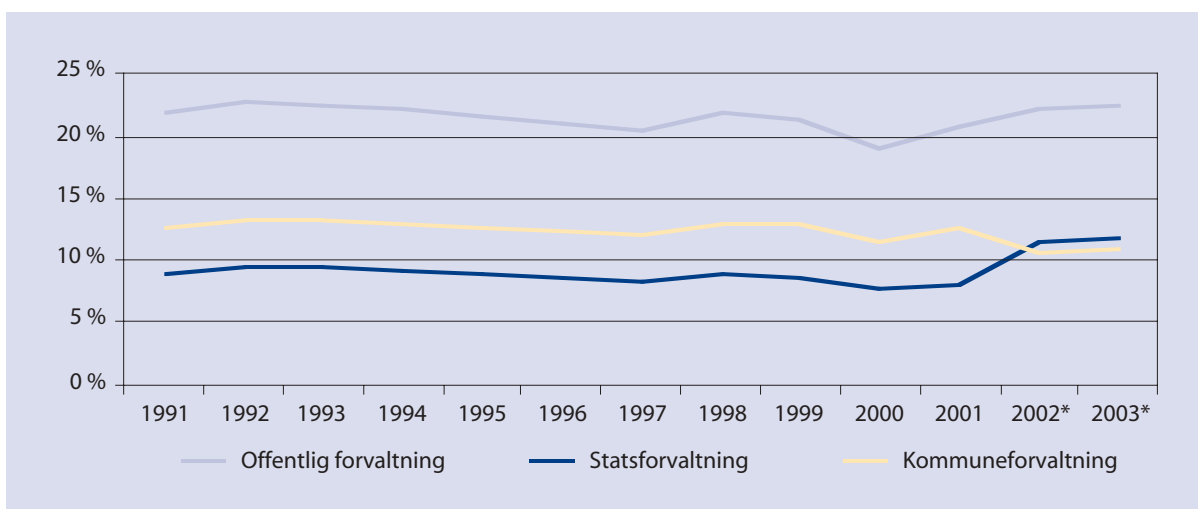
BNP er ca 45 prosent målt i volum i 2003 enn i 1991, mens BNP for Fastlands-Norge er ca 40 prosent høyere. I samme periode økte bruttoproduktet i offentlig forvaltning med 22 prosent, bruttoproduktet i statlig forvaltning økte med 64 prosent og bruttoproduktet i kommunal forvaltning med bare 1 prosent. Før sykehusene ble flyttet fra kommunalt til statlig ansvar i 2002, hadde statsforvaltningens bruttoprodukt økt 12 prosent og kommuneforvaltningens bruttoprodukt økt 24 prosent.

Veksten i den samlede verdiskapingen i landet målt i BNP var således betydelig høyere enn veksten i offentlig sektors bruttoprodukt. Det er i hovedsak etter 1994 at BNP har vokst sterkere enn bruttoproduktet i statlig og kommunalforvaltning.

Konsum i offentlig forvaltning er 23 prosent av BNP – i staten 12 prosent.

Størrelsen på offentlig forvaltning kan også illustreres ved konsum i offentlig forvaltning som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP). Konsum i offentlig forvaltning er alle utgifter til varer og tjenester som betales av stats- og kommuneforvaltning til konsumformål, fratrukket offentlige gebyrinntekter fra bl.a. offentlige barnehager, offentlige helsetjenester, offentlige renovasjonstjenester mv.

Figur 5.2 Konsum i offentlig forvaltning i prosent av BNP

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Konsumet i *offentlig* forvaltning har etter en lengre periode med nedgang økt fra ca. 19 prosent i 2000 til ca 23 prosent i 2003.

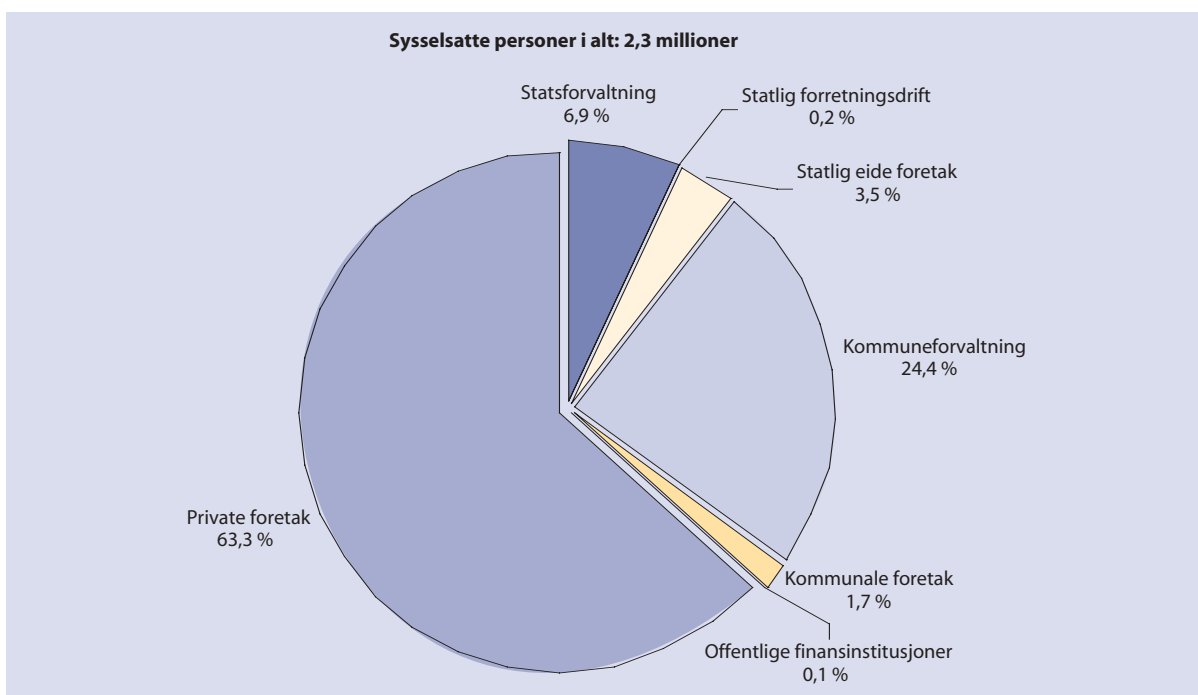
Omorganiseringen av sykehusene fra kommunalt ansvar til statlig ansvar har bidratt til økt statlig konsumandel fra og med 2002 og tilsvarende lavere kommunal andel.

Konsumet i *statsforvaltning* utgjør totalt om lag 12 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP), mens konsumet i *kommuneforvaltningen* utgjør 11 prosent av BNP.

Offentlig sektor sysselsetter nærmere 37 prosent av alle sysselsatte

Størrelse og betydning av offentlig sektor og staten kan illustreres ved sysselsettingen, jf. tabell 5.1.1 og figur 5.1.2.

Figur 5.3 Sysselsettingen i offentlig og privat virksomhet 2001, prosentvis fordeling

Tabell 5.1 Sysselsettingen i offentlig og privat virksomhet 1999-2001

	Sysselsatte personer i alt (1000)			Prosentvis fordeling		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Sysselsatte i alt	2294,3	2303,7	2310	100,0	100,0	100,0
Statsforvaltning	160	159,3	158,8	7,0	6,9	6,9
Statlig forretningsdrift	4,1	3,9	4,1	0,2	0,2	0,2
Statlig eide foretak	111,4	92,3	80,1	4,9	4,0	3,5
Kommuneforvaltning	548,5	553,8	562,6	23,9	24,0	24,4
Kommunale foretak	33,5	43,1	40	1,5	1,9	1,7
Offentlige finansinstitusjoner	4	2,4	1,9	0,2	0,1	0,1
Private foretak	1432,8	1448,9	1462,5	62,5	62,9	63,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Staten sysselsetter ca. 10,5 prosent i 2001

Av landets 2,3 millioner sysselsatte personer i 2001 er om lag 37 prosent sysselsatt i offentlig virksomhet. Nærmere 7 prosent er sysselsatt i statsforvaltningen og vel 24 prosent i kommunalforvaltningen. Statlig eide foretak og kommunale foretak sysselsatte henholdsvis 3,5 og 1,7 prosent. Offentlige ikke-finansielle foretak som er summen av statlig forretningsdrift, statlig eide foretak og kommunale foretak sysselsetter 5,4 prosent. Private foretak sysselsetter 63,3 prosent. Sysselsettingsfordelingen for 2001 skal først og fremst gi en strukturfordeling på den offentlige sektoren. Sysselsettingstall er ikke så langt publisert for 2002 og 2003, men overføringen av sykehusene fra staten til kommunene kommer til å vise store endringer for tall etter 2001.

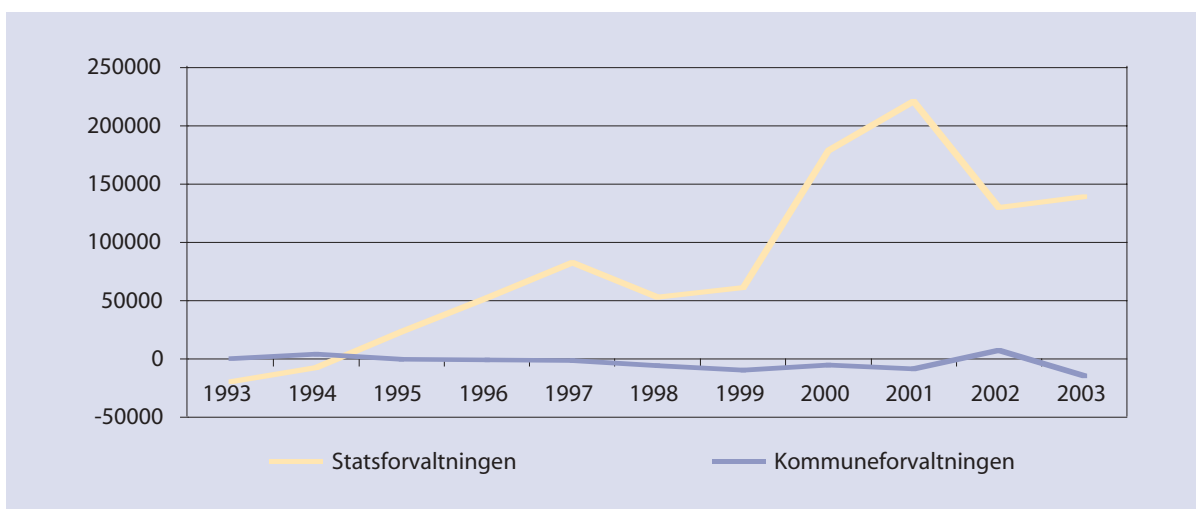
Positiv utvikling i offentlig forvaltnings nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, inklusive utgifter til bruttorealinvesteringer, og er et overskuddsbegrep som brukes i nasjonalregnskapet og EUs Maastricht-kriterier. Dette overskuddsbegrepet omfatter statsregnskapet og Statens Petroleumsfond og andre stats- og trygderegnskaper, bl.a. Folketrygdfondet og andre statlige fond. I tillegg inngår kommuneforvaltningen som et eget forvaltningsnivå.

I offentlig forvaltnings nettofinansinvesteringer er det statsforvaltningen som gjør seg gjeldende, først og fremst gjennom petroleumsinntektene og høye oljepriser som bidrar til et betydelig overskudd i statens petroleumsfond. Kommuneforvaltningen har derimot et underskudd målt ved nettofinansinvesteringer.

Figur 5.4 viser utviklingen i offentlig forvaltnings nettofinansinvesteringer i perioden 1993-2003. Nettofinansinvesteringer i offentlig forvaltning har vært positive siden 1994, og det anslås at overskuddene målt på denne måten vil være betydelige også i årene framover. Dette må ses i sammenheng med at statens inntekter fra oljevirksomheten ventes å holde seg på et høyt nivå.

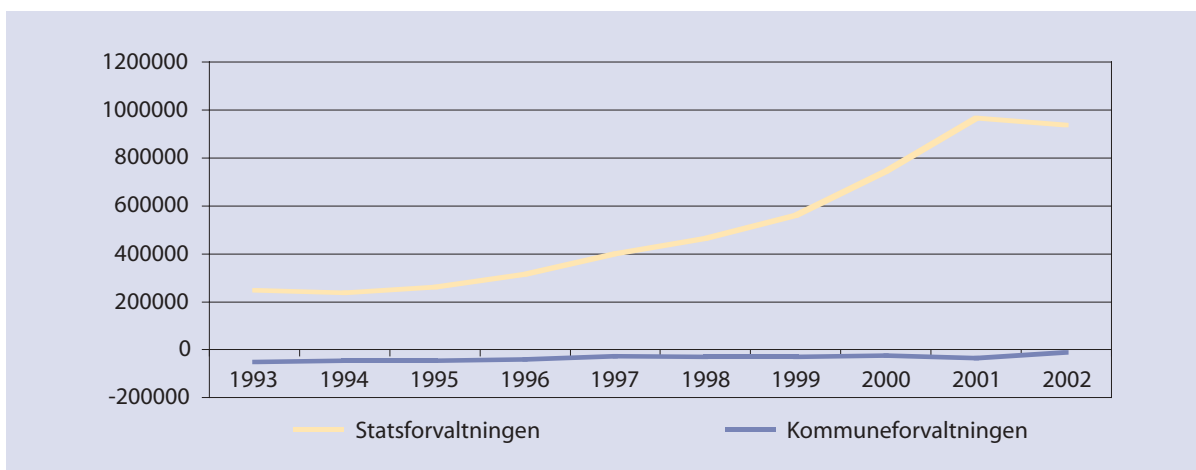
Figur 5.4: Stats- og kommuneforvaltningens nettofinansinvesteringer. 1993-2003. Mill kr.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig forvaltnings nettofordringer er sterkt økende

Figur 5.5 Stats- og kommuneforvaltningens nettofordringer. 1993-2002. Mill kr

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig forvaltnings nettofordringer er fordringer i alt fratrukket gjeld i alt. Det er i hovedsak utviklingen i statsforvaltningens nettofordringer som bestemmer utviklingen i de samlede nettofordringene for offentlig forvaltning. Statsforvaltningens nettofordringer har vært sterkt økende de siste fem årene, og økte fra 465 milliarder kroner i 1998 til 937 milliarder i 2002. Veksten i statsforvaltningens nettofordringer de siste årene skyldes i stor grad økte avsetninger til Statens petroleumsfond. Kommuneforvaltningen har derimot hatt en betydelig nettogjeld i hele perioden.

5.2 Produksjon i staten

I offentlig forvaltning og annen ikke-markedsrettet virksomhet bestemmes produksjon som summen av lønnskostnader, netto produksjonsskatter, kapitalslit og produktinnsats. Produksjonen kan ikke måles ut fra tall for omsetning eller lignende som i markedsrettet produksjon. Dessuten fins det vanligvis ikke priser for forvaltningstjenestene.

Det er derfor en direkte sammenheng mellom begrepene produksjon og konsum i offentlig forvaltning. Konsum i statlig forvaltning er definisjonsmessig beregnet som produksjonen fratrukket statlige gebyrinntekter (betaling for husholdningenes kjøp av tjenester fra staten), pluss statlig produktkjøp til husholdninger (folketrygdens refusjon ved kjøp av legemidler mv.).

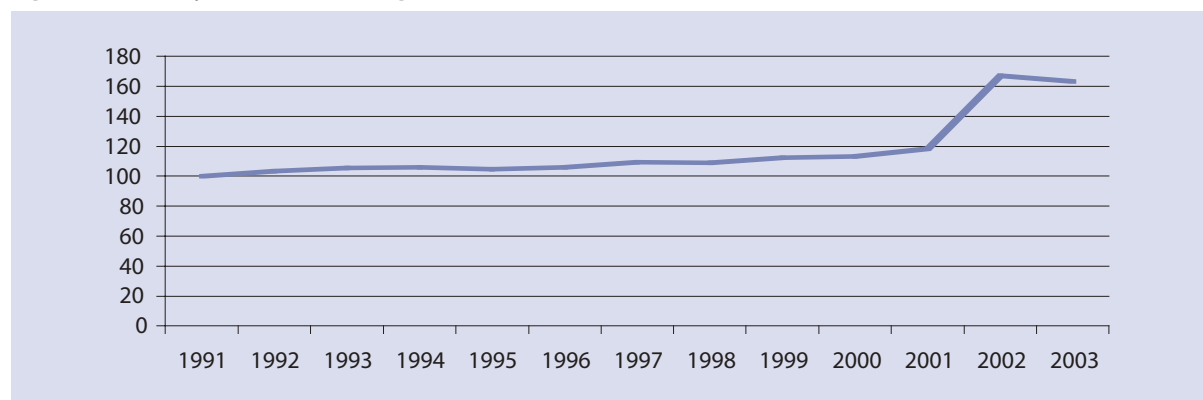
Tabell 5.2 viser at gebyrer og produktkjøp til husholdninger er omtrent like store for statsforvaltningen. Statlig konsum utgjorde 184 milliarder kroner i 2003.

Tabell 5.2 Produksjon, konsum mv. i statsforvaltningen. Milliarder kroner

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon	106	112	122	177	184
Gebyrer (-)	-16	-17	-20	-22	-17
Produktkjøp til husholdninger	15	17	19	23	24
Konsum	107	112	123	176	177

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.6 Produksjon i statsforvaltningen. Volumindeks 1991=100

Kilde: SSB

Overtakelse av sykehusene har økt produksjonen med 45 prosent

Samlet produksjon i statsforvaltningen fra 1991 til 2003 har økt med ca. 63 prosent målte i faste priser. Tallet er opp 45 prosent fra 2001 i hovedsak på grunn av statens overtakelse av sykehusene fra kommunene. Produksjonen er gått noe ned fra 2002 til 2003.

Produksjonen av tjenester i staten

For å belyse produksjonen av tjenester i statsforvaltningen, tar vi utgangspunkt i hovedinndelinger i nasjonalregnskapet som:

- Næringslivstjenester
- Forsvar
- Undervisning
- Helse- og omsorgstjenester
- Offentlig administrasjon
- Kulturell tjenesteyting

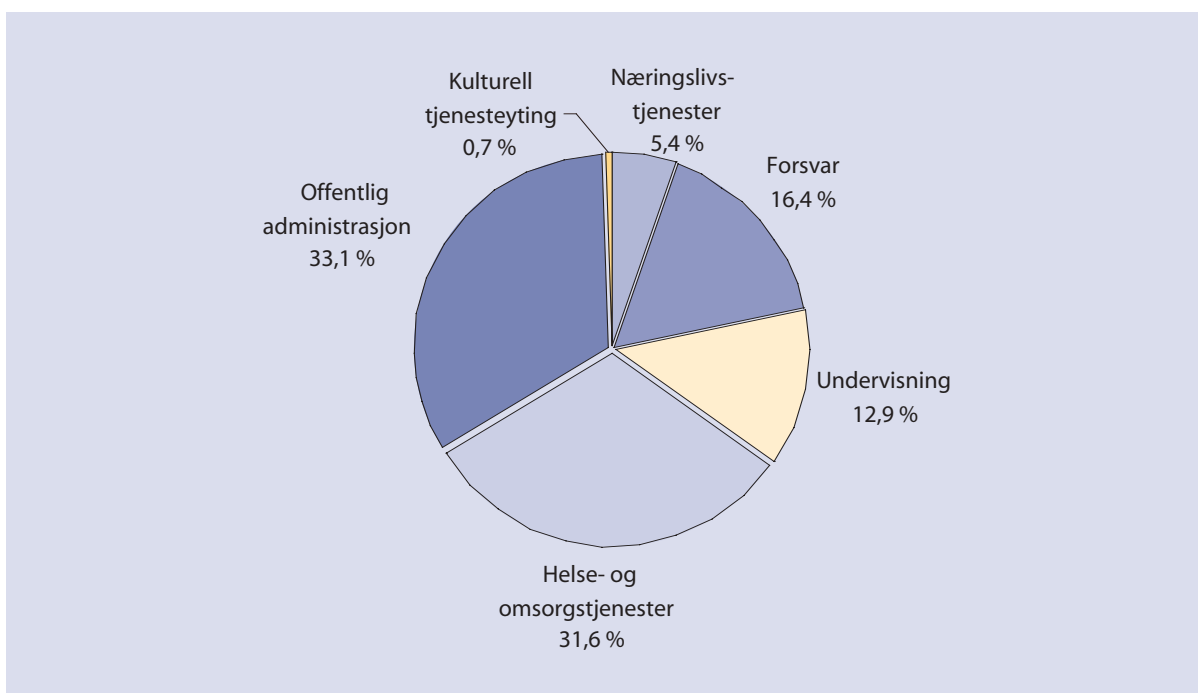
Tabell 5.3 og figur 5.7 viser prosentvis fordeling av produksjonen av statlige tjenester på de nevnte næringssektorene, og illustrerer næringssektorenes relative betydning i produksjon av tjenester.

Tabell 5.3 Produksjon av statlige tjenester 2001 og 2003

	2001		2003	
	Millioner kroner	Millioner kroner	Prosent	Prosent
Statsforvaltningen i alt	122719	100,0	177 339	100,0
Næringslivstjenester	15793	12,9	9 560	5,4
Forsvar	27662	22,5	29 086	16,4
Undervisning	20013	16,3	22 893	12,9
Helse- og omsorgstjenester	4620	3,8	55 976	31,6
Offentlig administrasjon	53550	43,6	58 651	33,1
Kulturell tjenesteyting	1081	0,9	1 173	0,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.7 Produksjon av statlige tjenester 2003. Prosentvis fordeling

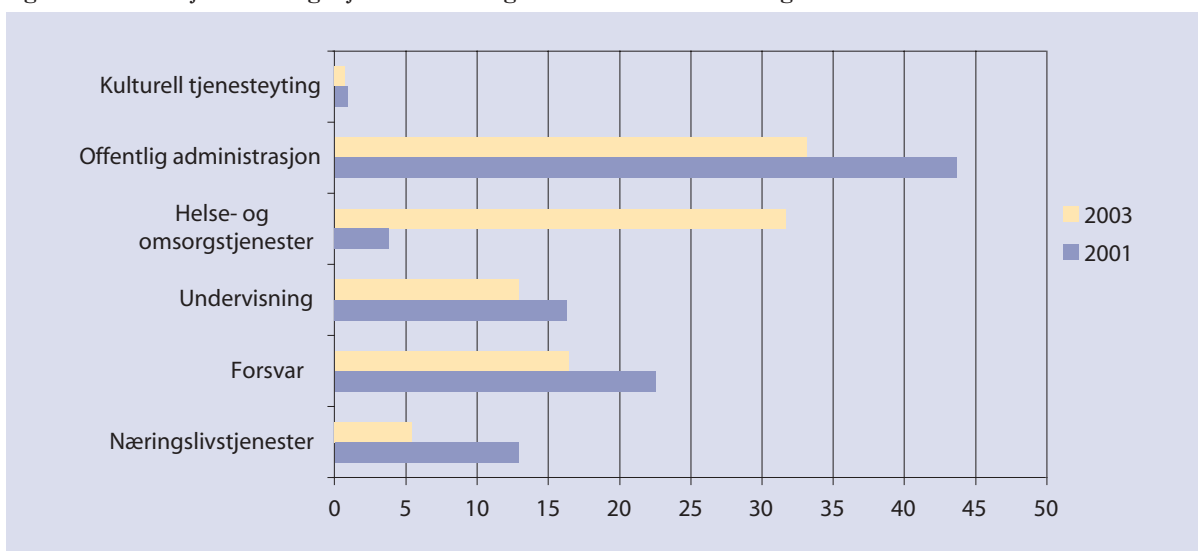

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Produksjonen i statsforvaltningen i 2003 fordeler seg på næringssektorer med:

- 5 prosent *næringslivstjenester* (statlig anleggsvirksomhet og forretningsmessig
- 16 prosent *forsvar*
- 13 prosent *undervisning*
- 32 prosent helse- og *omsorgstjenester*
- 33 prosent *offentlig administrasjon* (bl.a. politi- og påtalemyndighet, retts- og fengselsvesen, skatte- og avgiftsmyndigheter, annen administrasjon mv.),
- 0,7 prosent *kulturell tjenesteyting*

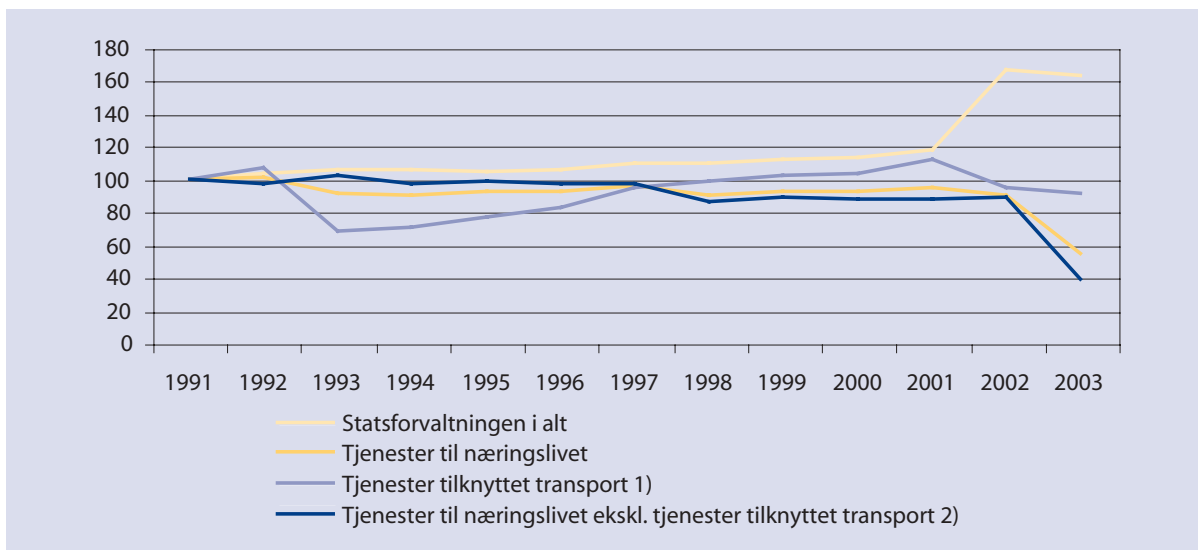
Figur 5.8 Produksjon av statlige tjenester 2001 og 2003. Prosentvis fordeling

Overføringen av sykehusene fra fylkeskommunene til staten har ført til en meget stor økning i produksjonen av helse- og omsorgstjenester målt i prosent, fra 3,8 prosent til 31,6 prosent. Dette har naturligvis redusert betydelig de andre sektorenes prosentvise andel.

Nærmere om produksjon i de ulike næringssektorene

Figur 5.9 Produksjon av statlige næringstjenester. Volumindeks 1991=100

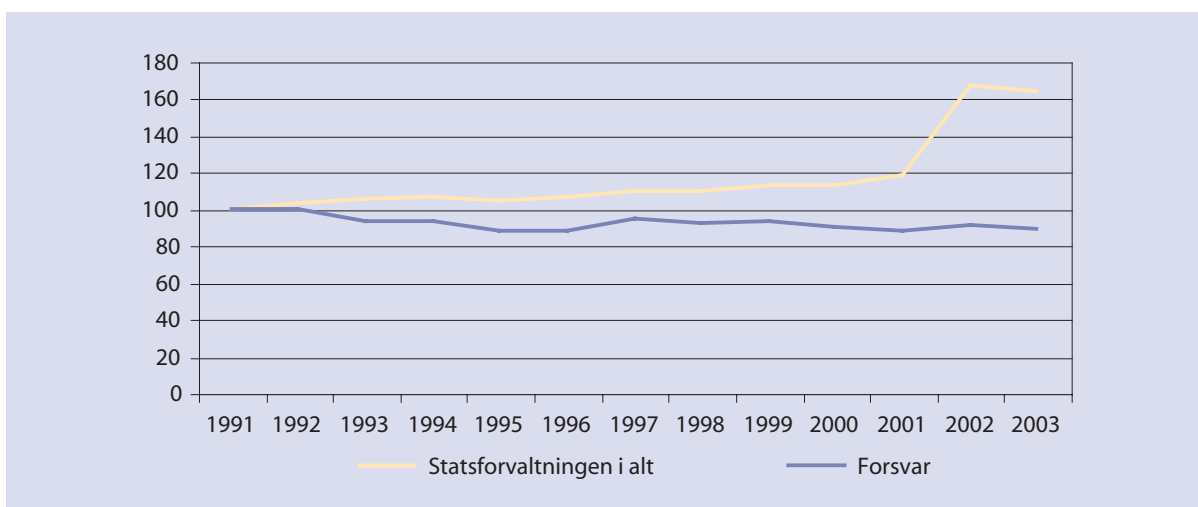

- 1) Omfatter bl.a. statlig anleggsvirksomhet, enkelte statlige forskningsinstitutter og arbeidsmarkedsetaten. Endringer i behandlingen av Statens vegvesen under anleggsvirksomheten har medført et brudd i tidsserien 1997-1998.
- 2) Omfatter bl.a. Jernbaneverket. Overføring av Luftfartsverket til markedsrettet virksomhet har medført et brudd i tidsserien i 1992-1993.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Produksjonen av næringslivstjenester har svingt en del over tid, men har gjennomgående hatt liten produksjonsvekst. Endringer i nasjonalregnskapets behandling har ført til enkelte brudd i tidsseriene. Nedgangen i produksjonen har sammenheng med bl.a. endret organisering av virksomhet. I 2002 ble Jernbaneverket et statlig eide foretak, og i 2003 ble produksjonsdelen av Statens vegvesen skilt ut i det statlig eide foretak Mesta AS og Luftfartsverket ble omgjort til Avinor AS. Disse er ikke lenger inkluderte i statsforvaltningen.

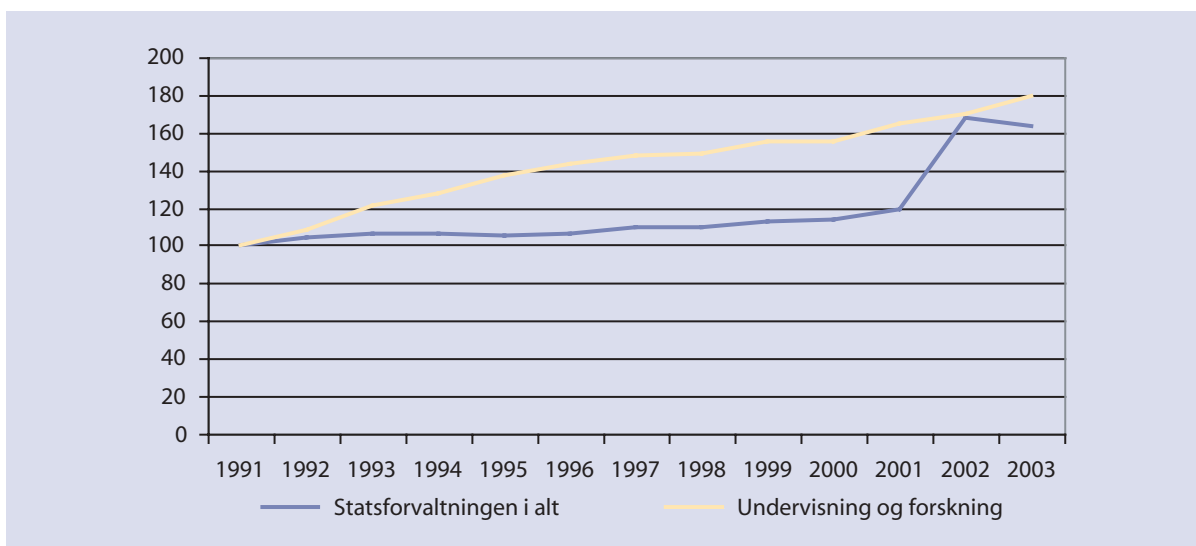
Figur 5.10 Produksjon i forsvaret. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Forsvaret omfatter virksomheter som utøves av alle forsvarsgrener med hjelpeavdelinger samt Forsvarets overkommando og andre etater som administrerer og fører tilsyn med militære saker. Siviltforsvaret og siviltjenesten er en del av forsvarsnæringen. (Militærhjelp til utlandet, forsvarsdepartementet, kystvakten og redningshelikoptertjenesten grupperes under offentlig administrasjon.) Volumet av produksjonen i forsvaret har i perioden 1991-2003 gått ned med 11 prosent. Produksjonen i forsvaret ble kraftig redusert i 1993 og har siden blitt gradvis litt mindre.

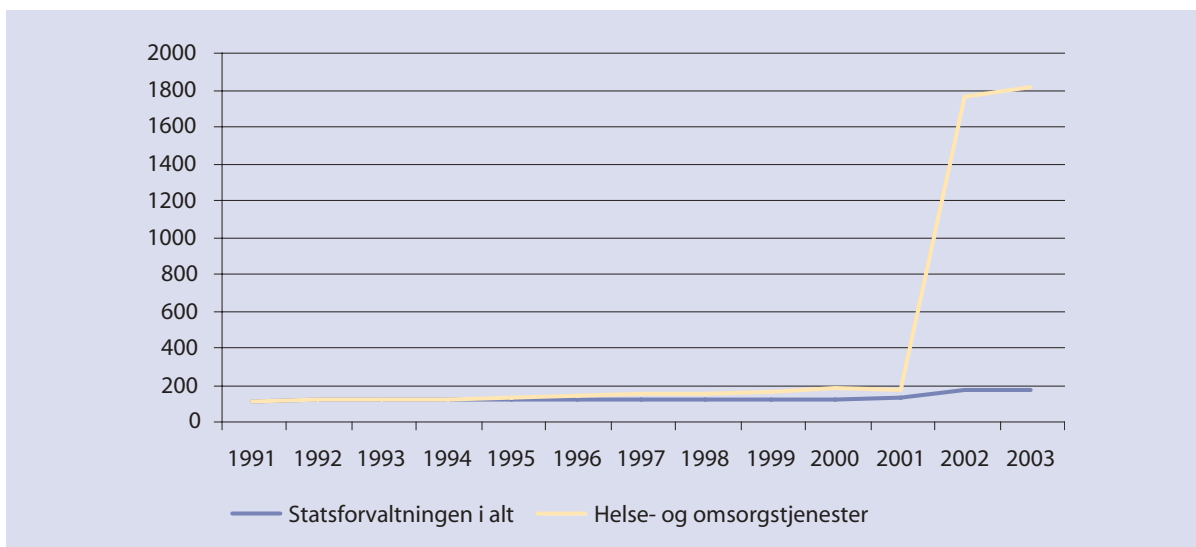
Figur 5.11 Produksjon i statlig undervisning og forskning. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I statlig undervisning og forskning inngår universitets- og høyskolesektoren og statlige forskningsinstitusjoner. Utdannings- og forskningsdepartementet og utdanningsdirektoratet mv. ligger under offentlig administrasjon. Produksjonen av undervisnings- og forskningstjenester i staten har den siste 13 årsperioden vokst med 79 prosent målt i faste priser, som er betydelig sterkere enn statsforvaltningen totalt.

Figur 5.12 Produksjon av statlige helse- og omsorgstjenester. Volumindeks 1991=100

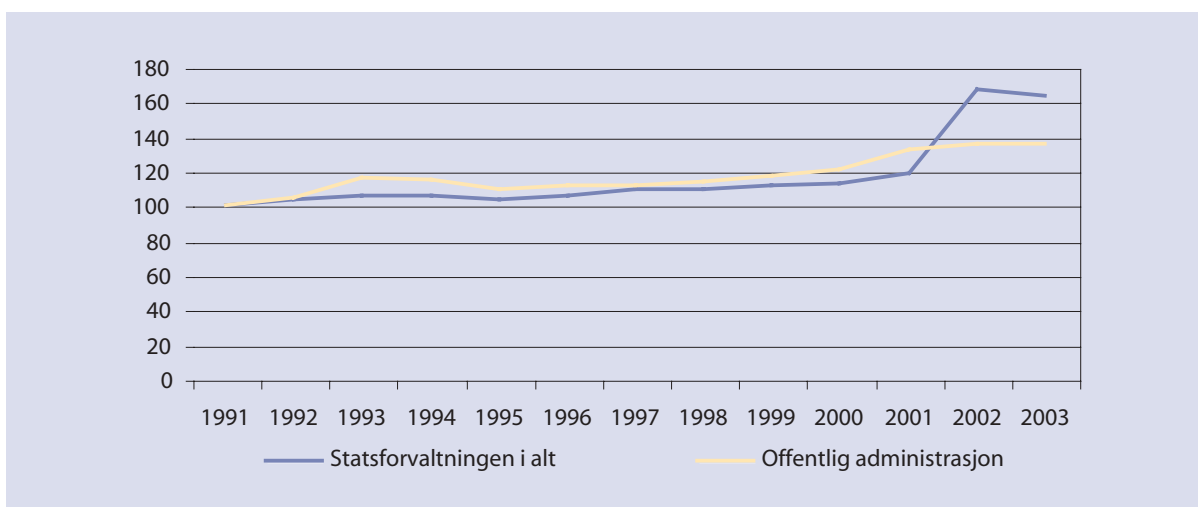

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Før 2002 besto helse- og omsorgstjenester i staten i det alt vesentlige av Rikshospitalet og Radiumhospitalet, i tillegg bl a Statens senter for epilepsi, Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri og helsetjenesten på Svalbard. Fra 2002 består denne sektoren i det alt vesentlige av sykehusene mv. (spesialisthelsetjenesten). Før staten overtok sykehusene, utgjorde helse- og omsorgstjenester om lag 4 prosent av total produksjon i statsforvaltningen. I 2003 var denne andelen ca 32 prosent.

Produksjonen har økt fra 1991 til 2001 med 69 prosent målt i volum. Fra 2001 til 2002 vokste produksjonen med 1 800 prosent. Fra 2002 til 2003 vokste produksjonen i helse- og omsorgstjenester 2,9 prosent.

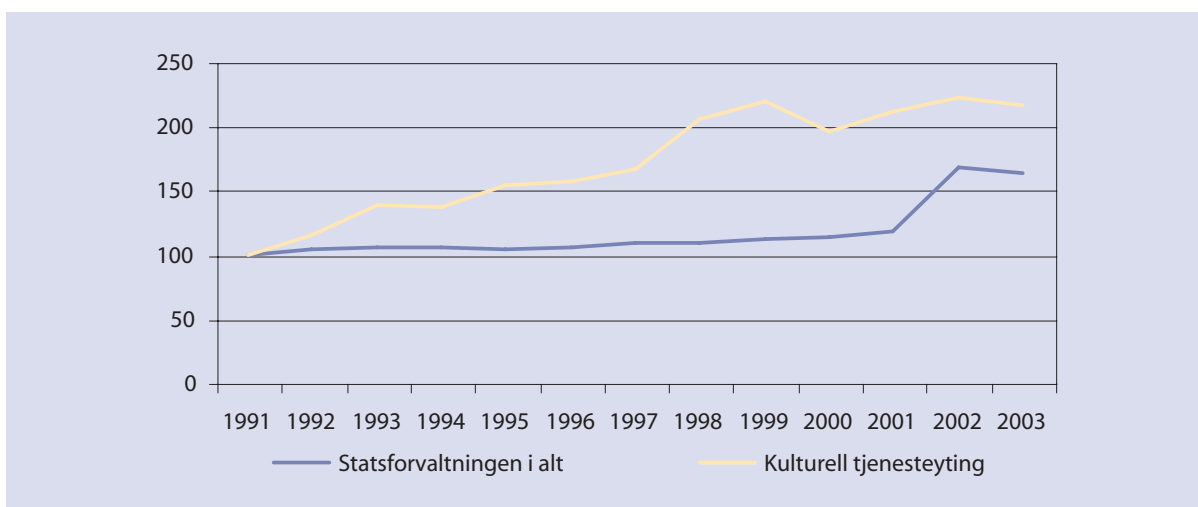
Figur 5.13 Produksjon i offentlig administrasjon. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Produksjonen av *offentlig administrasjon* omfatter bl.a. politi- og påtalemyndighet, retts- og fengselsvesen, skatte- og avgiftsmyndigheter, og annen administrasjon. Produksjonen har vokst med 36 prosent siden 1991. Det var dobbel så sterk vekst som i statsforvaltningen totalt før sykehusene ble tatt inn.

Figur 5.14 Produksjon av kulturell tjenesteyting. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Innenfor kulturell tjenesteyting finner vi Nasjonalgalleriet, Rikskonsertene, Riksteateret og Museet for Samtidskunst m.fl. Veksten i kulturell tjenesteyting på 215 prosent er meget høy sammenlignet med andre næringssektorer. Kulturell tjenesteyting er en meget liten sektor med en produksjon på om lag 900 millioner kroner i året, som tilsvarer snaue 1 prosent av samlet produksjon i statsforvaltningen. Det skal derfor ikke være så stor absolutt økning i ressursbruken, før det gir relativt store prosentvise utslag. Veksten må ses på bakgrunn av vekst og omorganisering av den statlige administrasjon av den kulturelle tjenesteytingen.

5.3 Sysselsetting i staten

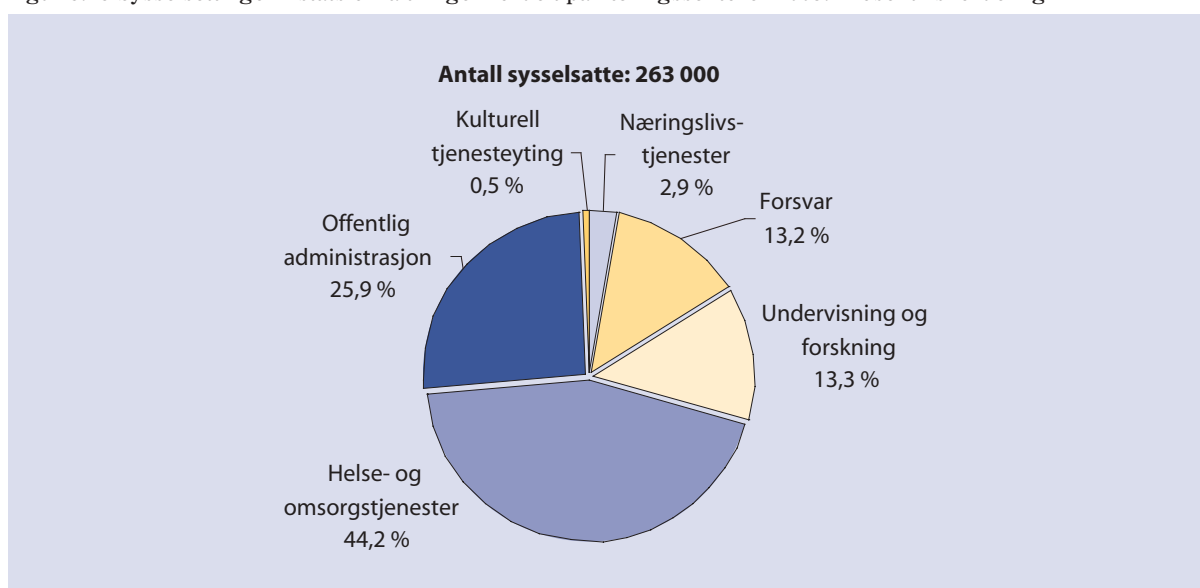
For å belyse sysselsettingen i statsforvaltningen, tar vi utgangspunkt i hovedinndelinger i nasjonalregnskapet som i foregående punkt.

Tabell 5.4 Sysselsettingen i staten fordelt på næringssektorer 2001 og 2003

	Sysselsatte personer (1000)		Prosentvis fordeling	
	2001	2003	2001	2003
Statsforvaltningen i alt	158,9	263,0	100,0	100,0
Næringslivstjenester	13,4	7,5	8,4	2,9
Forsvar	37,1	34,6	23,3	13,2
Undervisning	34,2	35,0	21,5	13,3
Helse- og omsorgstjenester	8,0	116,3	5	44,2
Offentlig administrasjon	64,7	68,2	40,7	25,9
Kulturell tjenesteyting	1,5	1,4	0,9	0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.15 Sysselsettingen i statsforvaltningen fordelt på næringssektorer 2003. Prosentvis fordeling

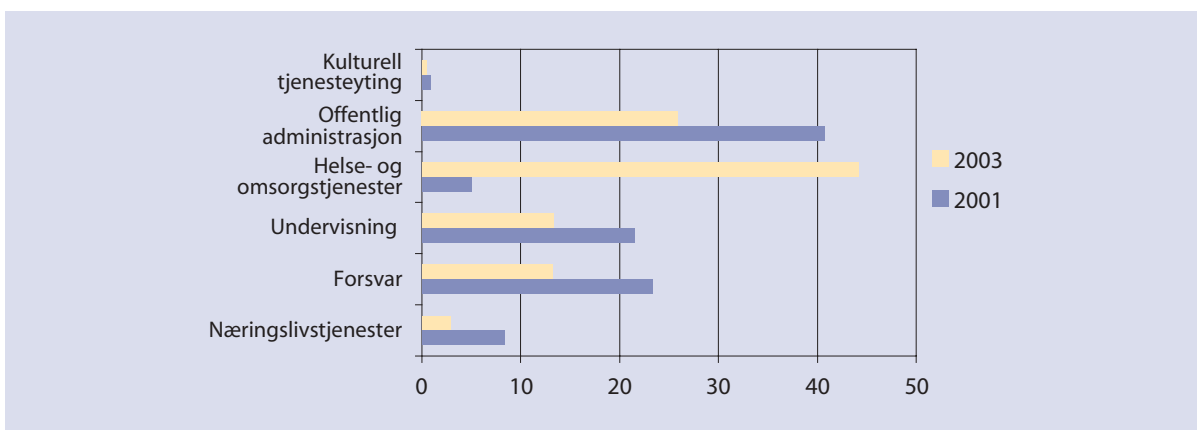
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Helse- og omsorgstjenester er nå den største næringssektoren etter statens overtakelse av sykehusene. Offentlig administrasjon, som inkluderer bl.a. retts- og fengselsvesen, politi- og påtalemyndighet og skatte- og avgiftsmyndigheter, har om lag 26 prosent av sysselsettingen i

statsforvaltningen. 13,2 prosent av sysselsettingen er knyttet til forsvaret, hvorav halvparten er vernepliktige soldater. Undervisning og forskning omfatter 13,3 prosent av de statlige sysselsatte.

I figur 5.16 vises endringer fra 2001 til 2003 i sysselsettingen internt i statsforvaltningen mellom de ulike sektorer.

Figur 5.16 Sysselsettingen i statsforvaltningen 2001 og 2003. Prosent

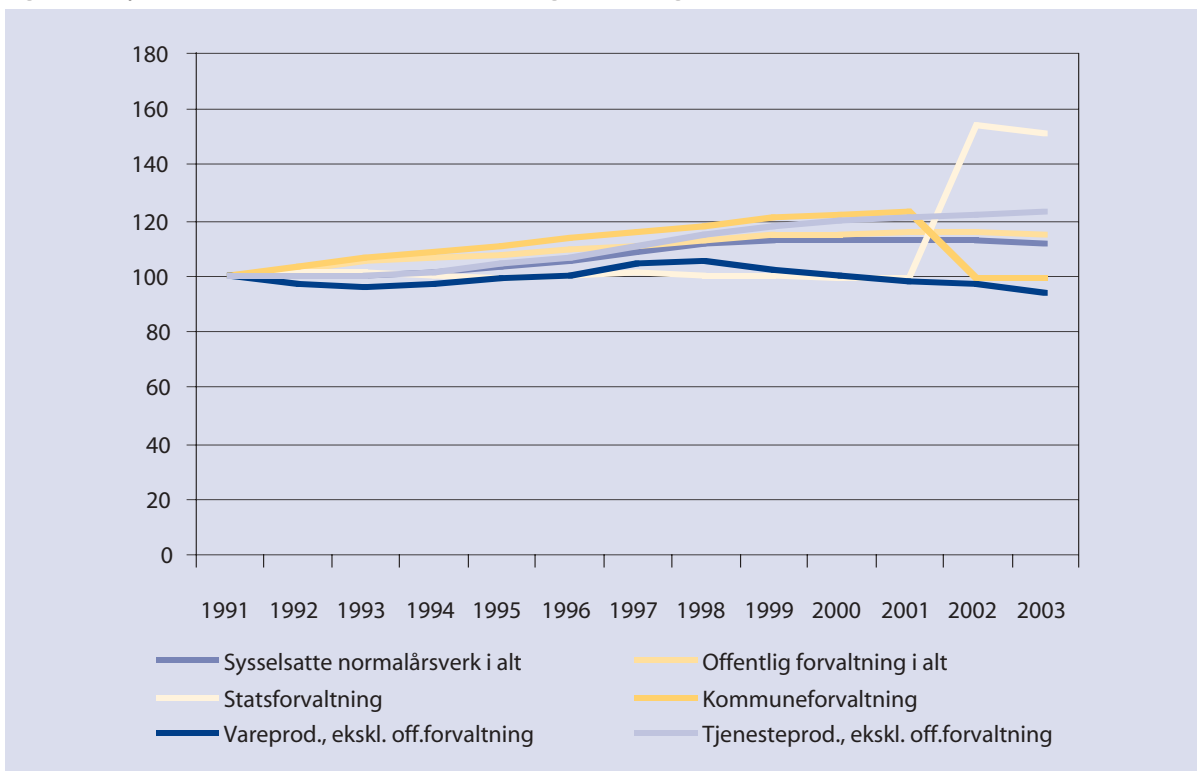

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Overføringen av sykehusene fra fylkeskommunene til staten har ført til en meget stor økning i produksjonen av helse- og omsorgstjenester målt i prosent, fra 5 prosent til 44,2 prosent. Dette har naturligvis redusert betydelig de andre sektorenes prosentvise andel.

Sysselsetting 1991-2003

Figur 5.17 Sysselsatte normalårsverk. Lønnstakere og selvstendige. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 5.5 Sysselsatte normalårsverk. Lønnstakere og selvstendige. 1000. 1991-2003 odde årene

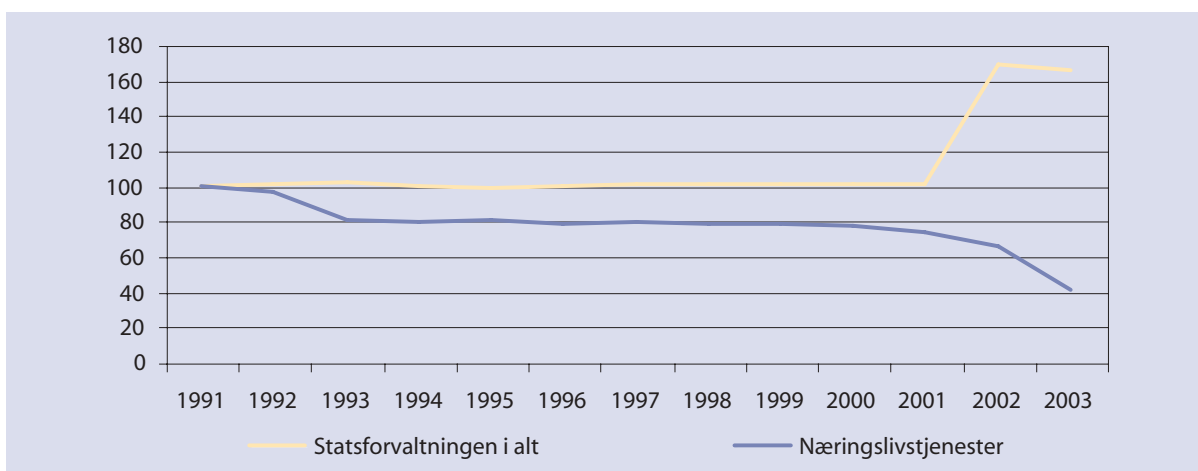
	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Sysselsatte normalårsverk i alt	1757,5	1756,5	1816,7	1906,6	1967,2	1977,2	1965,2
Offentlig forvaltning i alt	494,8	517,8	529,4	547,2	564,5	572,6	566,9
Statsforvaltning	150,2	151,8	148,5	151	150	147,8	226,8
Kommuneforvaltning	344,6	366	380,9	396,2	414,5	424,8	340,1
Vareproduksjon, ekskl. offentlig forvaltning	525,5	503,2	520,4	546,2	538,3	511,7	492,2
Tjenesteproduksjon, ekskl. offentlig forvaltning	737,2	735,5	766,9	813,2	864,4	892,9	906,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Total sysselsetting i økonomien har økt

Totalt antall sysselsatte normalårsverk (hvor deltidssysselsatte er omregnet til heltidssysselsatte) i perioden 1991-2003 økte fra ca. 1,76 millioner årsverk til ca. 1,97 millioner årsverk, eller med 12 prosent. Sysselsatte normalårsverk i offentlig forvaltning har økt 72,1 millioner årsverk, som tilsvarer en 15 prosent økning. Tall for statsforvaltning økte betraktelig og kommuneforvaltning sank betraktelig ved overføringen av sykehusene til staten. Tjenesteyting virksomhet utenom offentlig forvaltning har økt fra ca. 738 000 årsverk til ca. 906 000 årsverk, som tilsvarer en vekst på 23 prosent. Sysselsatte normalårsverk i vareproduserende virksomhet har gått ned om lag 6 prosent.

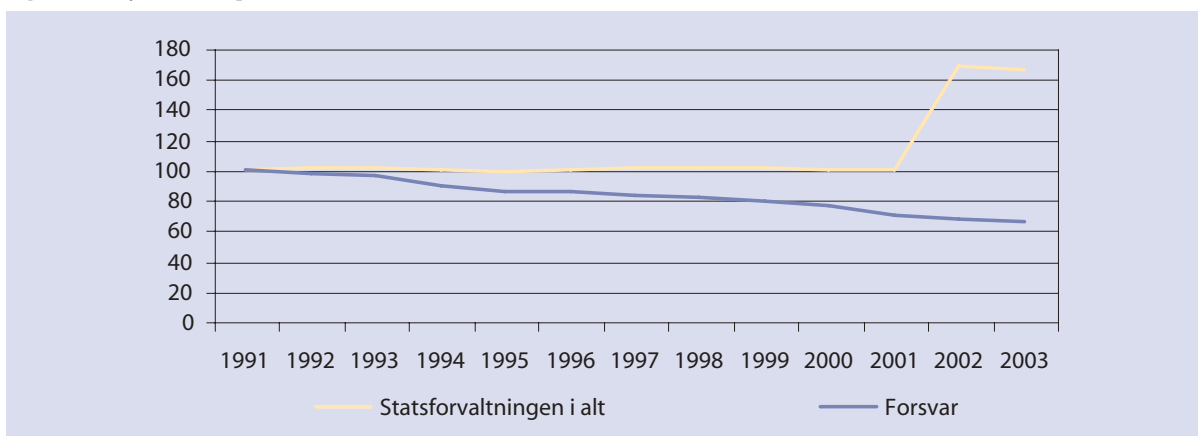
Figur 5.18 Sysselsatte personer i statlige næringslivstjenester. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Statlige næringslivstjenester omfatter bl.a. anleggsvirksomhet, enkelte statlige forskningsinstitutter og arbeidsmarkedsetaten. Sysselsettingen i denne sektoren er gått ned med om lag 59 prosent fra 1991 til 2003. Nedgangen i sysselsettingen har sammenheng med bl.a. endret organisering av virksomheter. I 2002 ble Jernbaneverket et statlig eid foretak, og i 2003 ble produksjonsdelen av Statens vegvesen skilt ut i det statlig eide foretak Mesta. Disse er ikke lenger inkludert i statsforvaltningen.

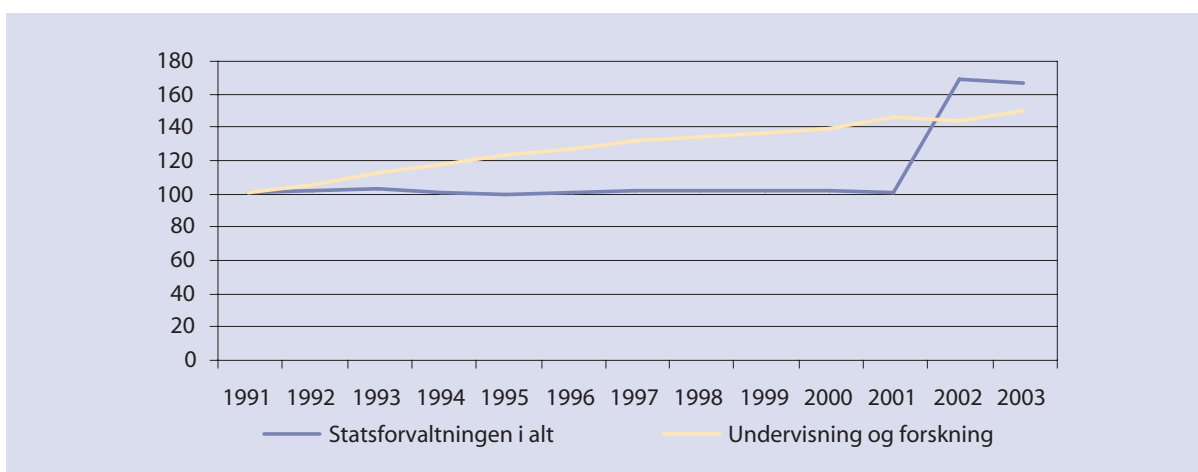
Figur 5.19 Sysselsatte personer i forsvaret. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sysselsettingen i forsvaret, som her også inkluderer vernepliktige soldater, har gjennomgående hatt en jevn nedgang siden 1991. Sysselsettingen i forsvaret har blitt redusert med om lag 35 prosent i denne perioden.

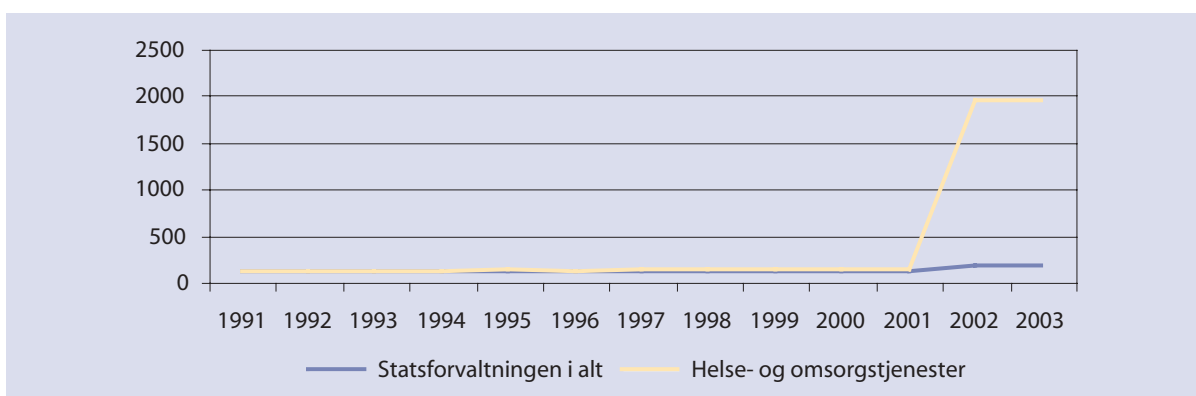
Figur 5.20 Sysselsatte personer i undervisning og forskning. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sysselsettingen i undervisning og forskning har hatt en jevnt stigende vekst i perioden 1991-2003 og har økt med om lag 48 prosent.

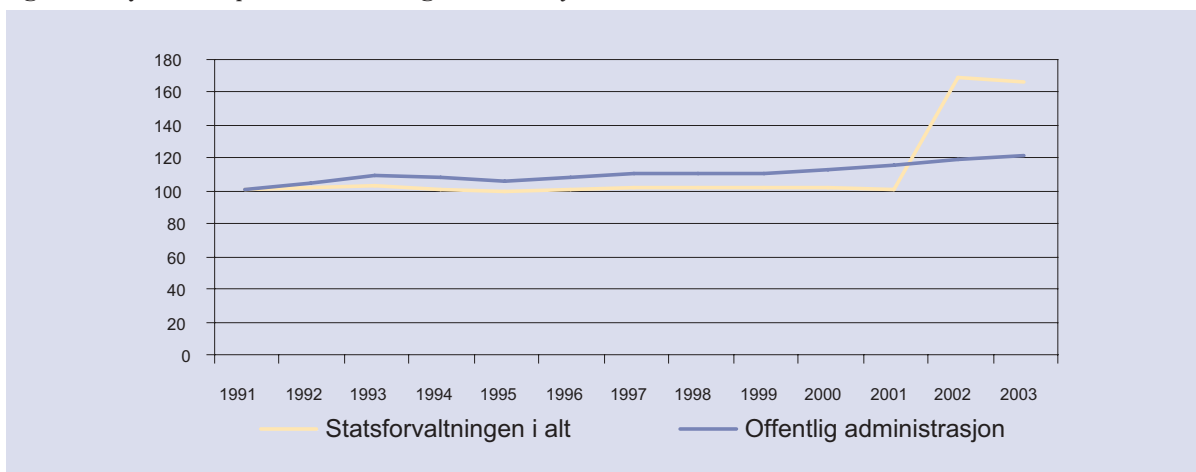
Figur 5.21 Sysselsatte personer i helse- og omsorgstjenester. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I helse- og omsorgstjenester har sysselsettingen stort sett hatt en jevnt stigende vekst fram til 2001. I 2002 ble sykehusene overført til staten. Helse- og omsorgstjenester innenfor statsforvaltningen har nå økt med 110 000 sysselsatte.

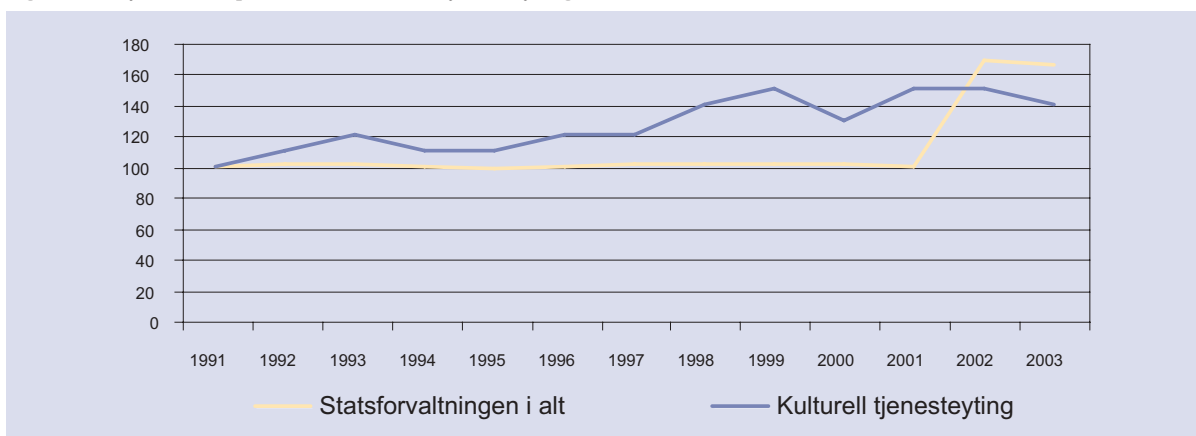
Figur 5.22 Sysselsatte personer i offentlig administrasjon

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig administrasjon inkluderer bl.a. politi- og påtalemyndighet, retts- og fengselsvesen, skatte- og avgiftsmyndigheter, og annen administrasjon. Sysselsettingen i offentlig administrasjon er den andre største næringssektoren med om lag 26 prosent av sysselsettingen i statsforvaltningen. I perioden 1991 til 2003 har offentlig administrasjon hatt en moderat vekst i sysselsettingen på om lag 20 prosent.

Figur 5.23 Sysselsatte personer i kulturell tjenesteyting. Volumindeks 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kulturell tjenesteyting har hatt en betydelig, men ujevn vekst i sysselsettingen i perioden på om lag 40 prosent. Dette er en svært liten sektor med bare én prosent av den totale sysselsettingen i statsforvaltningen, og der endringer i antall sysselsatte kan gi relativt store utslag sammenlignet med andre og større næringssektorer. Økningen i antall sysselsatte i perioden er fra om lag 1 000 til om lag 1 400 sysselsatte, altså en vekst på om lag 400 sysselsatte.

5.4 Statsforvaltningens inntekter og utgifter etter art

Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter grupperes i den offisielle statistikken etter *art*, for å klassifisere de ulike transaksjonene. Vi vil her begrense oss til bare å belyse noen *utvalgte grupper* av inntekter og utgifter i statsforvaltningen.

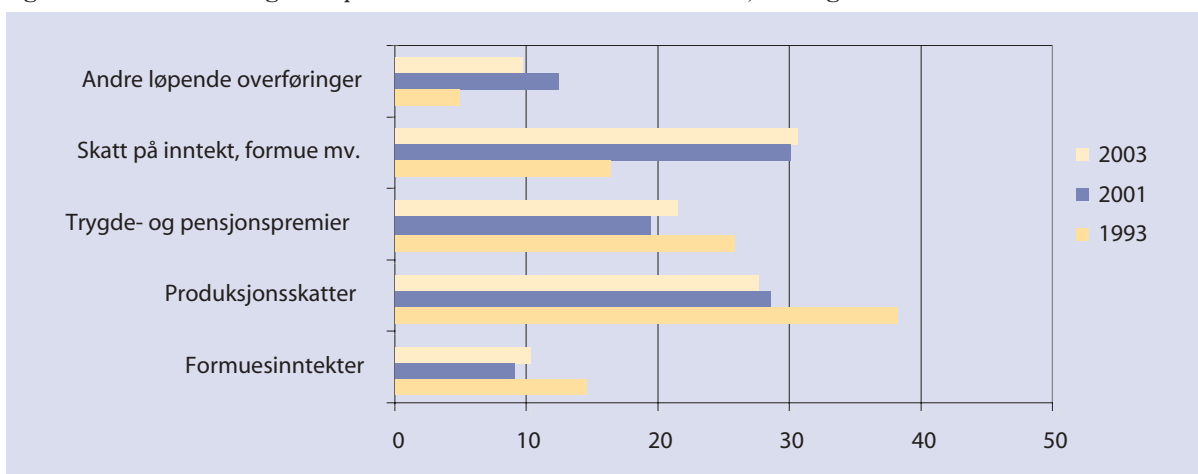
Statens inntekter

Hovedgruppering av *inntekter* etter art er

- Formuesinntekter (renter, utbytte, leieinntekter)
- Skatteinntekter (produksjonsskatter, trygde- og pensjonspremier, skatt på inntekt, formue mv)
- Andre løpende overføringer (fra kommuneforvaltningen, statens forretningsdrift, Norges Bank, bøter, inndragninger mv)
- Kapitalinntekter (avgift på arv og gaver)

Vi vil her se nærmere på de såkalte *løpende inntekter* som består av de tre første gruppene, men noe mer spesifisert, jf. figur 5.24.

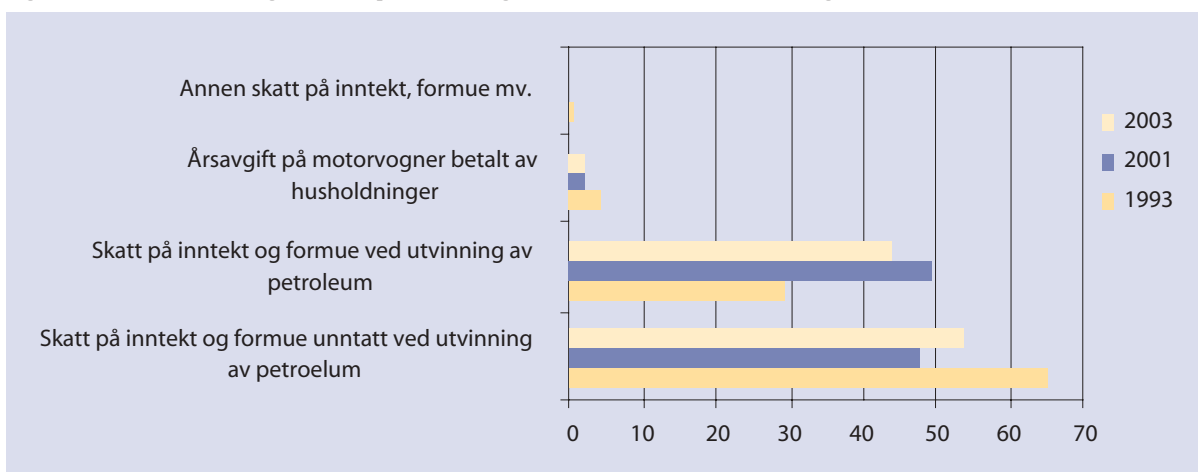
Figur 5.24 Statsforvaltningen. Løpende inntekter etter art. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

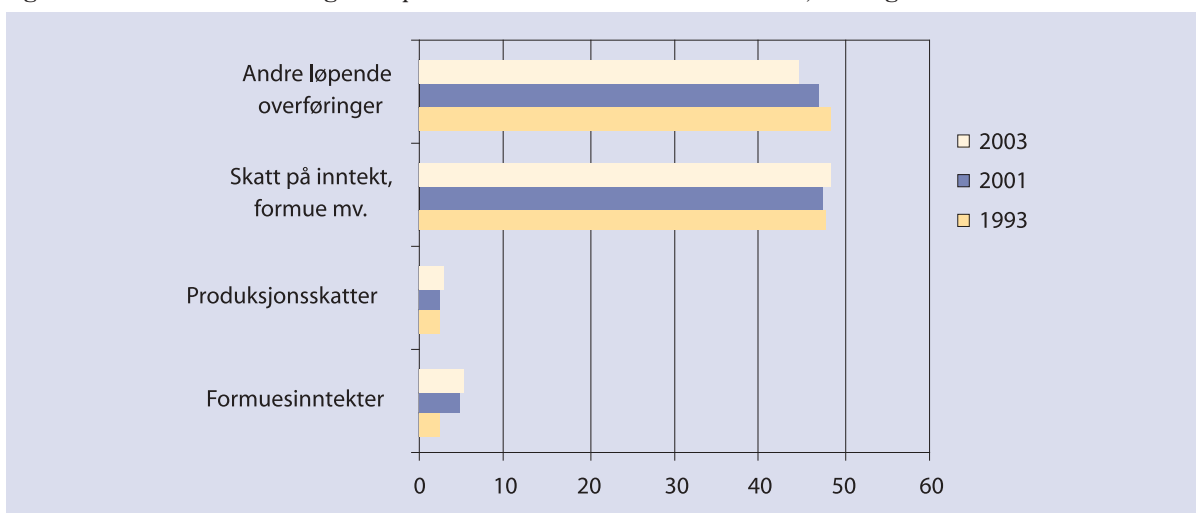
I perioden 1993-2003 økte statens løpende inntekter fra 326,5 milliarder til om lag 722 milliarder kroner (løpende priser). Det var i denne perioden store endringer i sammensetningen av disse inntektene. Dette skyldes særlig økningen i inntektene fra petroleumsvirksomheten, som gjenspeiles både i gruppen *skatt på inntekt, formue mv* og *i andre løpende overføringer* (fra statens forretningsdrift). *Formuesinntektene* var på 14,6 prosent i 1993 og redusert til 10,4 prosent i 2003. *Produksjonsskattene* ble redusert fra 38,2 til 27,7 prosent. Også andelen *trygde- og pensjonspremier* ble redusert, fra 25,8 til 21,5 prosent. *Andre løpende overføringer* økte fra 4,8 til 9,7 prosent. Inntektene fra *skatt på inntekt, formue mv* økte fra 16,5 til 30,7 prosent. Se også figur 5.25 der endringer i sammensetningen av skatt på inntekt og formue mv er nærmere illustrert.

Figur 5.25 Statsforvaltningen. Skatt på inntekt og formue. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.26 Kommuneforvaltningen. Løpende inntekter etter art. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For kommuneforvaltningen var de løpende inntektene i 1993 på 139 milliarder kroner, mens de løpende inntektene i 2003 var på 195 milliarder kroner. Størsteparten av kommuneforvaltningens inntekter kommer fra skatt på inntekt og formue og løpende overføringer fra statsforvaltningen.

Statens utgifter

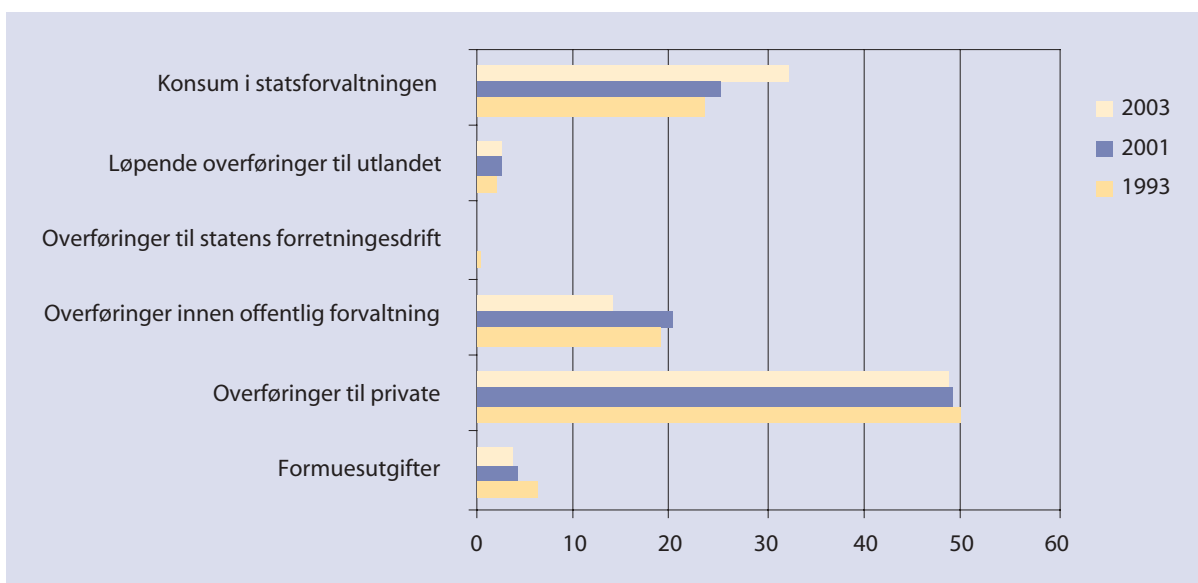
Hovedgrupper *utgifter* etter art³ er

- Formuesutgifter (renter, utbytte)
- Overføringer til private (produksjonssubsidier, stønader til husholdninger)
- Andre løpende overføringer (til kommuneforvaltningen, statens forretningsdrift, løpende overføringer til utlandet)
- Konsum (lønnskostnader, produktinnsats, kapitalslit, (minus) gebyrer, produktkjøp til husholdninger)
- Kapitalutgifter (nettoinvestering i fast realkapital, netto kjøp av tomter og grunn, kapitaloverføringer til næringsvirksomhet og til utlandet)

Vi vil her se nærmere på *løpende utgifter*, som består av de fire første gruppene, men noe mer spesifisert.

³ <http://www.ssb.no/emner/12/01/offinnut/>

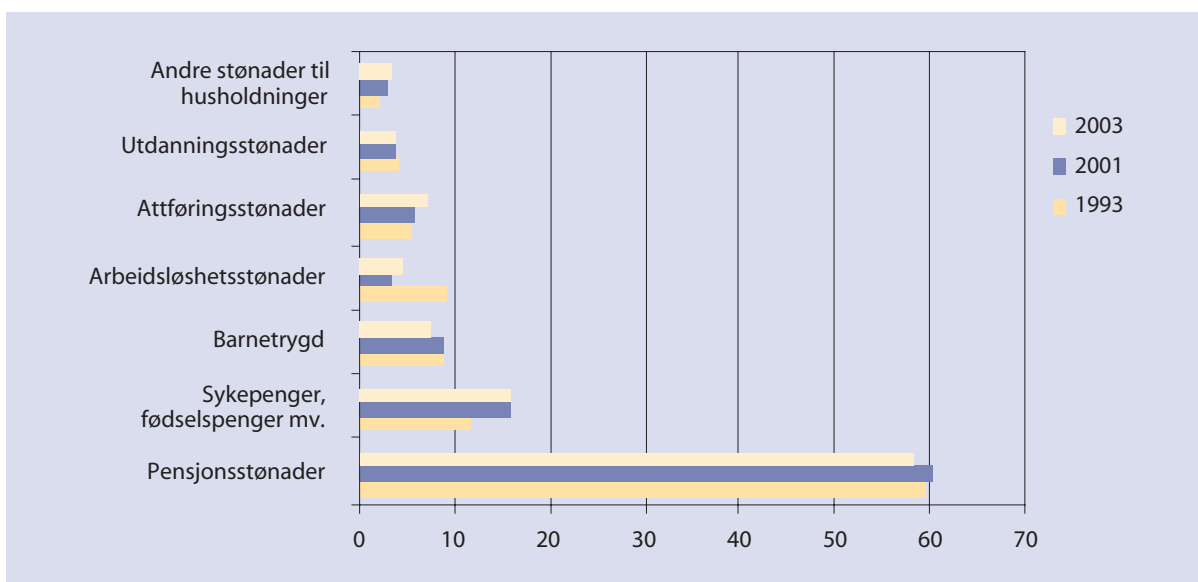
Figur 5.27 Statsforvaltningen. Løpende utgifter etter art. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I perioden 1993-2003 økte statens løpende utgifter fra nærmere 339 milliarder til om lag 576 milliarder kroner (løpende priser). *Formuesutgiftene* ble redusert fra 5,9 til 3,5 prosent. *Overføringer til private* ble redusert fra 49,5 til 48,4 prosent. *Overføringer til statens forretningsdrift* ble redusert fra 0,5 til null prosent. *Løpende overføringer til utlandet* økte fra 1,9 til 2,3 prosent. *Overføringer til kommuneforvaltningen* ble redusert fra 18,9 til 13,8 prosent og *Konsum i statsforvaltningen* økte fra 23,3 til 32 prosent. Dette skyldes hovedsakelig at staten overtok spesialisthelsetjenesten i 2002.

Figur 5.28 Statsforvaltningen. Overføringer til private. Prosentvis fordeling. 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I figur 5.28 illustreres utviklingen i sammensetningen av overføringer fra staten til private. Sammenlignet med 1993 har *arbeidsløshetsstønader* gått ned fra 9 prosent til 4,7 prosent i 2003. Derimot har utgiftene til *sykepenges, fødselspenges mv.* økt fra 11,4 prosent i 1993 til 15,9 prosent i 2003, og *attnføringsstønader* har økt fra 5,3 prosent i 1993 til 7,2 prosent i 2003.

5.5 Statsforvaltningens utgifter etter formål

Formålsgruppering av offentlig forvaltnings utgifter innebærer at utgiftene fordeles etter hva som er hovedhensikten eller formålet⁴ med utgiften. Grupperingen omfatter alle transaksjonene på utgiftssiden, og brukes til å inndelegge utgiftskomponentene i forvaltningen etter hvilket formål de har. De ti hovedgruppene i formålsskategorien er:

1. Alminnelig offentlig tjenesteyting

Omfatter de sentrale utøvende myndigheter på alle nivåer i offentlig forvaltning, samt lovgivende organer. Omfatter også utgifter til finans-, skatte- og avgiftsadministrasjon.

2. Forsvar

Omfatter militært forsvar, sivilforsvaret og sivil beredskap.

3. Politi, rettsvesen mv.

Omfatter politi og brannvesen og retts- og fengselsvesen.

4. Næringsøkonomiske formål

Omfatter næringsøkonomiske formål i primærnæringene, sekundærnæringene, samferdsel samt utvinning og framstilling av energi. Omfatter også utgifter til forbruker-, pris- og handelspolitikk, arbeidsmarkeds- og distriktsutbyggingstiltak.

5. Miljøvern

Omfatter miljøverntiltak og miljøvernutgifter mv.

6. Boliger og nærmiljø

Omfatter bolig- og utbyggingsformål, kloakk, renovasjon og bolig- og nærmiljøformål.

7. Helsepleie

Alle typer sykehus og sykehjem, helsestasjoner og poliklinikker og andre helsetjenester. Omfatter også refusjoner til private for utgifter til medisiner og medisinsk hjelpeutstyr.

8. Fritid, kultur og religion

Omfatter rekreasjon, sport og idrett, samt forvaltning, drift og støtte til kulturformål. Omfatter også kirkelige og andre religiøse formål.

9. Utdanning

Omfatter undervisning på alle nivåer fra grunnskolenivå til universitets- og høghskolenivå, medregnet voksenopplæring.

10. Sosiale omsorgstjenester

Omfatter trygdeoverføringer, sosialhjelp og drift av sosiale institusjoner.

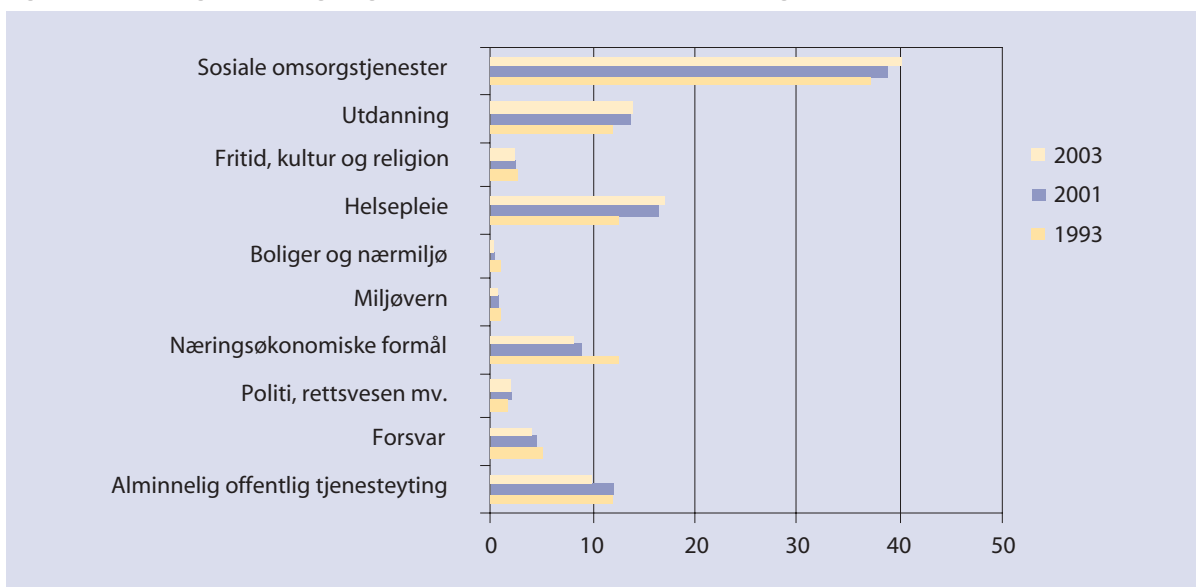
Disse ti hovedformålsskategoriene deles igjen inn i undergrupper. Eksempelvis deles hovedgruppen *utdanning* inn i undergruppene *grunnskoler* og *førskoler*, *videregående skoler*, *universiteter* og *høgskoler*, *utdanning uavhengig av nivå*, *tjenester tilknyttet utdanning* og *utdanning ellers*.

⁴ Formålsgrupperingen følger den internasjonale standarden i SNA/ESA, og betegnes COFOG (Classification Of the Functions Of Government) og ble vedtatt av FN, OECD, Verdensbanken, IMF og EU våren 1999.

Formålsgrupperingen brukes også til å inndele offentlig forvaltnings konsum i kollektivt og individuelt konsum. Kollektivt konsum omfatter generell administrasjon samt forsvar, politi og rettsvesen. Individuelt konsum i offentlig forvaltning omfatter i hovedsak helse, omsorg, utdanning og kultur.

Figur 5.29 viser totale utgifter i offentlig forvaltning (summen av statsforvaltningen og kommunalforvaltningen) fordelt etter formål i 1993 og 2003.

Figur 5.29 Offentlig forvaltning. Utgifter etter formål. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Av de totale utgiftene i 1993 utgjorde gruppen *sosiale omsorgstjenester* 37,3 prosent. Til sammenligning utgjorde denne gruppen 40,3 prosent i 2003. Det er undergrupperingen *sykdom og uførhet* som har økt mest, fra å utgjøre 9,6 prosent i 1993 til 15,6 prosent i 2003 av offentlig forvaltnings totale utgifter.

En annen stor utgiftspost er *helsepleie*. Målt i prosentpoeng er veksten størst i denne formålsgruppen når vi sammenligner 1993 og 2003. I 1993 var utgiftene her på 12,8 prosent av offentlig forvaltnings totale utgifter, mens i 2003 utgjorde disse utgiftene 17,2 prosent - en økning på 4,4 prosentpoeng. Økningen skyldes i stor grad økte utgifter til helseinstitusjoner som i 1993 utgjorde 7,7 prosent, og i 2003 utgjorde 12,4 prosent.

Utgiftene til utdanning økte fra 12,1 til 13,9 prosent. I denne formålsgruppen er det utgifter til *grunnskoler* som har økt mest, fra 4,3 prosent i 1993 til 6,0 prosent i 2003. Dette skyldes grunnskolereformen som ble innført i 1997.

Formålsgruppene *boliger og nærmiljø* og *miljøvern* reduseres noe, men målt i prosent av de totale utgiftene er disse gruppene små.

Den største reduksjonen finner sted i formålsgruppen *næringsøkonomiske formål*. Fra å utgjøre 12,7 prosent av de totale utgiftene i 1993, ble utgiftene redusert til 8,3 prosent i 2003. Reduksjonen har foregått i undergrupperingene *jordbruk*, *skogbruk*, *fiske og fangst* som fra å utgjøre 3,6 prosent i 1993 har gått ned til 2 prosent i 2003. Undergruppen *transport* har også hatt en nedgang fra 5,7 prosent i 1993 til 4,3 prosent i 2003.

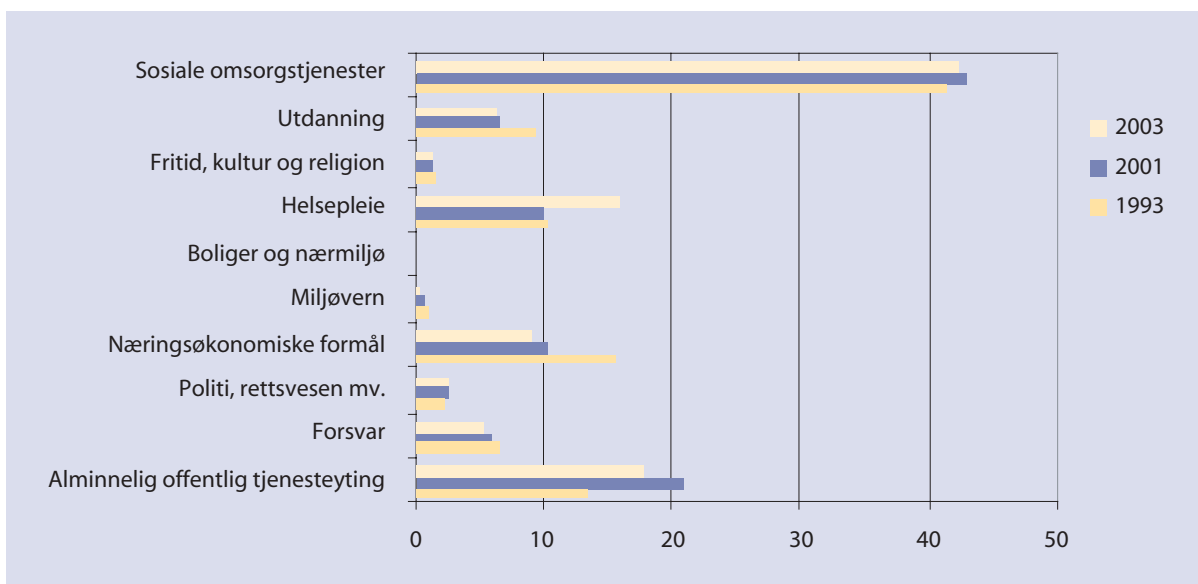
Formålsgruppen *politi, rettsvesen mv.* økte fra 1,9 prosent i 1993 til 2,2 prosent i 2003. Utgiftene til forsvar er 1,1 prosentpoeng lavere i 2003 sammenlignet med 1993. I 2003 utgjorde disse utgiftene 4,1 prosent av offentlig forvaltnings totale utgifter.

Den siste formålgruppen *alminnelig offentlig tjenesteyting* gikk ned fra 12,1 prosent i 1993 til 10,0 prosent i 2003. Reduksjonen her skyldes hovedsakelig lavere utgifter knyttet til offentlige gjeldstransaksjoner, som utgjorde 6,4 prosent i 1993 og 3,4 prosent i 2003.

Statsforvaltningen

For statsforvaltningen er utgiftene til de ulike formålene vist i figur 5.30. Sammenlignet med figuren for hele offentlig forvaltning ser vi at i statsforvaltningen utgjør noen grupper en større andel av totale utgifter og noen andre grupper utgjør en mindre del.

Figur 5.30 Statsforvaltningen. Ugifter etter formål. Prosent 1993, 2001 og 2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Følgende formålsgrupper i statsforvaltningen har økt sin prosentvise andel fra 1993 til 2003:

- *Sosiale omsorgstjenester* økte fra 41,3 til 42,1 prosent
- *Alminnelig offentlig tjenesteyting* økte fra 13,2 til 17,7 prosent
- *Politi, rettsvesen mv* har økt fra 2,0 til 2,4 prosent
- *Helsepleie* fra 10,1 til 15,9 prosent

Den store økningen i andelen utgifter til *helsepleie* i statsforvaltningen skyldes eierskiftet av sykehusene fra 1. januar 2002. Eierskiftet kommer også til syne i figur 5.31 der *helsepleie* utgjorde 30,3 prosent av kommuneforvaltningens totale utgifter i 1993 og 17 prosent i 2003.

Følgende formålsgrupper i statsforvaltningen har redusert prosentvis andel:

- *Forsvar* fra 6,4 til 5,1 prosent
- *Næringsøkonomiske formål* fra 15,5 til 9,0
- *Miljøvern* fra 0,7 til 0,3 prosent
- *Fritid, kultur og religion* fra 1,6 til 1,2 prosent
- *Utdanning* fra 9,1 til 6,2 prosent

Følgende utgiftsgrupper utgjør en større andel i statsforvaltningen enn i hele offentlig forvaltning. Dette er sentrale statlige oppgaver:

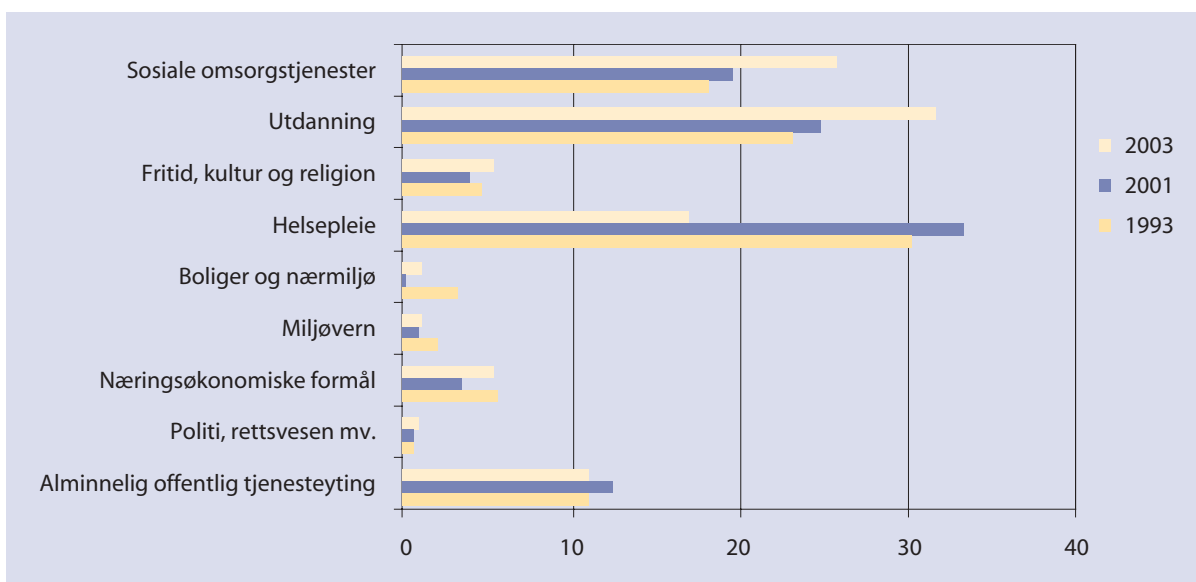
- Sosiale omsorgstjenester, som gjelder folketrygden og overføringer av trygd til private.
- Næringsøkonomiske formål
- Politi, rettsvesen mv
- Forsvar
- Alminnelig offentlig tjenesteyting

Følgende utgiftsgrupper utgjør en mindre andel i statsforvaltningen enn i hele offentlig forvaltning. Dette er områder der kommunene har hovedansvar for oppgaveløsningen:

- Miljøvern
- Boliger og nærmiljø
- Fritid, kultur og religion
- Utdanning

Kommuneforvaltningen

Figur 5.31 Kommuneforvaltningen. Ugifter etter formål. Prosent 1993, 2001 og 2003

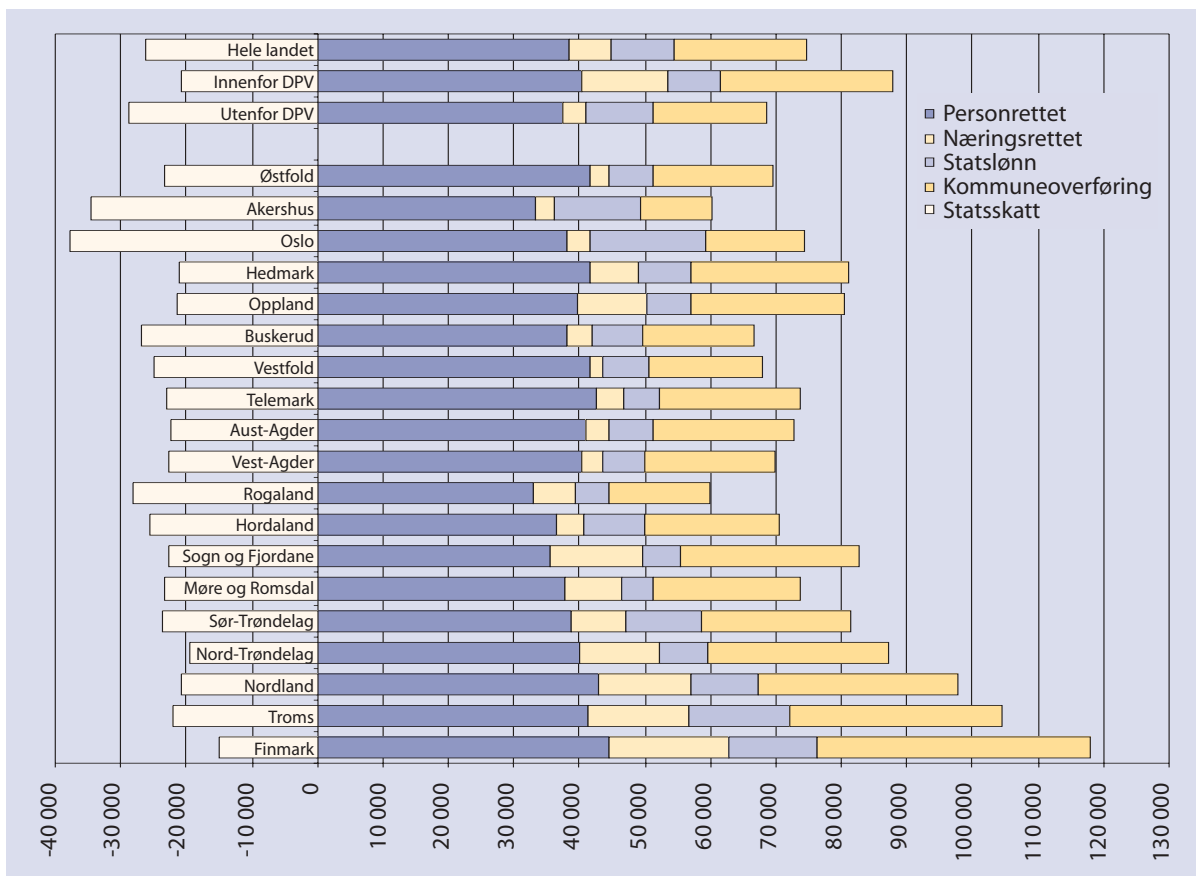
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kommuneforvaltningens utgifter etter formål viser at det er hovedgruppene *sosiale omsorgstjenester* og *utdanning* som har hatt den største prosentvise økningen sammenlignet 1993 og 2003. Disse næringene utgjør 57,6 prosent av kommunesektorens samlede utgifter. Det er særlig kostnadene innenfor pleie og omsorg og skole for 6-åringer som ligger bak økningen. Videre ser vi at det har vært en kraftig reduksjon i utgiftene til *helsepleie*, som skyldes statlig overtakelse av sykehusene i 2002.

5.6 Statlige overføringers geografi

Figur 5.32 viser en oversikt over statlige pengestrømmer fordelt på fylker og sentralitet, dvs. på geografiske områder som ligger henholdsvis innenfor og utenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

Figur 5.32 Statlige pengestrømmer etter sentralitet og fylke. Kroner pr innbygger. 2000

Kilde: Morten Ørbeck, Statlig budsjettpolitikk og regional utvikling, ØF-rapport nr. 15/2002

Det er de *personrettede overføringene* som dominerer i omfang blant de regionaliserte statlige utgiftsordningene og de utgjorde i 2000 gjennomsnittlig kr 38 559 pr innbygger. Denne utgiftsgruppen omfatter

- trygder og stønader via Rikstrygdeverket
- stipender
- rentestøtte og avskrivninger gjennom Statens lånekasse for utdanning
- bostøtte mv

Regnet per innbygger er det relativt moderate regionale forskjeller i disse overføringene, men innbyggere i distriktkommunene (innenfor det distriktspolitiske virkeområdet) mottar i gjennomsnitt 8 prosent høyere personoverføringer enn i sentrale kommuner.

Overføringene til kommuner og fylkeskommuner utgjorde i 2000 gjennomsnittlig kr 20 135 pr innbygger og består av

- rammetilskudd fra Kommunal- og regionaldepartementet
- øremerkede tilskudd fra andre departementer som skal ivareta bestemte formål.

De viktigste øremerkede tilskuddene til fylkeskommunene i 2000 gjaldt sykehussektoren (som nå er statlig), mens de øremerkede tilskuddene til kommunene i hovedsak var innrettet mot barnehager, eldreomsorg, flyktninger, innvandrere og skole.

Statlige lønnsutbetalinger var i 2000 gjennomsnittlig kr 9 635 pr innbygger og høyest i Oslo og Akershus, men også Nord-Norge hadde høye statlige lønnsutbetalinger.

Næringsoverføringer mv. var i 2000 gjennomsnittlig kr 6 372 pr innbygger og omfatter

- arbeidsmarkedstiltak
- tilskudd til energiomlegging
- forskningsmidler fra Norges forskningsråd
- støtte til private helseinstitusjoner
- jordbruksstøtte
- SND-tilskudd
- skipsbyggingsstøtte mv.

I tillegg er verdien av redusert arbeidsgiveravgift, tilsvarende nær 7 mrd. kroner på landsbasis, regionalisert og medregnet i tallene. Både samlet og enkeltvis har disse nærings- og distriktsrettede overføringene store regionale ulikheter og er i sum viktigst i de nordnorske fylkene, Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Oppland.

Personekstraktene til staten var i 2000 gjennomsnittlig 20 741 kr per innbygger i distriktskommunene mot kr 28 817 i sentrale områder, og er høyest i Oslo og Akershus og lavest i Finnmark.

Samlede statlige overføringer/utgifter var i 2000 gjennomsnittlig kr 74 702 per innbygger. Blant fylkene ligger Finnmark høyest med 118 162 kr og Akershus lavest med 60 397 per innbygger.

6 Offentlig sektor i et internasjonalt perspektiv

Noen enkle sammenligninger mellom Norge og noen utvalgte land

I det følgende gjøres noen enkle sammenligninger i noen utvalgte tabeller og figurer mellom *offentlig forvaltning* i Norge og i en del utvalgte land. Den sentrale offentlige forvaltning (staten), den regionale og lokale offentlige forvaltning (kommuner mv) behandles således under ett. Med offentlig forvaltning forstår vi virksomhet som er kontrollert av offentlige myndigheter og hovedsakelig finansiert av offentlige midler. Institusjoner innenfor helse, undervisning og forskning regnes som en del av offentlig forvaltning dersom mer enn 50 prosent av de løpende utgifter dekkes av offentlige midler, og dersom institusjonene er opprettet etter politiske vedtak og virksomheten kontrolleres av myndighetene.

Internasjonale sammenligninger er problematiske

Sammenligninger mellom land er ofte både interessante og viktige, men er ikke uproblematiske. For det første kan metodemessige forhold i statistikkproduksjonen i ulike land representere en usikkerhetsfaktor ved sammenligninger. Et annet forhold er at land er institusjonelt ulikt bygd opp, og de oppgaver de ulike institusjonelle nivåene ivaretar vil kunne variere betydelig. Forskjeller i ulike statistikker er ofte et resultat av ulik organisering. Til tross for at man skal være varsom med å ukritisk sammenligne forhold mellom land, så anses imidlertid slik informasjon også som nyttig i mange sammenhenger.

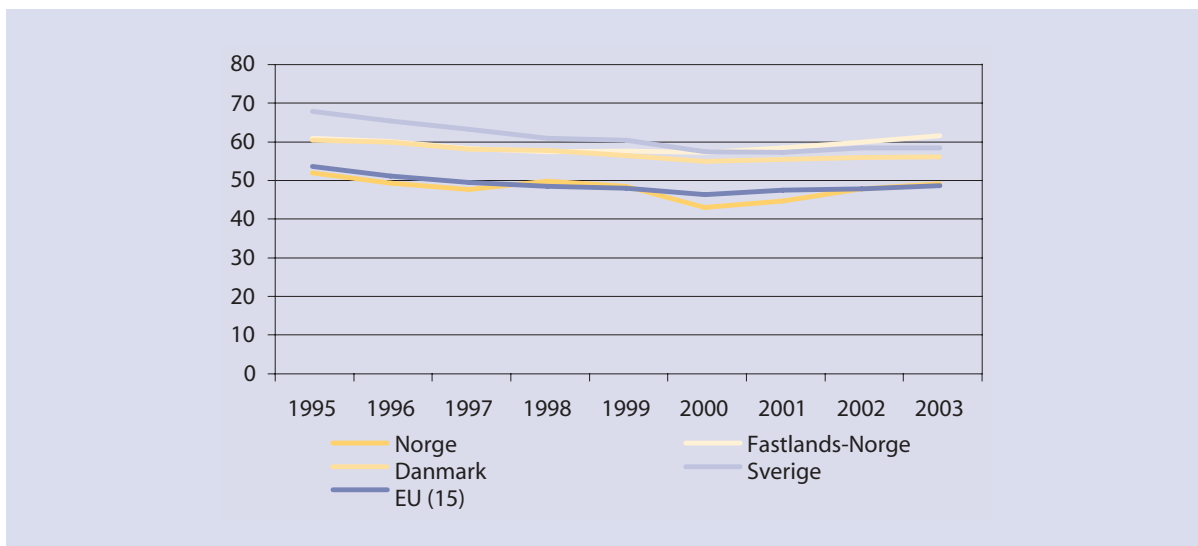
Vi har valgt å sammenligne offentlig sektor i Norge med offentlig sektor i en del andre land på følgende områder:

- Utgifter
- Konsum
- Skatter
- Finansinvesteringer
- Gjeld
- Helse (utgifter)
- Utdanning (utgifter)
- Bruk av Internett

6.1 Offentlig forvaltnings utgifter

Figur 6.1 illustrerer offentlig forvaltnings utgifter i Norge sammenlignet med EU, Danmark og Sverige i perioden 1995-2003.

Figur: 6.1 Offentlig forvaltnings utgifter i prosent av BNP. 1995-2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig forvaltning i Norge er relativt stor i forhold til BNP

I 2003 utgjorde offentlige utgifter i Norge 48,9 prosent av total BNP. Utgiftsandelen til offentlig forvaltning i Norge er noe lavere enn nivået i Danmark og Sverige, som var på henholdsvis 56,0 og 58,3 prosent i 2003. Målt som andel av Fastlands-Norges BNP, utgjør offentlige utgifter Norges 61,4 prosent. For øvrig var gjennomsnittet av offentlige utgifter for EU-landene på 48,5 prosent i 2003.

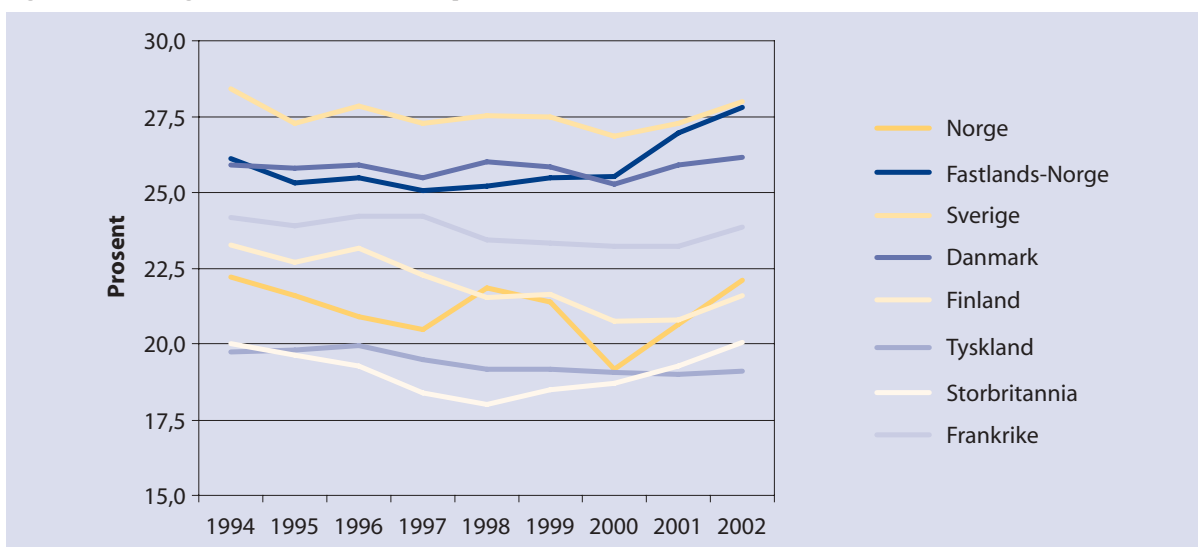
6.2 Offentlig konsum

Tabell 6.1 Offentlig konsum i enkelte land i prosent av BNP. 1994-2002

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Norge	22,2	21,6	20,9	20,5	21,9	21,4	19,1	20,6	22,1
Fastlands-Norge	26,1	25,3	25,5	25,0	25,2	25,5	25,5	27,0	27,8
Sverige	28,4	27,3	27,9	27,3	27,5	27,5	26,8	27,2	28,0
Danmark	25,9	25,8	25,9	25,5	26,0	25,8	25,3	25,9	26,1
Finland	23,3	22,7	23,1	22,3	21,5	21,6	20,7	20,8	21,6
Tyskland	19,7	19,8	19,9	19,5	19,2	19,1	19,1	19,0	19,1
Storbritannia	20,0	19,6	19,3	18,4	18,0	18,5	18,7	19,3	20,0
Frankrike	24,1	23,9	24,2	24,2	23,4	23,3	23,2	23,2	23,9

Kilde: OECD National Accounts Volume II og Statistisk sentralbyrå

Figur 6.2 Offentlig konsum i enkelte land i prosent av BNP. 1994-2002

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlig konsum i Norge er lavere enn i Danmark og Sverige

Offentlig konsum i prosent av BNP er et sentralt og mye brukt mål for størrelsen på offentlig forvaltning. Dette er definert som verdien av tjenesteproduksjonen i offentlig forvaltning fratrukket de gebyrbetalingene brukerne av tjenestene selv må betale, pluss offentlige kjøp av varer og tjenester for husholdninger. Konsumutgiftene i offentlig forvaltning er lik summen av konsumet i stats- og kommuneforvaltningen. De største utgiftsartene i konsumet er knyttet til lønnskostnader og produktinnsats.

Tabell 6.1 og figur 6.2 viser utviklingen i offentlig forvaltnings konsum i Norge sammenlignet med andre land i perioden 1994-2002. Ser vi på offentlig konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge, ligger konsumet fra 1994-2000 på nivå med Danmark og i 2001 og 2002 på nivå med Sverige. I perioden 1994-2000, bortsett fra 1998, viste konsumutgiftenes andel av BNP en fallende tendens. Årsaken til det var at BNP økte relativt mer enn offentlig forvaltnings konsumutgifter i denne perioden. Dette hang i stor grad sammen med store norske oljeinntekter som har bidratt til en betydelig vekst i BNP. I 2001 og 2002 har konsumet i offentlig forvaltning i prosent av BNP igjen økt noe og utgjorde 22,1 prosent i 2002.

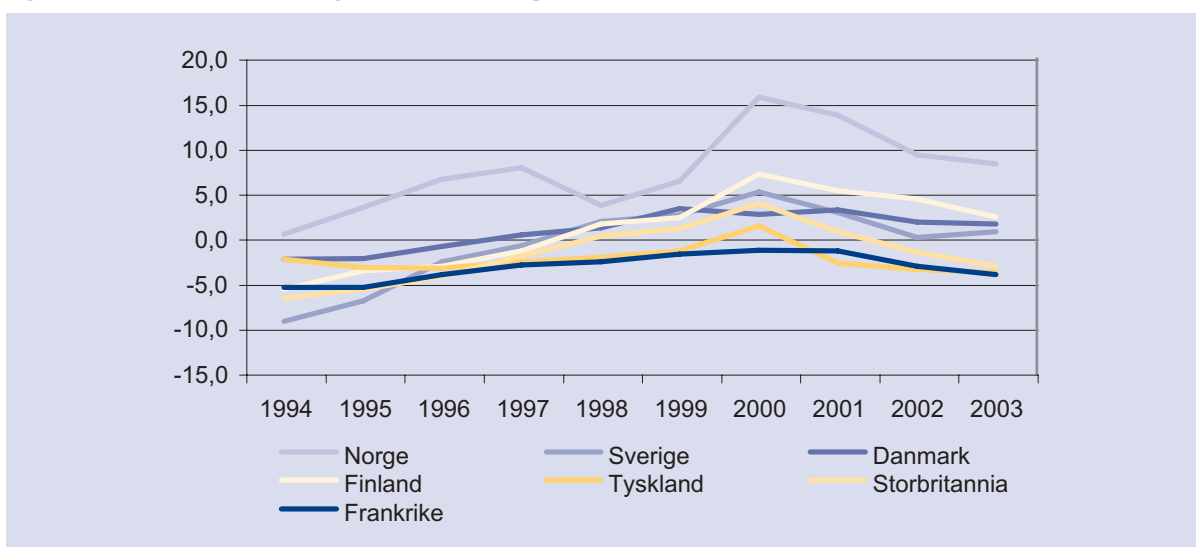
6.3 Netto finansinvesteringer

Tabell 6.2 Offentlig forvaltnings netto finansinvesteringer i enkelte land. Prosent av BNP. 1994-2003

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Norge	0,4	3,4	6,5	7,8	3,6	6,3	15,6	13,6	9,2	8,2
Sverige	-9,3	-7,0	-2,7	-0,9	1,8	2,5	5,1	2,8	0,0	0,7
Danmark	-2,4	-2,3	-1,0	0,3	1,1	3,2	2,6	3,1	1,7	1,5
Finland	-5,7	-3,7	-3,2	-1,5	1,5	2,2	7,1	5,2	4,3	2,3
Tyskland	-2,4	-3,3	-3,4	-2,7	-2,2	-1,5	1,3	-2,8	-3,5	-3,9
Storbritannia	-6,7	-5,7	-4,3	-2,0	0,2	1,0	3,8	0,7	-1,6	-3,2
Frankrike	-5,5	-5,5	-4,1	-3,0	-2,7	-1,8	-1,4	-1,5	-3,2	-4,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 6.3 Netto finansinvesteringer i enkelte land i prosent av BNP. 1994-2003

Kilde: Statistisk sentralbyrå

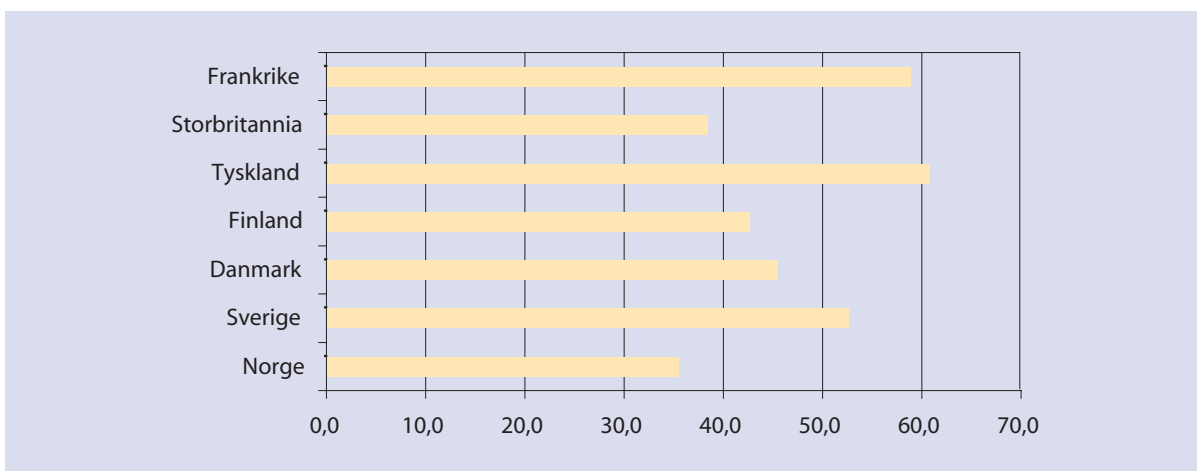
Utviklingen i Norge er sterk og positiv

Nettofinansinvesteringene for offentlig forvaltning gir uttrykk for det offentlige budsjettbalanse, og framkommer som differansen mellom offentlig forvaltnings totale inntekter og totale utgifter. Utviklingen i offentlig forvaltnings nettofinansinvesteringer som andel av BNP framgår av tabell 6.2 og figur 6.3, og viser at den finansielle utviklingen har vært atskillig mer positiv i Norge enn i de andre landene. Et av kriteriene i Maastricht-traktaten krever at nettofinansinvesteringene, målt med negativt fortegn, ikke skal overstige tre prosent av BNP. Alle medlemslandene i EU har forpliktet seg til å oppfylle dette kriteriet. Norge har oppfylt kriteriet hele perioden.

Selv om den økonomiske utviklingen målt ved nettofinansinvesteringene har vært positiv for alle landene, så har utviklingen i Norge vært spesielt sterk og positiv, men dette henger igjen sammen med våre store oljeinntekter. Som følge av relativt store nettofinansinvesteringer over tid, er det i Norge bygget opp en positiv finansiell formue i offentlig forvaltning. I mange andre land har år med negative nettofinansinvesteringer resultert i økt nettogjeld, noe som igjen har ført til betydelig rentebelastning på de offentlige budsjettene.

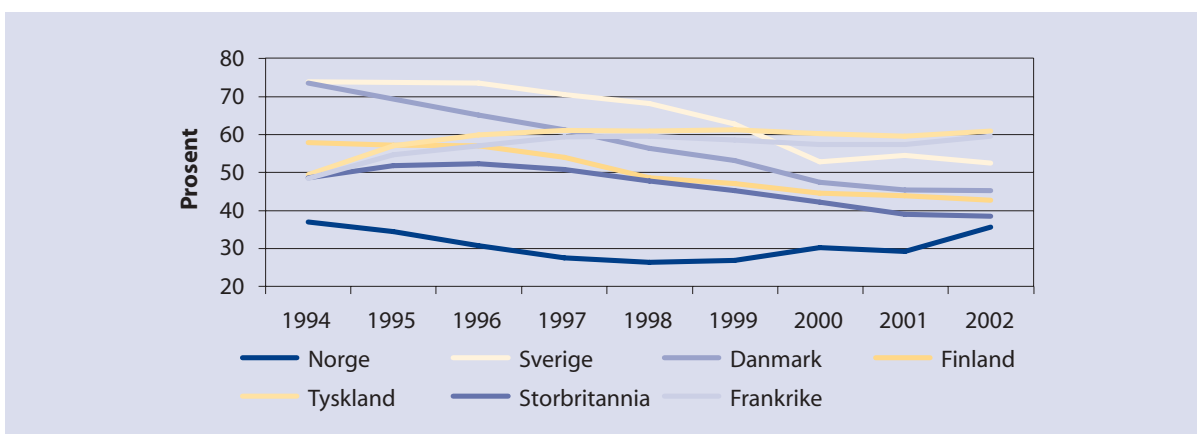
6.4 Offentlig gjeld

Figur 6.4 Offentlig forvaltning. Bruttogjeld i enkelte land ifølge Maastricht-traktatens definisjoner. Prosent av BNP. 2002

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 6.5 Offentlig forvaltning. Bruttogjeld i enkelte land ifølge Maastricht-traktatens definisjoner, i prosent av BNP. 1994-2002

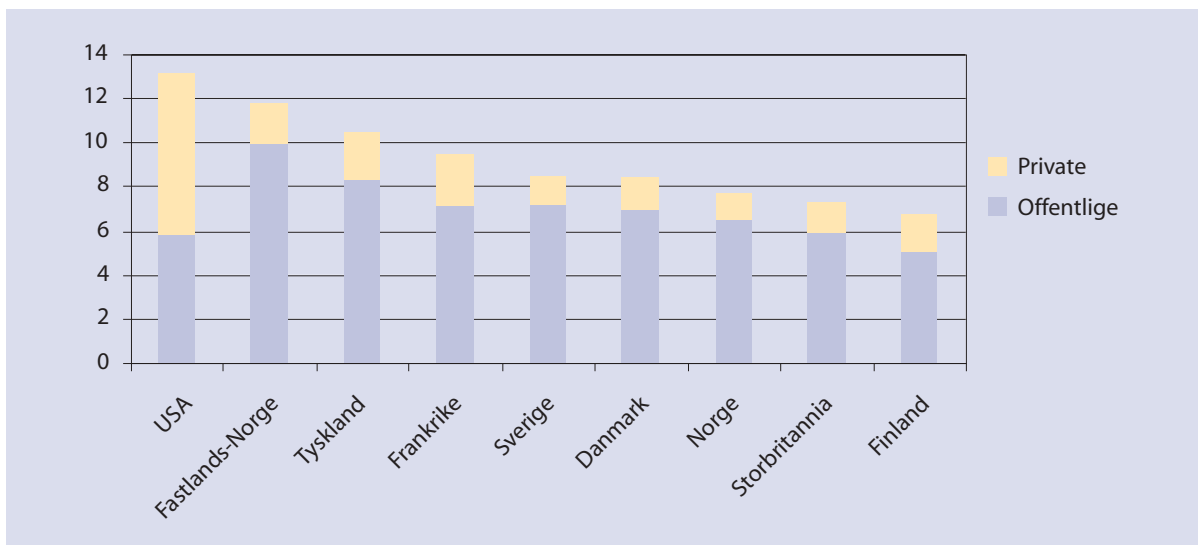

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det andre hovedkriteriet i Maastricht-avtalen er knyttet til offentlig gjeld. Kriteriet sier at den offentlige bruttogjelden ikke skal overstige 60 prosent av BNP. Figur 6.4 viser at alle landene med unntak av Tyskland oppfylte dette kriteriet i 2002. Norge hadde imidlertid i 2002 fordringer som var betydelig større en gjelden. For Norges del ville derfor nettogjelden gitt et riktigere bilde av offentlig forvaltnings formue. I 2002 hadde offentlig forvaltning i Norge nettofordringer på 913 mrd. kroner.

6.5 Utgifter til helse.

Figur 6.6 Offentlige og private utgifter til helse. Prosent av BNP. 2000

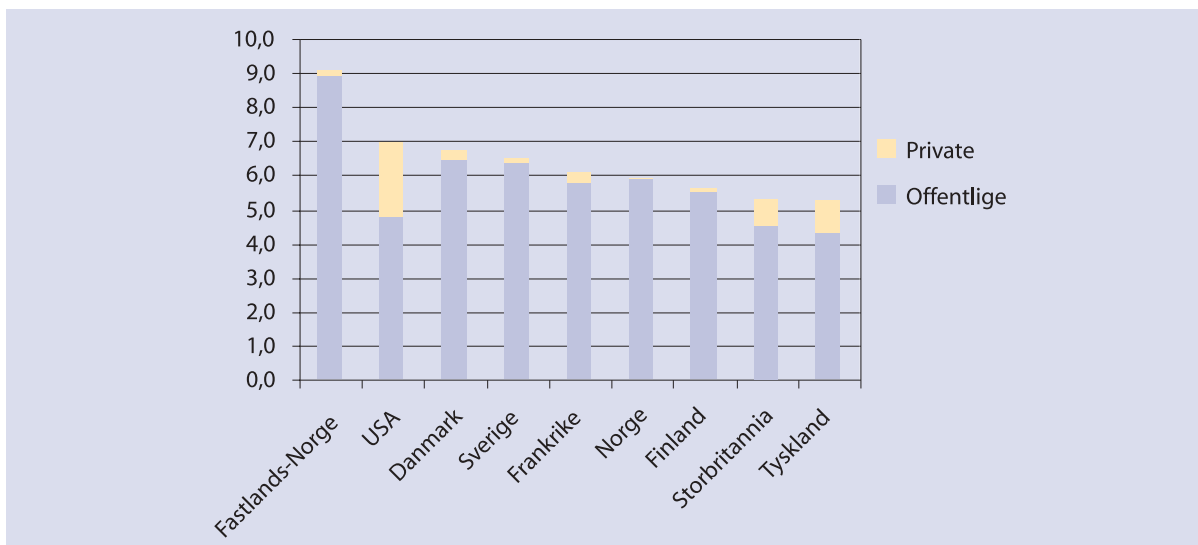
Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

Utgiftene til helse i Norge er omtrent som i de andre nordiske landene

Helseutgifter er den største utgiftskategorien under offentlig konsum. Målt i prosent av BNP er de samlede utgiftene til helse i Norge omtrent på nivå som i de andre nordiske land, og ligger i midten for EU landene. Fordelingen mellom private og offentlige utgifter er også omtrent den samme som i EU.

6.6 Utgifter til utdanning

Figur 6.7 Offentlige og private utgifter til utdanning. Prosent av BNP. 2000

Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

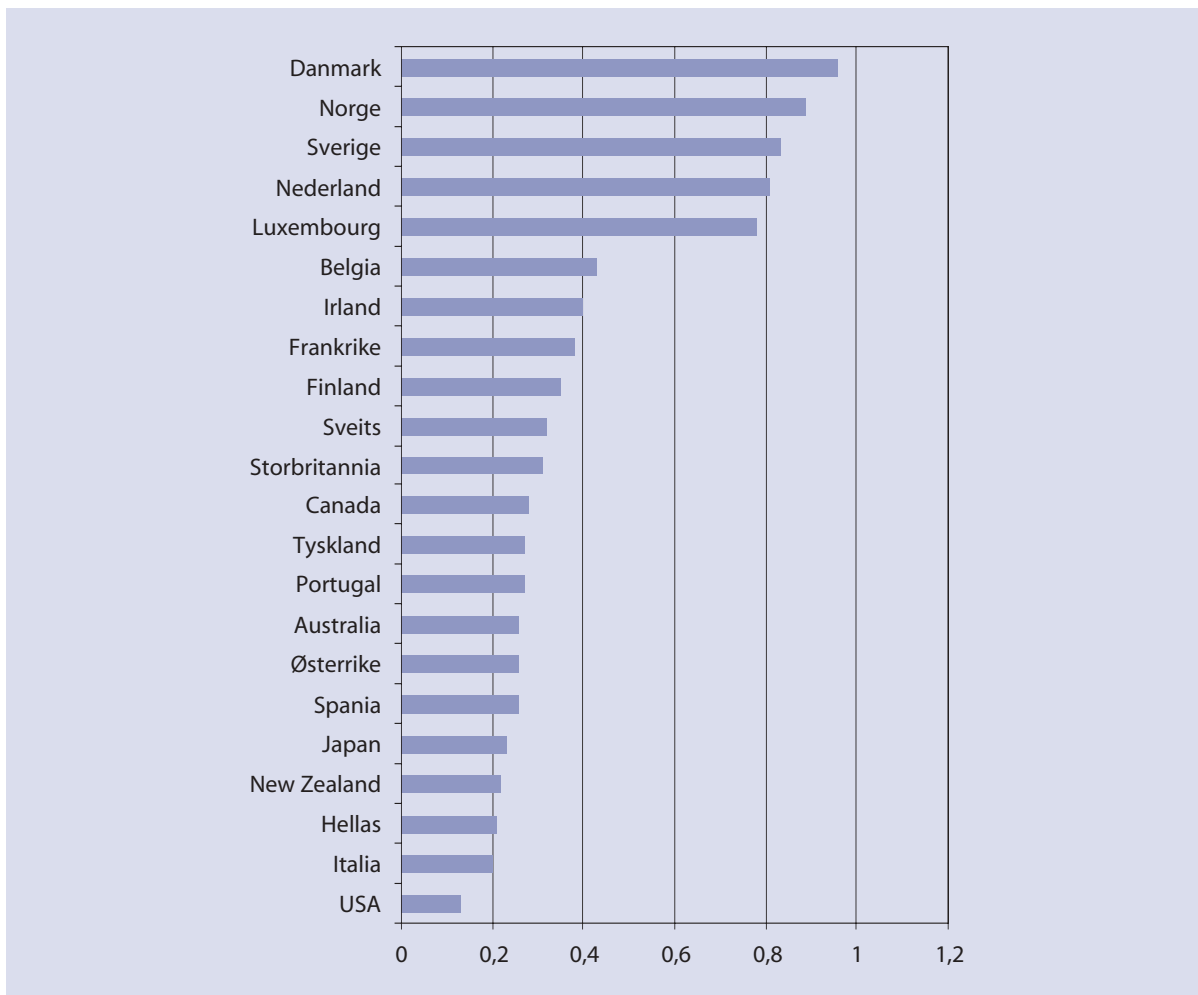
Utgifter til utdanning nærmer seg gjennomsnittet for de nordiske landene

Samlede offentlige og private utgifter til utdanning i Norge ligger omtrent på det samme nivået som de andre nordiske landene målt som prosent av BNP. Norge havner midt på treet i OECDs sammenlikning av 15-åringers ferdigheter i lesing, men på den lavere siden sammenlignet med de andre nordiske landene. Den forventede utdanningslengden for en femåring i Norge var 17,9 år. Det var den laveste forventede utdanningslengde i de nordiske landene, men over gjennomsnittet for OECD-landene som er 17,2 år.

6.7 Utgifter til utviklingshjelp

Nivået på utviklingshjelp måles vanligvis i prosent av bruttonasjonalinntekt (BNI), og brukes ofte for å sammenligne lands utgifter til u-hjelp. I figur 6.8 vises tall (foreløpige) fra OECD-land.

Figur 6.8 Offentlige utgifter til utviklingshjelp. 2002. Prosent av BNI

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Norges bistand var 0,89 prosent av BNI

Offentlige utgifter til utviklingshjelp for OECD som helhet i 2002 utgjorde 0,23 prosent av medlemslandenes samlede bruttonasjonalinntekt (BNI).

Det er bare Danmark som har en høyere bidragsgrad med 0,96 prosent enn Norge. Foruten de tre skandinaviske landene var det bare Nederland og Luxembourg i 2002 som oppfylte FNs mål om at utviklingshjelp bør utgjøre 0,70 prosent av BNI.

I tabell 6.3 vises endringer i offentlige utgifter til hjelp for utvalgte OECD-land.

Tabell 6.3 Offentlige utgifter til utviklingshjelp. 2001 og 2002. Endring i prosent

	Millioner US dollar		Endring i prosent	Prosentvis volumendring ¹
	2001	2002*		
Danmark	1 634	1 643	0,6	-5,8
Norge	1 346	1 696	26,0	12,7
Sverige	1 666	1 991	19,5	10,9
Nederland	3 172	3 338	5,2	-3,3
Frankrike	4 198	5 486	30,7	22,1
Tyskland	4 990	5 324	6,7	-0,2
Storbritannia	4 579	4 924	7,5	0,0
Italia	1 627	2 332	43,3	32,6
Canada	1 533	2 006	30,9	31,2
USA	11 429	13 290	16,3	15,0
Japan	9 847	9 283	-5,7	-1,2
Andre	6 315	6 961	10,2	-
OECD/DAC i alt	52 336	58 274	11,3	7,2

* Foreløpige tall
¹ Justert for pris- og valutakursendringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utviklingshjelpen fra Norge har økt mest

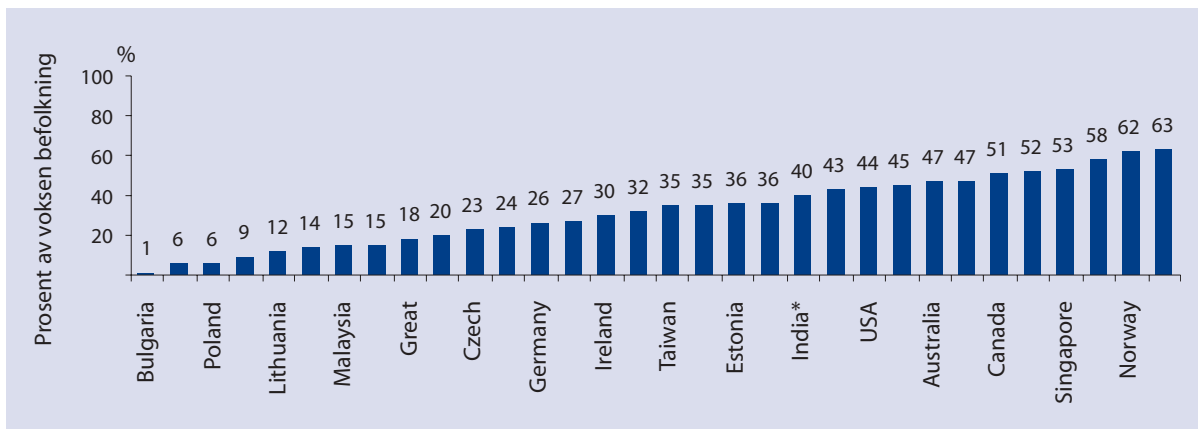
Tolv av 22 OECD-land hadde en økning i utviklingshjelpen som andel av BNI fra 2001 til 2002. Norge hadde den største økningen med 0,09 prosentpoeng fra 0,80 til 0,89 prosent av BNI. Deretter fulgte Irland med en økning i sin andel av BNI på 0,07 prosentpoeng og deretter Sverige, Belgia, Frankrike og Canada – alle med en økning på 0,06 prosentpoeng. Målt som andel av BNI hadde Danmark den største nedgangen med 0,07 prosentpoeng fra 1,03 til 0,96 prosent av BNI. Danmark var allikevel også i 2002 det landet hvor utviklingshjelpen utgjorde størst andel av BNI.

6.8 Bruk av Internett

Bruk av Internett i kontakt mellom befolkningen og offentlig sektor kartlegges gjennom internasjonale undersøkelser. Utdrag av en slik undersøkelse¹ er vist nedenfor

Figur 6.9 Prosent av befolkningen som brukte Internett i kommunikasjon med offentlig myndighet siste 12 måneder

Undersøkelsen viser at Norge er et av verdens ledende land når det gjelder bruk av Internett i kontakt mellom befolkningen og offentlig sektor. 62 prosent av de spurte oppgir å ha kommunisert med offentlig myndighet via Internett det siste året. Danmark ligger på topp hvor 63 prosent oppgir å ha kommunisert med offentlig myndighet via Internett. Til sammenligning var tallene for Storbritannia 18 prosent, Tyskland 26 prosent, Spania 32 prosent, USA 44 prosent og Nederland 52 prosent.

¹ Undersøkelsen *Government Online (GO)* er gjennomført i perioden juli til oktober 2003 av TNS. Den norske undersøkelsen er gjennomført av TNS Gallup på oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet.

Utgitt av:
Moderniseringsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Publikasjonsnummer P-0915
1. opplag – 3000

Design og trykk: thoresen grafisk as 12/2004
Grafiske elementer: Endre Barstad